

Boris Zetterlund

Kabaré Vemod

Lindelöws bokförlag

Innehåll

Prolog
Lång väg ner
Ingen återvändo efter Trieste
På andra sidan gränsen
Lite salt i Frankfurt am Main
En regnig natt på Gretel und Alfons
Du är för snäll för mig
Hamnbalett
Floden Rhen
Möte vid Mutter Ernst
Hjältar, mödrar och brunnspojken
Hollywood ligger i Malmö
I molnskugga
Kabaré Vemod
Tyngden av korrugerad plåt
Swedish Grace
Nu tömmer de barackerna
Grannen
Så gör man inte
Den stora friheten
Kanske blir det bättre imorgon
Immeln, sägnernas sjö
En kaffe vid havet
Att ha eller inte ha
Två pojkar
Som en kvinnas hand
Den hungriga geten
Epilog

Prolog

I en rå isande vind ser jag första träningsmatchen för säsongen. Bredvid, utan att jag märkt att någon närmade sig, hör jag en främmande röst.

Josef, du känner mig inte, men jag kände din far.

Orden överrumplar mig. Jag har aldrig träffat min far. Märkvärdigheten i att en främling, en röst, tar gestalt och påstår sig ha känt min far är svår att ta till sig.

"Men hur?" börjar jag.

Din far var nog inte den skitstövel du säkert alltid tänkt och trott. Han dyrkade sin storebror. Det blev hans olycka.

Hans olycka, tänker jag. Hans olycka?

Som du vet gav dina morföräldrar honom pengar för att köpa en lägenhet. Din mor var gravid med dig och din mor och far hade nyligen gift sig. Hans storebror Vlado hade samtidigt hamnat i knipa. Han arbetade på moped- och motorcykelfabriken i Fiume, hamnstaden i Kvarnerbukten i det som nu är Kroatien och kallas Rijeka. Det är den sortens fabrik med den sortens män man bara ser på film idag. Arbetet var hårt för de flesta, men männen gjorde vad de kunde för att inte slita ut sig. Alla såg ut som om de fick en chans skulle de slå ut tänderna på varandra. Missmodet begravdes i machismon. Din far, Ivan, var 19 och Vlado 21. När Vlado inte stansade ut framskärmar testkörde han maskinerna, motorcyklarna. Han var en hejare på det, rena cirkuskonster som gjorde att han ofta blev utskälld av förmannen.

Träningsmatchen framför mig har jag tappat. Vem är denna man, hur vet han vem jag är? Var kommer han ifrån? Finns han?

En dag fick Vlado ett ovanligt uppdrag. Han skulle lämna en motorcykel till en lokal affärsman som skulle skänka den till sin son i 20-årspresent. Sonen hade brutit armen i en olycka sades det. Sanningen var den att han hade fått hjälp med det.

Vlado körde iväg med motorcykeln. En tur utmed kusten söderut och tillbaka in mot staden. Motorn lät som den skulle. Växlarna gick i och tog vid rätt varv. Framskärmen skrapade inte i när han svängde, en annars alltför vanlig monteringsmiss.

Buran, den hårda vinden över Kvarnerbukten, hade sakta sjunkit ihop. En bris och en vårsol smekte kropparna på Korzon, gågatan. Folk hade börjat lämna kaféerna för ett sista pass på jobbet. Kjolar smet åt, ryggar rätades ut.

Vlado rann iväg längs huvudgatan, ner till centrum, visserligen en omväg men här hade han en chans att visa upp sig. Han var stukad över att han, efter ett år, blivit övergiven av en kvinna som nu i helgen gift sig med ett högdjur. En ingivelse fick honom att svänga upp på Korzon, lyfta cykeln, balansera på bakhjulet och dra iväg. Folk svor och han njöt. Allt kunde ha varit gott och väl men vi vet att just detta kom att påverka ditt liv. Vlado kunde fått sin stund av högmod och övermod och folk hade bara skakat på sina huvuden åt män som inte växer upp.

Jag märker att jag skakar. Det har hänt mig förr att förlorade minnen från barndomen hemsökt mig. Men det här?

Egentligen var det banalt det som skedde fortsatte rösten. Ett barn hade tappat sin glass. Modern drog barnet från glassen. Det var en vacker kvinna, alla balkanmäns dröm. Hennes uppenbarelse fångade Vlados blick och han sänkte fart och cykel. I samma ögonblick som framhjulet mötte gatan slirar bakhjulet igenom glassen och Vlado förlorade kontakten med sin cirkuskonst. Cykeln rammade fontänen och Vlado rev upp sina byxor.

Affärsmannen fick en maskin levererad med stukad framskärm och helt uppskrapad på ena sidan. Han bad Vlado sätta sig ner. Satte sig mittemot och hällde upp en grappa, rakija du vet. En var. Mannen sade ingenting, bara såg på Vlado som tog glaset med spriten, höjde det mot munnen. Affärsmannen sträckte sig då fram och gav honom en örfil som kändes som en granatexplosion. Inte ens hans oxstarka far var mäktig en sådan. Affärsmannen, av vissa ansedd som en ledande gangster i staden, gav honom budet. Jag vill ha en ny motorcykel av dig på lördag innan lunch. Till dess funderar jag på vad jag gör med dig. Vlado fick gå utan att få den skadade cykeln med sig.

Är det italienska jag hör? Det var flera år sedan jag använde min barndoms italienska men alla mina sinnen samverkar för att förstå, ta in det som berättas för mig.

Vlado var desperat och hans fantasi än värre. Han kom tillbaka till fabriken den eftermiddagen. Kamraterna undrade men fick inget veta. Den yngre brodern, din far, berättade på kvällen att han fått en anseelig mängd pengar av din mors föräldrar för att köpa en lägenhet åt sig och sin unga gravida fru. Vad Vlado tänkte, vilka kval han möjligen hade inför att ta dessa pengar och hur det gick till, kanske du någon dag får reda på mer om. Kanske kan det kvitta. Man kan tänka vad man vill om din far, om att han redan samma kväll han fått pengarna överlämnade dem till sin bror. Dagen efter köpte Vlado genom ombud en ny motorcykel och dessutom en pistol.

Din far och hans storebror levde loppan, som det sades, för dina morföräldrars pengar och smällde dessutom iväg dem på en moped och en pistol. Jag tänkte att det kunde vara värt för dig att veta vad som drev din far till det.

Men nu när jag själv är över 40, all förbittring, all besvikelse, all leda. Min mors ilska och smärta genom åren.

"Är det ens sant?" frågar jag.

Rösten, konturerna av en skepnad, höjer sin hand till hälsning, vänder om och uppslukas av senvinterdiset.

Som om jag inte kan annat, lyfter jag på min keps.

Lång väg ner

Gryningsljuset dröjde.

Vattnet hade gått innan midnatt. En fotogenlampa hölls av en äldre kvinna, en annan mindre fotogenlampa stod på bordet bredvid. Det var tre kvinnor i rummet förutom den sängliggande, de rörde sig sällan men det de gjorde verkade de vara säkra på. De rappade väggarna återgav skuggspelet av människor som vill väl. Förtröstan och lugn omgav den allt mer grimaserande, smärtfyllda kvinnan i sängen. Lugn bara lugn, ljudet från de andra. En gick ut och kom in igen från köket med en våt handduk.

Inga hundar skällde, ingen kärra rasslade på stenläggningen, det var tyst och mörkt i byn. På sensommaren kunde möjligen några lysflugor glimma till. Men de räckte inte till när man i augusti och september gick upp för att väcka hundarna och ta dem med sig ner i dalen på tryffeljakt. Man väntade in det första svaga gryningsljuset. De som inte skulle med på jakt förbannade säkert förlusten av den sista sovtimmen, få kunde sova när något dussin hundar yrvaket och upphetsat skällde in sin närvaro och förväntan. De var tränade enbart för detta, att snabbast möjligt spåra tryffeln som växt till sig under dygnet.

Ansiktet hos den sängliggande kvinnans mor ryckte till i ett utslag av nervositet. Hennes bror, den gravidas morbror, boende ett par byar bort, hade nyligen fått sitt första barnbarn. Tyvärr verkade det vara något fel på flickan. Själv hade hon fött nio, alla helt friska, nu var det hennes första dotters tur. Hennes man, Giordano, hade lagt sig för ett par timmar sedan.

Han skulle snart vara uppe för att mjölka och utfordra djuren. Tills dess hoppades hon det skulle vara klart. Det var inte långt borta nu.

Det muttrades om den bortreste, försvunne, fadern. Modern slog dövörat till, bytte själv ut handduken som låg över pannan, strök dottern över ansiktet. Snart, snart. Kroppen gick upp i brygga, smärtan i ögonen blandades upp med rädsla och förväntan. Hon tog tag i sin dotters händer. Lugnande och tröstande ord, minns du när kvigan kom, hur fort det gick, sade hon. Förstföderskan nickade svagt, spänt. Och nu, fortsatte hennes mor, hoppar det lilla fäet runt som om hon aldrig gjort annat.

Dottern befann sig mellan värkarna och andades djupt och långsamt på uppmaning. En av de unga kvinnorna, Marjana, skickades ut ur huset för att hämta mer vatten. Hon tog lampan på bordet med sig. De som var kvar i rummet blev påstridiga i sina frågor och påståenden om den unge fadern, Ivan, brodern till Marjana.

Ivan hade lämnat byn strax efter bröllopet. Vad hände egentligen, skulle de inte bosätta sig i hamnstaden? Eller hade han ordnat med arbete i Österrike? Eller i Tyskland? Frågorna var desamma som flera gånger förut. Alla kände till dem och de vaga svar som fanns att få. Den blivande mormodern visste inte mer eller ville ge sken av att inte veta. Nu var det enda väsentliga att detta skulle gå bra, svarade hon om och om igen. Det som hade hänt kunde man inte göra något åt.

Giordano ropade på henne från farstun. Han hade stigit upp och var på väg ut. Är allt som det ska? frågade han. Hon nickade. Det ordnar sig, svarade hon. Han drog handen över sin tunnhåriga hjässa, tryckte hatten ner till öronen och gick ut till djuren.

Han gick med fasta steg, ännu inte böjd av slitet på åkrarna och i vingårdarna. Lite stoltare senaste månaderna, efter att den nya prästen bett honom leda kyrkokören och att vara församlingens talesman efter det att Branko Paladin gått bort. Visst sjunger jag, hade han svarat, men jag

vet inget om sång. Jag ger besked om sångerna, sade prästen, och sedan leder du kören, det blir bra så.

Talesmansskapet ordades det inte mycket om men han och närmaste familjen satt nu längst fram i kyrkan.

Det var synd att de inte dragit in vatten, tänkte han medan han skopade ut mat till grisarna. Kanske kunde han också börja verka för att el drogs upp till byn. Började man med det nu skulle det säkert ta några år innan det var på plats. Han var tvungen att ha alla i byn med sig. Elva familjer.

När Giordano kom in igen hördes det första barnskriket. Han log. Efter någon halvtimme kom hans fru in i sängkammaren. Han hade först inte sett det men i ett litet knyte hade hon med sig den nyss födde. En pojke. Giordano lade försiktigt två fingrar på den lilles panna, strök över den försiktigt. Pojken gnydde.

Giordano hade aldrig tänkt på det förut, trots nio egna barn och att han förlöst ett antal djur, inte bara mamman är trött efter födsloarbetet, barnet måste också vara helt utmattat. Han sade något om det, så tyst han kunde. Hans fru såg förvånat på honom och svarade honom med ett jakande leende. Giordano hade stort förtroende för henne när det gällde barn och hur de skulle hanteras. Bekymrad hade han dock nyligen blivit när hon markerat missnöje mot en grannbybonde. Bonden hade berättat hur han först hade slagit och sedan bundit fast sin son vid brunnen över natten för att denna hade tappat bort ett mynt när han skulle handla. Inte vår sak, hade han sagt till sin fru, förvånad över hur nöjd han ändå var över att hon sagt ifrån.

Dopdagen, en gnistrande kylig januaridag. Prästen, som anlant efter skörden, var en tystlåten företrädare för den katolska kyrkan. Han hade omgående stramat upp seder och ritualer kring sin tjänsteförrättning. Det irriterade ännu ingen, byborna ryckte mest på axlarna och slängde ur sig gamla ordspråk som berörde galtars, getabockars och tjurars maktspel.

Det går nog ur honom med tiden, sades det. Man hade efter första förvåningen, han uppträdde som en av dem, uppskattat honom, en rejäl människa som skulle komma att hjälpa till i skördetid.

Den unga moderns åtta syskon, hennes föräldrar, hennes morbröder, mostrar, farbröder, fastrar och deras barn hade alla samlats till dopet. En moster var frånvarande, hade flyttat till Argentina som nygift. Hon kom så småningom hem igen, hennes man dog på en bar i utkanten av Buenos Aires, han "fick något i halsen". Ett svartsjukedrama, sades det. Flera på faderns sida var också närvarande. Kyrkan rymde dem alla och hade haft plats för många fler även om känslan var att de fyllde kyrkorummet. En sockenkyrka byggd för flera byar. Enkel, stram i utsmyckningen.

Prästen tog tid på sig, såg efter i kyrkoboken, tycktes tänka efter, rynkade pannan och skakade på huvudet. Ett tecken på misslynnhet, det hade församlingen redan lärt sig. Han antecknade på dopbeviset och skrev sedan under. Den unga modern höll barnet. Morfadern tog emot det påskrivna papperet, stoppade undan det. Prästens oresonlighet angående dopnamnet gjorde Giordano obekvämt. Nå, trots allt var det inte svårt att acceptera prästens förslag. Josef var ändå ett vanligt namn i släkten.

Den här gången bjöds inte stort, lite mat och dricka. När det annars var fest underhöll de som behärskade något instrument. Skulle det inte finnas tillräckligt med musikanter hyrdes det in från grannbyarna när man firade dop, konfirmation, bröllop eller skörd. Särskilt många samlades till vinskörden där det var helt nödvändigt att ha många händer till hjälp eftersom det då var bråttom att få in de mogna druvorna. Dröjde man kunde slagregn eller frost slå till. Även släkt som flyttat in till städerna kom. Det var få druvsorter som användes, malvazija och teran, och skörden av dem sammanföll ofta i tid.

Efter de sena kvällsbestyren gick Giordano in i sängkammaren och tog fram dopbeviset ur kavajen i klädskåpet. Han hade bytt om efter dopet. Det prästen hade skrivit förutom namnet, efter att ha jämfört bröllopsdag

och födelsedag, var det latinska men fullt förståeliga ordet, för någon som behärskade italienska väl, *Illegitimus*.

Den unga modern, Stelina, undvek brevbäraren när han kom förbi. Det var sällan han hade brev med till henne. I det första från Trieste skrev hennes man Ivan att det vore praktiskt och bäst om hon kom över så snart som möjligt. Men hon hade väntat, ville att barnet först skulle växa till sig. Det senaste brevet innehöll inget om saknad och längtan.

Brevbäraren var lärare i staden när hans fru dog i barnafödsel. En tvilling ute, den andra kvar i mamman. Ingen överlevde. Han var en vacker man, med lite för långt hår som hängde ner över ögonen. En hörntand saknades, inget ovanligt. Han hade börjat uppvakta den unga modern, lovade att ta till sig sonen som vore det hans egen. Enda gången hon hade träffat honom nykter var på den tidiga höstmarknaden, han hade lett frånvarande när han sett på henne.

Det var sista året Stelina hjälpte till vid en skörd på hemgården. Efter *marenda*, den sena frukosten, ofta en hopkokt soppa på rester, var det dags att bege sig ner. Hon släppte ut sin pojke, Josef, på gårdsplanen som band ihop husen. Han sprang runt hörnet på huset och ner i stallet till oxarna. Han aktade sig noga för åsnan som stod bunden utanför. Han stod, som han fått för vana att göra, storögt och beundrade de stora djuren. Pekade på hornen och berättade om hur stora de var. Nu var det ingen som lyssnade men pojken hade stort nöje av sin upptäckt. Upprepade det flera gånger. Djuren stod möjligen mer orörliga än vanligt. Svansarna slog då och då efter flugor. Efter att ha tröttnat på att oxarna inte bevärdigade honom med en huvudvridning eller med ett klövskrapande rusade pojken ut och bort till hönsen. Till en början trippade de iväg men när de förstod att det inte skulle gå att hålla honom ifrån sig ökade de farten, började

flaxa och misslynt kackla. Ju mer de flaxade och kacklade desto roligare var det tills hans mor kom ut och bannade honom.

”Du kan trilla och slå dig, låt bli hönsen”, ropade hon.

Pojken frågade efter mormodern, *nona*, men hon skulle komma ner först till eftermiddagen. Då hänger hon hemmavid på åsnan ett par stadiga knyten med bröd, tilltugg och lite vin. När denna åsna så småningom, i hög ålder, dog, införskaffades ingen ny. Man har inte åsnor nuförtiden, sade byborna. Det innebar en lång period av eget kånkande innan små traktorer, som klarade branterna och sluttningarna, kunde införskaffas till rimligt pris.

Hans mor höll honom i handen. Stigen slingrade brant mellan fälten. Syrsornas gnidande omslöt dem. De gick sakta. De andra hade gett sig iväg, några var säkert redan nere på fälten. Då och då stannade hon och strök panna och nacke med sin sjalett. Vid ett tillfälle gick hon av stigen och snappade åt sig en syrsa hon visade för pojken i sin öppna hand. När han sträckte ut sin hand för att klappa den varnade hon honom.

”Den kan gå sönder. Man ska vara försiktig med små ömtåliga djur”.

Där det fanns skugga tog de allt som oftast en paus. Pojken var i sällskap ett tyst barn. Det är bra, sade modern till alla, då vet jag att det är allvar när han hörs. De plockade några björnbär och åt tillsammans. Ibland tog modern några druvor ifrån vinstockarna utmed vägen och delade med pojken. Hon slickade av dem innan pojken fick äta dem. De var fortfarande lite sura och han grimaserade. Han vred ihop ansiktet än mer när modern skrattade åt honom. När han är nära att spotta ut sade hon till honom att låta bli.

”Ät inte fler om du inte tycker om dem”, sade hon.

Det fanns sällan några huggormar på sluttningarna nere i dalen, det var värre upp mot skolan och kyrkbyn men man fick ändå vara vaksam. Ormarna däste gärna uppe på en stenhög i värmen. Pojken beväpnade sig

med en längre pinne och berättade för sin mor att han skulle skydda henne om de giftiga ormarna visade sig.

Tankarna gick, som ofta de senaste dagarna, till brevet hon rivit sönder i veckan. Syskonen frågade, föräldrarna visste inte att hon fått post, men hon svarade undvikande. De förstod att inte fråga mer. Brevet fick henne att fundera över framtiden för henne och pojken. Vad hade hon för alternativ? Det skulle bli svårt att hitta arbete i hamnstaden. Skulle hon lämna pojken? Att resa så långt bort som möjligt var kanske det bästa. Argentina, Australien? Hon var ingen äventyrerska men en stolt kvinna, ville göra rätt för sig. Livet skulle vara på lika villkor. Ingen, man eller kvinna, skulle behandla henne respektlöst eller ha fördelar av henne.

Väl nere i dalen gav hon vatten till pojken. Han drack glupskt.

Hon anslöt sig till skördearbetet. Idag är det bara folk hemifrån. Hon hade bett pojken vänta på en skuggad upphöjning bredvid fälten med uppmaningen att han inte skulle ta sig därifrån. Han började plocka med några småstenar på marken. Hon tog en skära och satte igång arbetet, lugnt och stadigt. Stod så bredbent som möjligt för att hålla isär de fuktblöta låren. Då och då kastade hon iväg en blick åt Josef som var 20-30 meter bort. Efter en kort stund upptäckte hon att han hade flyttat på sig, bort från kullen. Hon såg honom knappt. Irriterad gick hon bort till sonen. Josef grät försiktigt, nästan tyst. När han såg sin mor brast det dock och han hulkade högt. Nu såg hon varför och förbannade sig själv. Hon hade placerat honom i något som mest av allt var en myrstack.

Hon rätade på ryggen och såg ut över fältet. Bra människor, hennes släkt, hennes by. Hon kunde stanna, vara en extra hand i hushållet. Ändå kände hon sig överflödig. Hon var äldst, hade ett barn. Allt hade varit klart för den nya lilla familjen, de kunde flytta till staden, då Ivans mor hade kommit över och berättat, med ursäktande röst, att han skulle höra av sig när han fått arbete. Utomlands.

Efter att druvorna till senhösten plockats, pressats och satts till jäsning hade Stelina bestämt sig. Hon, och pojken, var på väg.

Ingen återvändo efter Trieste

Trieste. Den vackra hamn- och gränsstaden som James Joyce skänkt en litterär mantel. Staden som gång på gång blivit våldtagen av alla härskare i Kontinentaleuropa och vars mest oväntade befriare måste vara en trupp av nya zeeländare, Andra divisionen, 2 maj 1945.

Hon höll honom hårt.

”Du fyller år idag Josef, pojken min.”

”Mamma.”

”Schhh, allt kommer att bli bra.”

Ur sin väska plockade Stelina upp en liten boll. Var hade hon fått den ifrån, tänkte Josef. Han kände på den. Önskade det var en stor boll, en fotboll, men var glad ändå.

Det hade varit kallt när han satte ner fötterna på golvet den natten. Bitande kallt. Kylan ville berätta något för honom. Senast han stigit upp när det fortfarande var mörkt hade han fått följa med morbröderna och deras hundar på tryffeljakt. den vita tryffeln som växte nere i ekskogen som han lärt sig tycka om och som var så god på äggröra. Han och hundarna hade skakat av förväntan. Nu var det kylan som fick det att rista i hans kropp. Tillsammans med modern gick han ut i stallet, där kalven

stått var det nu tomt, lite hö, en kedja på väggen. Han kunde frammana kalven, minnas hur den sett på honom.

”Hej då”, sade han tyst.

Modern räckte honom en kopp med mjölk och en brödbit. Han stoppade brödet i fickan. Oxen, den gamla, lät en stråle skvala mot marken. Pojken gick bort till hörnet. En skir dimma av pojk- och oxpissånga strök förbi hans kinder innan den sträckte sig upp mot taket.

Morbrodern gick först. Därefter Josefs mor med honom. Hennes hand var stor. Modern räknades som en lång kvinna i byn. Inför detta kände Josef en stolthet som han inte kunde förklara. Nu bar det brant utför. På vintern behövde de inte bekymra sig för huggormarna. Sommartid hade man oftast en käpp med sig för att kunna skrämma eller slå ihjäl. Det gällde att slå med käppen i marken framför sig för att ormarna skulle veta att man kom. I fantasin var de alltid där, redo att hugga en i vaden, som vore det deras uppgift. En gång hade han sett sin mor slå ihjäl en orm. Hon hade ilsket, med förvridet ansikte av skräck och hat, slagit och slagit. Många gånger hade han drömt om hur han räddade sig och sin mor från horder av djävulska huggormar som väste sitt giftiga dödshot över dem.

En tupp gol. Hans morbror skakade på huvudet. Kanske var de sena, eller tuppen för tidig. För varje by de passerade visste pojken hur långt de kommit. De hade släkt i de två första av dem. Det var mörkt, natten var svart, men han var inte rädd för mörkret. I sista byn passerade de en man med en fotogenlampa i handen. Ljuset klädde husen med hans skuggbild. Ingen sade något. Ingen hälsning utväxlades. Den som hade ärenden vid den tiden ville inte svara på några frågor.

Väl nere i staden bröt morgonljuset fram. Tre kvinnor gick upp för backen mot kyrkan, de gick i bredd med en gemensam vilja, hand i hand. Kärror skramlade. På en av dem låg det en tom vintunna men också ett par stora ostar. Borta vid busshållplatsen stod ett äldre par. En schal skymde

kvinnans ansikte. De såg länge på de nyanlända och sade något till varandra. Nej, de kände inte de anlända närmare. De var där för att bedöma och mäta, för att se hur mycket ödet skulle skänka de resande. Inte något bestämt, inte något förutsatt, utan mätt mot resenärens styrka, svaghet och vilja. De resande får det som dem tillfaller. Inte mer, inte mindre.

Morbrodern, ännu inte man, tog sin syster åt sidan.

”Stelina”, sade han, ”vill du detta? Du kan ju inte komma tillbaka. Vi kanske aldrig får se dig, er, igen.”

Storasytern tog honom om axlarna och kysste honom på kinderna. Hon hade mer än en gång sett till att denna bror hade klarat sig helskinnad ur knipor han hade försatt sig i. Han skulle överta gården, trots att han inte var den äldste, men det visste han inte än. Hon stod där rakryggad och bredbent och tog adjö av honom. Lillebror såg upp till sin syster. Det hon gjorde var rätt. Alltid rätt.

Morbrodern klappade Josef på huvudet och tog i hand. I morbroderns ögon flimrade minnen förbi av systersonen. Hur pojken, som annars var ett tyst barn, hade skrikit vilt när hans mor lämnade honom på en upphöjning när hon hjälpte till med majscolvsplockningen. Hur häpen pojken blivit när han förstod att han inte fick ta hur många pannkakor han ville. Morbrodern mindes när den knappt gåfärdige stackaren första gången sprang och kastade sig, eller snarare ramlade, efter hönsen. De fega hönsen som var lika stora som pojken for kacklande åt alla håll.

”Ta hand om din mor”, sade han och rufsade honom i håret.

Pojken hade aldrig åkt buss förr. Inte vad han mindes. Det var spännande men han tyckte inte om det, han tyckte inte om att bussen förde bort honom. Han tog en bit bröd. Efter en timme, kanske två, hade de kommit fram till den lilla staden vid havet, bussens ändstation. De gick söderut till en öde vik. Stelina hade fått noggranna instruktioner.

Förra gången Stelina försökt ta sig över gränsen hade hon tagit barnet med sig norrut. De skulle möta en gränssmugglare, en sloven bosatt på andra sidan. Han kom aldrig och hon hade gett sig iväg över men blivit upptäckt av gränspolisens. Överlämnad till lokal ordningsmakt hade dessa tagit henne till låglandet någon kilometer från hembyn. Hon hade tappat sina skor när hon försökt springa ifrån männen vid gränsen som ropat efter henne. Italienarna utrustade henne med ett par för stora herrskor. "Vi är inga skitstövlar ska du veta." I herrskorna och mörkret hade hon tappat riktningen men ett vänligt par i en by hon stapplandes närmade sig i gryningen hade skjutsat hem henne i en höskrinda. Det fanns de som då undrade över varför hon slapp åtal och fängelse.

De låg stilla länge. Så länge att hans fötter domnade. Hans mor hade darrat och luktat svett när hon lade sin hand över hans mun.

"Vi måste vänta tills det blir mörkt", sade hon. "Då kommer båten."

Sedan sprang de. Sprang. Han visste inte om hans fötter var med honom eller om frosten hade svalt dem.

På radion hade han följt VM i fotboll den sommaren. Aleksandar hade gjort mål för Jugoslavien i de två första matcherna. I tredje matchen tog man ledningen tre gånger mot Paraguay men det slutade oavgjort. Trots det gick Jugoslavien vidare för att förlora mot Västtyskland i en stad som hette Malmö och som ingen kände till. Alla klagade. På ledningen, på domaren som bestulit dem på segern. Det skulle ha varit en frispark före tyskarnas mål. Man skulle haft en straff. Eller till och med två. Man ifrågasatte tränaren. Sammansättningen av laget. På att tyskarna fick spela, vara med överhuvudtaget, och att de nu dessutom hade slagit ut Jugoslavien två turneringar i rad. Varför skulle man möta just dem, igen?

Finalen spelades mellan Brasilien och Sverige. Det blev mål och mål och mål. Liedholm från Sverige gjorde det första tidigt och Josef mindes radioreporterns svävande förvånade stämning. Reportern pratade om hur

gamla svenskarna var. Hur märkligt det var att de gått så långt.

Hemmaplan var enda möjliga förklaringen. Hur nu det kunde räcka ända fram till final? Vava och Pelé ställde dock allt tillrätta med två mål var.

Josef kickade bollen mot väggen, försiktigt för att inte störa någon. De var flera i cellen men ingen sade något. Han var Aleksandar, Pelé, Vava. Rundade motståndaren, ner till kortlinjen, vickade sig förbi en glidacklande back, höll undan för nästa, chippade bollen förbi målvakten som var på väg åt andra hållet. Ibland drog han istället målvakten, rullade in bollen. Tyskarna var tillintetgjorda, det var hans fjärde mål i matchen. I turneringen gjorde han tretton mål, kanske fler. Flest av alla, överlägset flest. Han bars på axlarna av sina lagkamrater, av sina morbröder. Alla i byn dansade och sjöng. Dragspelet hivades fram, klarinetten vävde sina slingor runt bälgrytmen. Glas höjdes och barn svingades. Alla, alla skrattade. Hans mor bakade ett påskbröd. Ett kokt ägg utgjorde huvudet i ett lindebarnsvävt bröd. Det doftade så gott, han visste inget godare.

Gränspoliserna hade ansatt henne.

"Mannen du påstår att du har och som redan passerat här uppgav att han inte var gift. Du ljuger. Vi kommer att skicka tillbaka dig."

En orolig natt följde. Inte många i cellerna i den lilla korridoren sov mer än ett par timmar.

Den här gången blev de inte hemskickade.

"Vi har fått dina papper." Poliserna log och räckte henne en blå druvklase genom gallret. Pojken kunde inte lika bra italienska som sin mor men förstod att hon och vakterna skojade med varandra. Modern med händerna på höfterna och med det svarta håret utslaget frågade vad de gjorde på ett så hemskt ställe.

"Åh, inte är det hemskt när vi har så vackert besök."

De skrattade. De frågade ut henne om hon visste var hennes man var, vart hon skulle ta vägen. Hon svarade undvikande och skämtsamt. Hon tog emot druvorna och sade att hon var tvungen att ta hand om sin son.

”Vi kommer tillbaka, bellissima”, ropade vakterna efter henne. De gick visslande iväg.

Bredvid sonen sjönk hon ihop och höll om honom. Han förstod inte vad som hade utspelat sig. Hans mor var inte den kvinna han hade sett stå där och glittra mot de uniformerade italienarna. Inom sig tänkte han att hon lika lite var den kvinnan som han var spelaren som sänkte Tyskland, Sverige och Brasilien.

Modern ville till Australien. Det berättade hon för en äldre kvinna när hon trodde pojken sov. Pojken hörde det men kunde inte föreställa sig vad det betydde, vad det var för land. Men det blev inte så.

På andra sidan gränsen

Ivan hade till den italienska gränspolisen sagt att han inte var gift. Han tänkte att han annars kunde bli tillbakaskickad. Dessutom hade allt gått så fort, tänkte han. Stelinas far hade klivit in i deras hus och föreslagit datum och planerat bröllopet tillsammans med hans föräldrar. Själv hade han suttit tyst.

I förhöret hade den korpulente mannen, gränspolisen, förhørsledaren, som frågade ut honom, börjat berätta om sin egen familj, sett på Ivan över glasögonskalmarna, lutat sig bakåt på stolen. Det var mörkt i rummet och Ivan ansträngde sig för att inte kisa. En ödla slingrade sig på gallret i det öppna fönstret. Ljuset verkade tveka, som om det inte kände sig välkommet, och föll rakt ner från fönstret på golvet. Det nådde inte fram till skrivbordet där samtalet utspelades. Han hade svårt att höra vad förhørsledaren sade, som om frånvaron av ljus även dämpade dennes röst. Skrivmaskinen i hörnet tystnade. Kanske förstod skrivaren, sekreteraren, vad som skulle komma, hade hört det förut.

"Så, du är utan hustru", sade gränspolisen, "det borde du inte vara. Det är gott att ha en bra kvinna hemmavid. Fem barn har jag, alla friska. Vi kan tänka oss fler, men kanske är det sent. Vi hade kommit upp i åren när vi fick det första, jag var 27, hon 22. Du ska skaffa dig fru och barn, inte fara land och rike runt på vinst och förlust."

Han fick sina papper. De skickade inte iväg honom till något läger, vilket han hört att de flesta hamnade i. Han hade släkt i staden, det kanske

hjälpste. Men det hade inte varit lätt att få husrum, till sist hade han fått en sängplats hos Luciano, ganska centralt i Trieste, på Via Scipio Slataper. Luciano var en syssling sades det, men de lyckades inte riktigt reda ut förhållandet. Luciano var som han, en tystlåten man. Rummet låg på femte våningen dit man kom via en trappa på innergården. Dörrarna i den trappan hade köksingångar till de övriga lägenheterna. Det fanns toalett och badkar i källarplanet.

”Den är det ingen annan som använder”, sade Luciano.

”I rummet kommer det att bli kallt till vintern och varmt på sommaren, vet inte vilket som är värst”, fortsatte han. ”Men vi har elektriskt ljus, inte dåligt jämfört med hemmavid.”

Ivan hade stått och vaskat sig i källaren när en kvinna drog upp dörren. Haspen for i en båge över golvet. Han ryckte till sig byxorna, slant i sköljvattnet och damp på ändan. Efter att först ha stelnat till med halvöppen mun, stirrandes på honom, skyndade sig kvinnan att stänga dörren, mumlandes ursäkter. Skrattade hon åt honom? Måste ha varit en dråplig syn. Besvärad funderade han på om hon hunnit se hans lem.

Luciano hade roligt åt honom när han berättade om den pinsamma episoden.

”Hon kanske letade efter en man”, skojade han. ”Men där stod du, som ett blygt kastrerat får och pep.”

”Kör upp den någonstans”, svarade Ivan. Han sade inget om sin ömma korsrygg.

Hans rumsvärd tog en kväll med honom till Café San Marco. En hisnande vacker lokal, utsträckt åt två håll med utsirad trästuckatur från vägg upp till tak. Spegel bakom den långa disken gav ett flott, mondänt intryck och gjorde rummet större.

Luciano berättade, över en öl, att han för en tid tagit skydd för regnet något kvarter bort. En man på väg ut från huset, i vars port han stod, frågade honom om han hade lust med ett parti schack. Mannen, Giani Stuparich, hade vunnit guldmedalj vid OS 1948 i bokskrivande. Vissa medaljer hade inte ens delats ut hade Stuparich berättat. Till exempel hade bara tredjeplatsen fått pris i någon gren, arkitektur eller vad det var.

”Tror inte man delar ut medaljer i den sortens grenar längre”, sade Luciano. ”Ibland undrar jag om han hittar på. Men han bjuder på vin ibland och vi spelar schack.”

Ivan var förvånad, inte över denne Stuparich, utan över Lucianos berättande. Han hade inte hört honom så här talför förut.

”Stuparich pratar mycket om sina vänner som dog i kriget. Första världskriget”, fortsatte Luciano. ”Tydligt även denna Slataper, en poet, vars gata vi bor på.”

Det visade sig att olympiamästaren var på plats och gärna tog ett parti med dem båda. Luciano hade sagt att springarna var det främsta vapnet mot Stuparich men att man förlorade för det mesta hur skickligt man än spelade. Det gick som Luciano förutsett. Ivan förlorade sitt parti, men var glad över att ha känt sig någorlunda bekväm med att i en sådan lokal spela avslappnad schack med en herre av det slaget.

Luciano ordnade ett påhugg till Ivan i ett bageri. Där rengjorde han golv, plåtar och äggdunkar. Äggdunkarna i metall var besvärliga. Vattnet fick inte vara för varmt, då fastnade äggslammet i skarvarna. Jobbet var inte svårt, men hårt, han hann knappt med. Mannen han ersatt, som hade dött i en olycka i hamnen där han arbetade extra, hade uppenbarligen arbetat upp en effektivitet som Ivan ännu inte var i närheten av.

En tidig morgon innan ugnarna trängt undan kölden, när Ivan stod och hoppade för att få upp värmen, passerade en råtta på golvet. Den hade inte rört sig särskilt fort och hade sett mest förvånad ut när Ivan närmade

sig med en bakplåt. Med en väldig kraft drämde han den över djuret, som pep till, en gång. Efter andra smällen var den helt tyst. En passerande förman, en sloven, nickade godkännande.

”Städa undan och gör rent ordentligt”, sade han.

Visst, tänkte Ivan, men det gör att jag får mindre tid till det jag ska göra. Han suckade och hämtade kvast och spann.

Det var många slovener i staden, dessutom en del kroater. De var inte nöjda med beslutet, några år tidigare, att Trieste tillföll Italien. De närde dock inte stort hopp om motsatsen, att Trieste skulle kunna bli en permanent del av delrepubliken Slovenien i Jugoslavien. Italienarna var å sin sida irriterade över att Istrienhalvön nu tillhörde Jugoslavien och en del av dem hade funnit för gott att flytta över gränsen till Italien efter freden 1945. Spänningen innebar att det var svårt att få jobb för slovener och kroater på arbetsplatser där det inte fanns landsmän i ledande ställning. Jobbet på bageriet var tillfälligt, men Ivan var i vilket fall på väg bort så han deltog inte aktivt i diskussionerna om Triestes tillhörighet. Snarare undvek han dem och han bad kamraterna att hålla honom utanför.

Bestie, djur, sade de italienska lärarna, före kriget, till barnen i skolan. Hela Istrien tillhörde då Italien. ”Non parlate questa brutta lingua”, följde därpå. Vilket betydde: Prata inte det där hemska, fula, språket. En av Ivans klasskamrater ropade ofta kroatiska okvädingsord efter lärarna när de inte såg åt hans håll. Alla i klassen blev straffade, klasstraff, kollektiv bestraffning. Kamraterna fick be honom att sluta, även om de beundrade hans tilltag.

Ivan hade vant sig vid kaféet, det gick nu lätt att slinka in. Den vackra lokalen förminskade honom inte längre. Han undvek dock att sätta sig vid de stora tänkarnas bord. Det var hans och Lucianos benämning på den hög av rockklädda, glasögonprydda ofta bokutrustade såväl yngre som

äldre män som satt i den vänstra delen av lokalen. Giani Stuparich satt inte sällan lite vid sidan av dem.

De spelade ett parti. Den här gången vann Ivan. Han tog mod till sig. Möjligen lät det mer om honom än han tänkt.

”Stuparich”, sade han, ”att du inte är bättre. Vad säger du, ett till men du köper en flaska om du förlorar. Annars jag.”

Det var inga stora pengar men visst, förlora skulle han helst inte. Han behövde alla pengar han kunde skrapa ihop. Det senaste partiet hade visat honom att han kunde slå sin motpart.

Efter en lite långsam jämn start gick Stuparich in med en kombination av torn och drottning som Ivan inte kunde värja sig mot. Han skakade på huvudet. Var det en slump? Hade han blottat sig och därmed gett motståndaren ett övertag han inte förutsett. Han köpte in flaskan och de spelade ett parti till, som Ivan vann. De skakade hand. Ivan var väldigt nöjd med spelet, mindre med att han förlorat sitt kostsammaste parti.

Flera år senare fick han veta av en vän till Luciano, som han mött av en slump, att Stuparich spelar ett eller två partier för att förstå slagkraften hos sin opponent. Sedan bestämmer han sig för i vilket drag han antingen förlorar eller vinner. Han var överlägsen alla förutom stormästarna i schack. Ivan var misstrogen, skakade på huvudet, men mannen insisterade. Mannen hävdade att Luciano visste om detta och förstod inte varför Luciano inte berättat för Ivan hur det låg till.

På sina promenader i staden passerade han Piazza Unita, det storslagna torget som vetter mot havet, han sökte sig gärna dit. Efter schackspelet hade han utan att tänka ut någon riktning hamnat där. Häpet såg han en kvinna bli väskryckt. En annan äldre kvinna, troligen den bestulnas moder, skrek högt. ”Ladro!” Tjuv!

Den lilla tjuven rusade förbi Ivan in på en sidogata. Ivan tog sats och gav sig iväg med ett språng. Pojken pinnade på allt han förmådde, men han

var inte stor och de mindre stegen gjorde att han förlorade mot en välväxt man.

När Ivan kom ikapp höll han hårt i barnet. Pojkens ögon mötte hans. Är det en skitunge som drygar ut ekonomin eller är det en pojke vars existens hänger på det han kan stjäla och skrapa ihop? Han kan inte läsa ut annat än rädsla och förtvivlan i ögonen. Han lossade väskan från pojkens hand. Han behövde inte ta i, pojken bjöd inget motstånd. Kanske hoppades han bli fri om han gjorde mannen till lags. Ivan släppte pojken, som sprang iväg, och gick kvinnorna till mötes som efter att modern hjälpt upp sin dotter hade skyndat mot honom.

"Varför lät du honom gå?" gormade modern. "En djävulens avkomma!"

Dottern tog emot sin väska, såg på honom och tackade. Hon log. Först nu såg han att det var kvinnan i källaren. Det gjorde honom brydd och han kom sig inte för annat än att muttra något, "niente", och lämnade dem. Vad betydde leendet? Det retade honom.

När han kom upp till rummet stod Luciano vid spisplattan och rörde ihop lite mat.

"Jag har fått tag i *njoki*", sade han. "Vill du ha?"

"Gärna." *Njoki*, potatisklimpar, var populära hemmavid.

Ivan meddelade, efter att de samlat upp såsen på tallrikarna med lite bröd, att han snart skulle vidare, senast veckan därpå. Bageriet skulle få besked under morgondagen. Till hans förvåning såg Luciano ledsen ut, Ivan tänkte att han besvärade med sin närvaro. Det var först rörande, men det fanns en anledning.

Luciano berättade att han hade väntat på att fråga tills han var säker på att han kunde lita på Ivan. Nu var han säker men det hade inte blivit av.

"Vad? undrade Ivan.

"Min fru är inspärrad på ett hem här, på San Giovanni", berättade rumskamraten. "Ja, ett mentalsjukhus. Jag vill ta henne därifrån, och ta henne med mig över gränsen tillbaka in i Jugoslavien."

"Kan du inte bara hämta henne?"

"Nej, det behövs ett läkarintyg, och de vill inte ta emot mig. Jag får inte ens besöka henne längre. De tror inte att det är bra för min fru."

"Har du en bild på henne?"

"Jodå", svarade Luciano och nickade bort mot sin sänggavel.

"Det är inte min syster som jag först sade till dig. Vi gifte oss när vi var 19. Båda har vi äldre syskon så det blev till att ge sig iväg. Efter två missfall blev hon svår." Han såg bortom Ivan en kort stund, tankfull.

"Jag har ordnat två par skötarkläder", fortsatte han. "Tror de passar. Fredag eller lördag kväll är bäst, då är det som minst personal. Vi kan inte gå in genom grindarna för där kontrollerar de ens legitimation om de inte känner igen en. Vi får klättra över muren från norra sidan, längst upp i sjukhusparken, jag vet var muren är lättast att komma över. Nej, vi kommer inte att bli tagna, det är inget militärläger. Bevakningen är svag."

Han fortsatte en lång stund med övertalningen. Ivan ville inte hamna i knipa, särskilt inte här i utlandet. Luciano erbjöd sig att betala tillbaka hyrpengarna för sängplatsen.

"Följer hon med oss då? Är hon frisk nog?"

Lucianos ansikte stramade till och han snäste argt: "Varför tror du annars jag skulle hämta henne! Jag skulle gjort det själv men det behövs någon som vaktar. Jag behöver din hjälp."

Vaktchefen suckade. "È la terza volta. Det är tredje gången, Signore Paladin. Ni vet att hon inte lever längre."

Luciano såg inte ut som om han förstod.

"Den här gången överlämnar vi dig till polisen", fortsatte vaktchefen. "La pazienza è finita. Tålamodet är slut."

Medan de väntade på transport berättade en av vakterna för Ivan att Lucianos fru hade varit intagen men att hon avlidit i en sängrökningsolycka för snart två år sedan. Luciano som satt bredvid och

inte lyssnade på dem tummade på ett brev han dragit upp ur innerfickan.

Ivan antog att det var ett brev från frun.

De släpptes efter förhör. Luciano skulle bege sig hemåt till Istrien, sade han, eller försöka igen.

Jag kommer aldrig att se honom igen, tänkte Ivan vid avskedet. Han drog kavajen om sig som Luciano skänkt honom och gav sig iväg norrut.

Lite salt i Frankfurt am Main

Vätan sökte sig upp längs byxbenen som klibbade fast vid vaderna. Det var den sortens regn. Ivan stod hjälpligt i skydd under ett förrådstak.

Det hade inte varit särskilt svårt att korsa gränserna utan att bli fast men hjärtat dunkade ändå. Instruktionerna han hade fått hade varit pålitliga. Brevet hade han innanför skjortan, närmast kroppen. Det får inte bli blött, tänkte han.

Då och då passerade en bil, men ingen stannade. Han satte inte bara upp tummen utan viftade med armarna för att de skulle uppmärksamma honom. Det var kanske dumt. Kanske är det som hemmavid, på vägen mellan Buzet och Pazin och vidare ner till Pula. I en bygd känd för sin gästvänlighet tog ändå ingen upp någon med sin bil, de få som hade. "Åka på andras bekostnad" var det vanliga uttrycket. Man hade större chans att få skjuts med en traktor eller en höskrinda.

Hans bror, Vlado, hade fått honom att köpa en motorcykel för pengar som inte var hans. De hade kört runt någon dag mellan vingårdarna i det röda Istrien innan brodern hade försvunnit själv med fordonet. Han skulle aldrig kunnat fälla den store men tog honom i kragen på kvällen innan maten, tryckte honom mot köksväggen.

"Var är motorcykeln? Jag måste få tillbaka pengarna!"

Han hade trott på broderns berättelse men ångrade sig nu. En huvudskakning med höjda axlar och utfällda armar var svaret. Det var så långt Vlado gick. I nästa moment knuffade han undan sin lillebror och

sträckte sig efter grytan på bordet. Ivan vågade inte driva det längre. Sade inget mer.

Några kilometer bortom förrådet, där han stått i skydd ett tag, strilade regnet nu bara sakta ner och han gick med lättare steg. Han vinkade åt en bonde som passerade på en hostande traktor på sin åker.

”Hilfe?” Ivan pekade på traktorn.

Bonden såg förvånat på honom och nickade tvekande. Mat och husrum blev betalningen. ”Kein Geld. Essen und schlafen”.

Det var skördetid. Ladugården behövde målas och allehanda reparationer, både trä och maskiner, tog han på sig. Bonden, som stod i från morgon till kväll, mycket sådd, verkade inte särskilt händig och det var säkert därför som mycket var eftersatt.

Varje dag tänkte Ivan att han måste vidare. Bondepartet var rara men det var tydligt att de inte hade några pengar att tala om. Någon lön kommer han inte att få. Möjligen var gården för liten för att det skulle gå runt. För lite mark, ägor och för få djur. Ett återkommande liknande samtal som hemmavid på Istrien.

Ivans far förbannade de bönder som efter kriget lånat pengar och köpt upp marken efter döda, försvunna eller emigrerande bönder. Under den tid det fortfarande gick att emigrera.

Fadern hävdade att det var ren stöld. Efterhand fick han väl närmast rätt. Priserna steg och ingen bonde skulle nu kunna göra om den expansion som ett par tre av de mest satsande bönderna ägnat sig åt. En del av marken, nere i dalen, blev i och för sig därefter exproprierad av staten. Till mindre pengar per kvadratmeter än vad bönderna själva gett. Pengarna motsvarade en årsskörd av potatis på samma yta. En damm skulle byggas, för att säkra vattenförsörjningen för hela bygden. Fadern hade skrattat gott åt förbannelserna från de förfördelade.

En dotter till en av dessa lokala storbönder var det Ivan blivit förälskad i. När han på kvällarna hos den österrikiska familjen åt den återkommande tjocka soppan, någon gång med kokt kött serverat bredvid, studerade han de tre flickorna runt bordet, den äldsta fjorton. En son, flera år yngre, en parvel, var i motsats till sina systrar inte det minsta blyg och kunde ibland söka sig upp i hans knä. Alla tre döttrarna kunde säkert växa upp till skönheter, tänkte han, vilket han inte tyckte man kunde skönja hos föräldrarna.

En av hans farbröders fru hade på en fest för några år sedan, hållt upp *rakija*, druvbrännvinet, i båda deras glas och sagt till honom att han skulle luta sig mot henne för hon skulle berätta en hemlighet för honom. Lätt motvilligt lät han henne rufsa om i hans hår. I förtrolig och allvarlig ton sade hon att han, för sin egen skull, skulle studera sina kommande barns mor innan han bestämde sig för att ta steget.

"Varför ska du göra det, undrar du?" frågade hon utan att ge honom chansen att svara. "För så kommer din fru att se ut, precis så. Tänk på det." Hon drog honom till sig, tryckte hans ansikte mot barmen innan hon närmast bryskt föste iväg honom.

"Tänk på det", upprepade hon. "Glöm det inte, din lilla ..."

Bonde kunde Ivan inte tänka sig bli. Det var en av anledningarna till att han gav sig iväg. Visserligen var förutsättningarna bättre här än i hemtrakterna. Någorlunda slätt, bördigare. Men det var precis som hemma en fullständig bindning till djuren. Upp tidigt, ansvar sent, aldrig kunna lämna hemmet. Han skrattade åt sig själv. Nu arbetade han för samma ersättning som hemma, ingen alls, fast för främmande människor.

Efter några veckor gav han sig iväg. Han sade inget till värdparet utan lämnade innan det var dags för morgonmjölkningen. Den yngsta flickan stod i fönstret, något hade väckt henne, tydligen hade hon ofta mardrömmar. Först försökte han låtsas att han inte såg henne men vände sig sedan om, vinkade och log. Nog bäst så. Hon vinkade tillbaka.

Ivan bytte om inne på toaletten på järnvägsstationen. Han hade liftat hela vägen till Frankfurt, sitt mål, och sökt sig till stationen för att kunna fräscha upp sig. Någon bankade på dörren, han hade tagit god tid på sig. Städning tydligen. En blick till i spegeln, reseskägget verkade nu vara helt borta, inga strån stack fram. Han petade sig i näsan med två fingrar och ryckte till. Ögonen tårades och städerskan såg förundrat på honom när han öppnade dörren. Ivan spände upp sig en smula för att få någon bekräftelse från den äldre kvinnan men hon schasade iväg honom.

När han frågade sig fram för att hitta rätt gata hade han mest mötts av oförstående nickar men så småningom begripit att det han frågade efter var en liten gata norr om hamnen, utmed floden Main. Till slut var han framme vid huset, ett fyravåningshus, kanske inte särskilt gammalt men slitet. Området kändes trött, nergånget. Människorna, de få han träffade, såg inte på honom. Porten in till trappen var stängd. Han ställde sig några meter bort, tog då och då upp en cigarett ur fickan och låtsades röka. Han hade tre kvar och ont om pengar.

När två män närmade sig tyckte han först den ene liknande beskrivningen han fått, tog ett par steg mot dem men stannade upp. Han hade misstagit sig. Männen låste upp och gick in i porten. Ivan avvaktade.

En kvinna gick något senare ut men han var för sen. Porten slog igen. Tidig eftermiddag gick ett barn, en pojke, in i porten och han följde med in. Han avvaktade något för att pojken skulle försvinna upp och han hörde honom låsa upp en dörr och stänga om sig. Han skyndade upp i den grönmuriga trappan medan han läste av dörrskyltarna. Högst upp var det, han knackade på. Han hörde inget inifrån lägenheten. Upptäckte ringklockan och tryckte hårt, det hördes fortfarande inget. Han väntade, knackade och ringde på igen. Fram tills nu hade hans fokus varit detta, att komma in i huset och hitta dörren. Nu var den framför honom, stum, den svarade inte, lovade inget. Visst hade han tänkt att kanske skulle ingen

vara hemma, men hoppet hade drivit honom hit. På något sätt skulle det ordna sig, bara han kom fram. Kanske arbetade lägenhetsinnehavaren, Luka, på pråmen, eller var han hos vänner eller ... Nu blandades besvikelsen med en stark hunger, en gapande hunger. Han måste ha mat.

I Trieste hade Luciano berättat att en släkting, Luka, bodde i Frankfurt och hade skrivit hem att de behövde mer folk på pråmarna. Inte ett jobb för mig men kanske för dig, hade han sagt. Luciano skulle skriva och berätta att Ivan var på väg.

Nu förstod han inte alls varför han stannat så länge hos bondeparet. Varför hade han inte skyndat sig hit?

Det hade varit enkelt att registrera sig hos polisen. Han hade uppgivit Lukas adress som bostad och som arbete skrivit *Frachtkahn*, tyska för pråm.

"Inget telefonnummer?"

"Nej", hade han svarat. Det kanske Luka hade men det hade han glömt att fråga om. Hemma hade de ingen telefon.

"Nein? Ja, gut", svarade de och stämplade ett papper till honom.

Någon hade sagt honom att uppehållstillståndet gällde i ett år, inte mer. Mannen som berättat betonade att han därefter var tvungen att ha fast arbete och bostad.

Han väntade i trappan, kanske en timme, kanske mer. En kvinna som skyndsamt gått in till sig i lägenheten bredvid svarade inte honom när hon gick förbi. Hon stirrade stint nedåt, fumlade med nycklarna och drog snabbt igen dörren. Dörren öppnades efter någon minut igen och hon drog in kassen hon hade satt ner på golvet när hon öppnade.

Till slut gick han ner för trapporna och ut igen och ställde sig vid det spåda trädet utanför porten. Han fick väl vänta tills någon som såg ut som beskrivningen av Luka dök upp. Två gånger gick han fram med ett tvekande "Luka?". Ingen valde att lystra till namnet. Någon kastade en

tveksam blick på honom och hans tygpåse. I desperation började han fråga alla som passerade efter Luka Stolar.

En äldre kvinna stannade till, såg på honom efterforskande, tvekande.

"I detta hus?" frågade hon.

"Ja, fjärde våningen", svarade han och pekade uppåt.

Hon bestämde sig. Satte ner sin stora väska på marken, strök in en hårslinga under sjalen. Hon pratade långsamt för att vara tydlig. Förstod att hans tyska var svag. Herr Stolar var granne i trappen. De hade viss kontakt. Han var ofta borta långa perioder i arbetet. Hade hon rätt, det kunde hon dock inte garantera, skulle han komma hem till helgen. Om tre dagar. Han tackade henne allt han förmådde och hon försvann in genom porten.

Han förbannade sig själv för att han inte frågat henne om hon kunde ha en matbit över till honom. Varför gjorde han inte det? Vad hade det kunnat resultera i, hon verkade vara en vänlig själ? Var det hennes tvekan innan hon började prata med honom? Dum, tänkte han, jag är en stor idiot. Vad skulle han göra i tre dagar? Kunde inte söka jobb som han såg ut, kunde för dålig tyska.

Han gick därifrån med en kvardröjande blick upp mot fönstren i huset. Hungern malde, huvudet utvidgades inifrån. En obehaglig känsla, han måste få tag i mat. På vägen tillbaka in mot centrum hittade han ett halvt äpple som han slukade, med kärnhus och allt.

Han gick förbi några restauranger, saktade ner. Han slank runt kvarteret men uppenbarligen hade de sitt avfall på innergården. Inne i husen, inne på restaurangerna, fanns det mat. I överflöd. Åtminstone var det så han föreställde sig det. Bilderna av överdådiga bord fyllda med läckerheter kunde han värja sig mot. Värst var det med pasta och njokigrytorna som puttrade för hans inre syn. Han svalde om och om igen, läpparna var torra. När han passerade en soptunna såg han i den efter något ätbart.

En och annan kvinna lade han märke till. Den hungern var nu inte så stark, föda var viktigare. Å andra sidan kunde en kvinna vara vägen till mat. Han kände sig desperat, funderingar om olika möjligheter korsade varandra men han hittade ingen som han kunde tro på, göra något av. Om inte ett mirakel inträffade fanns det bara en väg. De få pengar han hade ville han ännu inte röra.

Han kom ner till floden, följde den en bit. Lade märke till en bro och strandkanten under den, där skulle han kunna tillbringa natten. Skönt att det inte regnade, våren var dessutom mild, bättre än han hade kunnat hoppas på.

Han vände tillbaka men valde en annan väg. En liten marknad sträckte ut sig över ett torg. Allehanda hantverk, köksredskap, tyger och matvaror bjöds ut i stånden. Han satte sig vid springbrunnen på mitten av torget, skopade i sig vatten lite försiktigt. Var det drickbart? Det smakade inget annat än vatten, han behövde det.

Måste vara beslutsam, tänkte han, vara noga med att ingen såg och sedan raskt gå vidare. Han gick en liten runda på marknaden, valde och bestämde i tanken innan han satte sig vid brunnen igen. I en långsam ritual tände han en cigarett. De flesta som passerade skänkte honom varken ett ögonkast eller en tanke. Någon lät sin blick fara över honom ner till tygpåsen vid fötterna. De skulle kunna inbilla sig något, tänkte han. Marknaden var i uppbrott, det var dags att stänga för dagen.

Ett bageristånd var första målet, kanske kunde han få ett bröd nu när dagen var slut. Ingen lade märke till honom i bortforslingsbestyren. Ett mindre bröd slank ner i påsen, han gick vidare till utkanten av torget. Plockade färska höns eller möjligen större kycklingar låg uppradade. Kvinnan i ståndet höll på att lägga ner en av de få kalkonerna. Han saktade in, för att snabbt öka stegen när hon böjde sig ner igen. En höna delade nu plats med brödet. Lugnt gick han vidare ut från stånden och ut från torget. Linnet klubbade under skjortan.

Medan han byggde en eldstad slog det honom att det kanske var dumt att slå sig på tjuvyrket i den stad han tänkt etablera sig i. Nu var det gjort, ingen återvändo. Kanske kunde han stjäla något att sälja nästa gång. Eller nej, det var för riskabelt, fler inblandade, straffen kanske högre tänkte han. I vilket fall var den övergående, denna brottets karriär.

Efter maten skulle han tvätta ett par kalsonger och strumpor i floden. Linnen fick vara till nästa dag. Han stoppade en bit av brödet i munnen. Gott. Elden sprakade.

Han vred loss ett lår på den heta fågeln. Tog lite av saltet han hade i kavajfickan och strödde på. Lutade sig bakåt mot muren och skrattade högt.

En regnig natt på Gretel und Alfons

Die Grosse Freiheit, gatan i Hamburg Ivan ofta gick till. *Den stora friheten.* Hamburg hade efter en tid blivit den fasta punkten i hans pråmliv.

På pråmen hade skepparen all makt, samtidigt lade han sig inte i hur de gjorde arbetet, bara det utfördes. Ibland fick de arbeta mer än avtalat utan någon extra lön men det var pråmlivets villkor. Man kunde inte styra över yttre faktorer som slussköer, krånglande motorer, gränskontroller, väntetid för på- och avlastning. Mark, en matros från Nederländerna, hade försökt få extra betalt just vid ett sådant tillfälle, ett dygn extra lång väntetid för pålastning. Skepparen hade muttrat att han själv minsann inte heller fick mer betalt. Mark var inte glad för beskedet, slog i bord och väggar, men resten av besättningen var nöjda med att han inte förlorade jobbet.

I början hade Ivan inte följt med ut på barerna, han sparade pengarna. Men nu kunde det kvitta. Familjedrömmen hade han gjort slut på med det olycksaliga brevet. Ett brev till Stelina. På sistone hade han då och då lånat pengar av de andra. Att vistas ute på krog och bar hade sitt pris. Inte minst blev man medveten om klädseln och fick skaffa sig åtminstone en uppsättning kläder man inte behövde be om ursäkt för. Ett par byxor, en skjorta, välputsade skor och en jacka. Ibland hade han inte hunnit tvätta upp kalsongerna, fick gå utan, men han trivdes med den extra laddning det gav.

Mark, nederländaren, gillade klubbar där det spelades musik, någon annan föredrog de med naket. Ivan hade lärt sig att undvika de

sistnämnda, drickat var åt helvete för dyrt med eller utan köttsliga erbjudanden. Någon gång hade han ändå gått hela vägen.

Tomas, slovenen som tagit hyra på pråmen samma vecka som han själv, rekommenderade honom att pröva med två, samtidigt.

”Då tänker man inte alls!”

Ivan log tillbaka, men förslaget besvärade mer än lockade.

Indra, Kaiserkeller, Hippodrome, Top Ten och allt vad klubbarna hette i Hamburg. Mark hade blivit särskilt förtjust i ett band från England som bland annat spelade Chuck Berry-låtar, ibland direkt på Marks högljudda förfrågan.

De hade någon gång kommit i slang med musikerna och då fått några vita piller av dem. Bra till öl. Ens *spirits* lyfter och man orkar hålla på längre, sa de. Ivan låtsades ta ett. Bäst gillade han när basisten sjöng en låt vid namn *Besame mucho*. Han kunde lite italienska men fick ändå fråga efter vad de spanska orden betydde. Tomas som hört sången förut tyckte de förstörde den.

”Det är egentligen en fin romantisk sång”, sade han.

Första gången Ivan såg bandet var de fem musiker, inte fyra som de senare blev, och den som spelade bas då hade en vilt vacker flörtig tyska som flickvän. Fotograf. Antagligen blev foton hon tog förstörda av allas försök till fräcka förföriska leenden. Hon översatte när de och bandmedlemmarna försökte förstå varandra. Mark och Tomas hade frågat om musiken de spelade och förhörde sig om andra grupper från Storbritannien. Mark försökte haka på medlemmarna i banden de lyssnade på, ville spela med, men fick sällan den rätta kontakten. Ombord hade han en gitarr han tog ut melodier på. Hade han kökspass kunde han ge sig på kastrullerna. Det var lite olika hur gärna de övriga besättningsmännen lyssnade.

Till en början hade Ivan varit förvånad över den utmanande klädsel många kvinnor på klubbarna hade. Var de prostituerade, strippor, hade

han tänkt, men insåg snart att det var en bondpojkes blick. Ändå undrade han över Elsa.

På kneipen *Gretel und Alfons* en regnig natt hängandes över kaffekoppar och ölflaskor delade Elsa och han på cigaretter och småprat. Röken från deras och andras utandningar inneslöt dem, ingen såg bortom det egna bordet. Hon skrattade åt honom när han försökte formulera sig kring vad hon hade för arbete och föste bryskt, men leende, undan hans händer från sina lår.

De pratade om att växa upp på små orter, byar. Många av bönderna i hennes hemby i södra Tyskland var vinbönder. Inkomsterna var som hos hans egna föräldrar och släktingar beroende av träget arbete. Hacka i jorden, rensa, besprutning, gallring. Dessutom behövdes handräckning av släkt vid skörden i september och oktober. Han flikade in att det var först i hans farfars generation som alla hade skaffat sig en vinpress, oftast köpt i Österrike. Hon skakade på huvudet till svar. Alla har, men hon visste inte sedan när. Det gjorde stor skillnad när man väl tog in vindruvorna. Vinbönder var, som de flesta bönder, prispivna åt vädret. Ett hastigt slagregn eller en krypande frost och missmodet vred om folks sinnen, lång tid in mot vintern stannade då skratten innan de började och man gick med böjda huvuden.

”Livet blev litet, inskränkt”, sade hon.

Hon hade blivit utkastad från hemmet för att hon setts kyssas med en pojke bakom kyrkan. Det såg man, för annat blundades det. Hennes far fick veta det av en besökande granne. Han tog henne i armen med ena näven och öppnade dörren med den andra och hivade ut henne.

En stund hade hon bultat på dörren, bankade in de första känslorna av skam och rädsla. Hon visste innerst inne att hon så småningom skulle bli insläppt, det skulle hennes mor se till. Så blev det. Men hon stod inte ut med de ilskna orden som kastades efter henne de närmaste dagarna, om

och om igen åtföljda av en örfil eller två. Därpå den långa ignoransens tid där hon slet som tjänstepiga i hushållet.

"Förstår du", sade hon, "känslan av att vara oönskad i sin egen familj. Man gör allt skitjobbet och ändå kan ens far spotta efter en. Det är värre än örfilarna."

Hon skämdes inför de grannar som sett henne bli utkastad. Hon gav sig snart iväg efter att först fått lite pengar av äldsta systemen som var gift och bodde ett par hus bort.

Samma regler gäller inte för sönerna konstaterade hon med en axelryckning.

Med sitt agerande, en kyss bakom kyrkan, äventyrade hon en extra hand för familjen. Hon skulle bli svår att placera på äktenskapsmarknaden, liten och trångsynt som den var. Lika bra att dra, ge sig iväg.

Elsa tackade nej till hans förslag om att följa henne hem.

"Kanske vi ses nästa gång du är i Hamburg." Hon gav honom en kyss på kinden innan han förstått att deras träff var över.

"Ciao", sade hon och gick.

Han var upprymd som om hon gett honom en adress, ett löfte. Som om de delat en älskogsbädd. Älskat för första gången. Men inte. De hade rökt, druckit öl och pratat. Han kom knappt ihåg hur det hade gått till när de satte sig tillsammans. På något vis var hon hans. Du är min, tänkte han, sade det högt. Hennes "kanske" brydde han sig inte om.

Pråmen var tillbaks i Hamburg redan efter ett par veckor och han och Tomas gick av vid första tillfälle. Mitten mot hamnplatsen dök de in på första kaféet, den sortens kafé som är en dörr i väggen. Ägaren visste vilka spelningar som var på gång i staden, men först något att dricka för att få information. En svart man från Amerika skulle uppträda på *Top Ten*. Blind, han är blind, upprepade ägaren flera gånger. "Aber ein sensation. Sehr cool." Vad nu det än betydde var kvällen inmutad. Han visste att om

han själv tvekade skulle Tomas släpa med honom, bjuda på någon öl, det hade blivit till ett spel dem emellan. På *Gretel und Alfons*, medan de åt sin fläskgryta, såg han sig om flera gånger för att se om Elsa skulle komma. Tomas frågade vad som stod på. Han svarade att han kanske skulle hoppa kvällen och lägga sig tidigt.

”Mensch”, sade Tomas. Han blandade gärna in tyska i sin klara välkryddade slovenska. ”Släng dig i din mors fitta. Du är med mig und Ich bjuder på öl!”

När de beställde var sitt stop i baren vände sig två män mot dem, leende. Ernst och Max från Freiburg var tillfälligt i Hamburg, något slags konstruktionsjobb, mest kontorsarbete. De skulle tillbaka om ett par månader och tog chansen att ta sig till barer och klubbar när de ändå var i den ”stora” staden. Ett band gick upp på scen och de fick höja rösten. In i örat på Tomas nämndes en klubb han inte kände till som skulle ha den ”rätta stämningen”. Två kvinnor som tycktes känna de två tyskarna blandade sig i samtalet. Dorotea och Marguerite. Konstnär sade den ena. Kanske en gatans artist skrattade den andra åt henne. Ivan och Tomas såg på varandra. Tomas ryckte på axlarna. Kanske, kanske inte, tycktes han mena. Hur kan man veta? Språket. Landet. Kvarteren. Kvinnorna.

Antingen tar man det som det kommer, möter det med en ung mans fasta förvisningar om att det reder sig eller så river man upp bröst och sinne och utsätter sig för det övergrepp det främmande innebär.

Dorotea visade ett visst intresse för honom till Freiburgsmännens tydliga förtjusning. Hade de inte först varit irriterade? Hon höll i hans kavajärm och såg honom i ögonen när hon sade något. Förvirrad och på sämre tyska än han egentligen behärskade frågade han om de alla ville ha något att dricka. På scen gick huvudattraktionen på och han fick möjligheten att samla ihop sig. Han betalade för en omgång öl.

Kraften och uttrycket från scenen, kvinnan vid hans sida, de tillfälliga vännernas skratt, Tomas koncentration på uppträdet berusade honom

mer än ölen. Rastlösheten fanns där ändå, spetsad med minnet av kafémötet med Elsa. Mötet där hon sköt undan hans händer. Han kunde gå förbi *Gretel und Alfons* på vägen tillbaka.

När konserten tycktes närma sig sitt slut och kvinnorna gjorde en lov mot damtoaletten gick han.

"Är du dum eller?" slängde Tomas efter honom. "Ska jag själv hantera två bögar och två katter."

Bögar? Det hade inte slagit honom. Ute på gatan drog han jackan om sig. Blixtlåset var sönder. Ett lätt duggregn bars av en hård vind och dagens skräp virvlade om fötterna. Han stoppade in händerna i armhållorna. Ögonen tårades av blåsten. Han gick nerför Die Grosse Freiheit mot hamnen. Kvinnor, mest kvinnor, stod i portarna och gränderna och skylde sig för vädret. Att de ens är ute, tänkte han. Måste de vara på pass varje natt?

Den molande känsla som förebådade smärta tryckte på i underlivet. Första bästa smala tvärgata fick duga. När han kom fram och vek runt hörnet stod två kvinnor lutade mot en port tjugo meter bort. Han gick vidare och förbi. Han hejdade sig kort. Den som stod med ryggen mot honom kastade ett öga över axeln. Var det ändå Elsa? I vilket fall låtsades hon inte om att hon kände igen honom om hon nu gjorde det. Han hade inget annat val än att fortsätta. Han måste hitta en plats att tömma blåsan.

Vinden hade lagt sig något när han följde sina spår tillbaka. Den andra kvinnan var kvar. Frågade om han kunde tänka sig lite värme. Han tackade nej och släntrade sakta ner mot hamnen.

Du är för snäll för mig

Efter att ha blivit bortgjord i sjätte klass av Katrine inför alla flickorna dröjde det innan jag försökte få ihop det med någon igen. Katrine hade ändå innan dess skickat fram en av sina förtrogna, Gunilla.

”Josef, har Katrine chans på dig?”

Jag hade bara nickat, lite överlägset. Det var åtminstone det intryck jag månade om att ge. Inom mig sprudlade jag av glädje och triumf.

Skolkamraterna visste inte riktigt var de hade mig. Jag lät kaxig, uppkäftig, men var uppenbarligen någonstans en känslig typ, slogs aldrig. Jag var den som ifrågasatte läraren hårdast, satte emot brutalt i fotboll och landhockey, men var vek när det gällde fysiskt bråk, gick undan. Efter en tid blev några av de tuffare på skolan trötta på att inte förstå sig på mig och ägnade sig då och då åt fysisk pennalism när de hade tråkigt. Jag slog inte tillbaka.

Familjen flyttade flera gånger. Överallt där vi bosatte oss dök det upp pojkar som använde mig för att bevisa sin makt och sin styrka för andra. Jag valde olika vägar hem från skolan för att slippa råka ut för hånfullheten, hetsen och slagen. Slagen, som innan de kom, var värre än när de träffade. Kanske hade jag tur. Kanske ville pojkarna bara prova sin styrka, inte använda den fullt ut.

På väg hem från skolan gick jag gärna igenom en lekplats där det ofta fanns vuxna med barn. Inte alltid och inte denna dag, det var helt tomt. Jag vek runt gungorna när de dök upp, glatt flinande med Roger i spetsen. De fick mig, till sin förtjusning, att gråta. Ibland roade de sig

med mig en kortare stund, ibland tycktes de inte ha något annat för sig. Det verkade vara en sådan dag, där jag var huvudattraktionen i deras förströelse.

”Va faan håller ni på med?”

Några äldre pojkar som hade vägarna förbi efter sin fotbollsträning med områdets klubb reagerade på situationen. De tog tag i ledaren för plågoandarna, Roger, och ställde honom mot staketet. I turordning sköt de prick på honom med en fotboll. Han värjde sig och sjönk ihop, liten och olycklig.

”Hur känns det nu då, inte lika stöddig, ditt svin.”

Det var det jag mindes att de hade sagt, men jag var inte säker. Mest kom jag ihåg min lättnad och beundran men hade också tänkt att det var lite synd om Roger. Jag skulle minnas de stora pojkarnas insats länge, njuta av tanken.

Katrine hade stått med resten av klassens flickor vid ett övergångsställe, på väg till simhallen. Jag kom på min nya cykel, såg dem och ökade farten och bromsade in framför dem med en häftig bredsladd, släpande med ena benet i gruset. Ackompanjerad av tjut och fnitter såg Katrine kallt på mig – så minns jag det – och sade: ”Du tycker du är tuff, va!” Hon sade det långsamt och varje ord trängde in och gjorde ont. Jag undvek henne länge.

Ett par år senare flyttade vi och jag bytte skola. Tina, 14 år som jag själv, bodde på ett hem för unga som inte kunde bo hemma, och inte ville eller kunde fosterhemsplaceras. Att vi träffades hade mest varit en slump.

Jag hade fått pengar att köpa byxor för och stötte på en av gårdskompisarnas storebror i affären, Tomas. Tomas var en glidare, gick inte i gymnasiet mer än sporadiskt, verkade veta allt som var värt att veta som inte hade med skolan att göra.

I affären stod jag och tvekade, byxornas prislapp stämde inte med pengarna jag hade, då dök Tomas upp.

"Hallå, du som är kompis med brorsan!"

Jag nickade.

"Ska du ha dom där?"

"För dyra", svarade jag lågt.

Tomas tog byxorna, undersökte dem, såg sig om, vek ihop dem och stoppade dem innanför jackan och nickade lätt uppfordrande mot utgången. Ute på trottoaren lämnade Tomas över byxorna utan ett ord. Tomas tycktes inte bry sig om tack eller ersättning, gick bara vidare. Jag släntrade med en stund bredvid och skulle säga hej när Tomas vinkade till sig en flicka på andra sidan gatan.

"Hej, Tina, var är Annette?"

"Hemma tror jag. Slutat för idag."

Annette var tydligen den "jävligt snygga" på Tempo som alla pratade om och syster till Tina. Jag och Tina blev omgående lämnade av Tomas. Efter en stund av flackande blickar och halva meningar kom vi överens om att ses redan till kvällen.

På den nya skolan hade det blivit värre en tid efter sommaren. Plågoandarna hade inte blivit fler, men kärngänget hade tagit upp vanan att söka upp mig. Ibland väntade de utanför skolan efter sista lektionen. Några gliringar och hånfullheter, några puttar och skuffanden, sedan gick det ibland över till slag och ibland sparkar.

"Kom igen!" uppmanade de mig skrattandes.

En dag stålsatte jag mig. Jag ville inte mer. Inte gömma mig bakom klasskamrater på rasterna, inte skynda mig hem. Det var i perioder, det kunde gå veckor utan trakasserier, men nu var de igång och jag visste aldrig när det skulle sluta. Hitintills hade jag tagit emot tills de tröttnade. Nu var de på mig för andra omgången den här terminen.

Någonstans inom mig hade en känsla vaknat. Ville jag se på mig själv med dessa skitungars blick? Var det detta jag var värd?

Jag bestämde mig när det ringde till rast. Det fick gå hur det ville. Jag tog min väska och hängde den snett över ryggen. Behövde armarna och händerna fria. Först såg jag dem inte men innan jag hann slappna av vek de fram runt hörnet i korridoren framför mig. Med ett hånflin spelandes över ansiktena gick de mot mig, fyra stycken. Tony, den som alltid bestämde när de skulle börja slå och när de skulle sluta, dunkade hårt i elevskåpen de passerade.

Jag ryckte till varje gång, men stod kvar.

"Vad står du här för? Tror du att du får vara i den här korridoren?"

Första knuffen, andra.

Jag samlade mig och drog sedan iväg två knytnävsslag mot Tonys mage. När Tony vek sig fortsatte jag med ett tungt slag mot kinden. Han gick ner på knä. De tre andra som först bara hade stelnat till och inte förstått vad som hände, skrek på mig.

"Vad fan gör du! Jävla spagge! För helvete, stick."

Jag drog mig sakta bakåt med nävarna uppe. De gjorde ingen ansats att ge sig på mig, bara skrek. Två i min klass som sett vad som hänt, kom fram och gav mig ryggdunkar.

"Bra, ge dig inte!"

Tina berättade att hon hade hängt med ett raggargäng men lämnat dem när pojkvännen i gänget hade tagit hårt i henne, örfilat henne, när hon inte gjorde som han ville. Han hade ångrat sig om örfilningen, berättade hon, men hon ville inte stanna kvar. Gillade honom inte längre. Ville inte se honom mer.

Jag kunde inte se mig mätt på henne, tyckte hon såg ut som en filmstjärna. Som skådespelerskor som föreställde de hårda tuffa kvinnorna i filmer som *Bonnie and Clyde*, *Chinatown* och *Blåsningen*.

Särskilt benen tyckte jag var fantastiska och hon bar alltid minimala kjolar. Ibland kom jag på mig själv att tycka att de kanske var för korta, kjolarna, det fanns mycket hunger i mångas blick.

Vi gick ibland på Club 54, vi såg båda äldre ut än vad vi var och klarade oftast 18-årsgränsen. Ibland stannade vi länge, särskilt om vi stötte på kompisar, vilket vi oftast gjorde. Senast hade vi på vägen hem, efter att ha skiljts från de andra, hamnat i en mörk port. Tina hade försökt få in mig i sig där vi stod hängandes, lutandes mot den fuktiga tegelväggen. Besvärad drog jag mig undan, mumlade något om att vänta. Jag hade inte tänkt mig att första gången skulle bli så här, någon kunde dessutom komma.

Vi gick hemåt, hon tuggande tuggummi. Vad tänkte hon på? Själv funderade jag över det försvunna tillfället och hur jag på bästa sätt skulle få tillbaka möjligheten. Kyssen var mer hetsig än lustfylld när vi skildes.

Vi skulle inte ses nästa dag, hon skulle hem till sin mor. Jag var otålig, ville se henne igen, blodet och tankarna rusade runt i mig.

I skolan låtsades plågoandarna inte om mig. Jag hade varit beredd på att få stryk. Flera gånger gick jag förbi dem i korridoren, de såg inte åt mig. Kanske skulle de samla ihop fler, den tanken plågade mig. Det hände inte den dagen. Det hände faktiskt inte alls.

Med Tina hade jag bestämt att vi skulle ses på Lorensborgstorget vid åtta på kvällen. Kanske skulle vi gå på fritidsgården en bit bort. Hela dagen var jag uppfylld av vad som skulle kunna hända, var debuten skulle ske. Inte där jag bodde, inte hos henne. Kanske fanns det något utrymme på fritidsgården. Ute kanske, men det hade börjat bli kallt. Fantasierna blev verkligare och verkligare tills det var dags att ge sig av.

Jag var på väg ut när telefonen ringde. Det var till mig. Det var hennes röst, hon tuggade tuggummi. Hon tuggade alltid tuggummi.

”Du”, sade hon, ”det är slut. Vi alltså, mellan oss.”

Jag kom inte ihåg vad jag själv sade. Hon gav mig förklaringen. Hon upprepade det flera gånger:

"Du är för snäll för mig."

Hamnbalett

Heinrich, på pallen vid sidan om Ivan, var av den gamla sorten. Till sjöss i många år, nu mest hamnsjåare, aldrig haft fru och barn. Åtminstone var det inget han berättade om. Trygg med det som var, inte på väg någonstans. De lutade sig båda bakåt mot bardisken.

”Sjöman, det är rejält”, sade Heinrich. ”Man vet vad man har att hålla sig till, jobbet ska göras och inget mer med det. Blev förmanskapet för jävligt hivade man dem över bord. Kapten såg man aldrig, man slapp.”

Jobba för jordbrukspatron eller i fabrik var inget för honom.

”Nä, fy fan, utsliten och ofri och så är det någon annan som tjänar pengarna”, fortsatte han.

Egentligen var Heinrich en skitstövel, men oftast en god sådan. Hur nu en god skitstövel ter sig? I gott sällskap, magen full och med några öl fanns det ingen bättre bordskamrat. Bra arbetskamrat dessutom, högg i och ställde upp, sades det. Någon kunde berätta att han var hårdför med hororna, de prostituerade. De som visste undvek honom. Man slängde gärna käft med honom. Ibland trodde man att han ljög men förmodligen var det inte så. För det mesta.

Innan Heinrich slog sig ner tog Ivan in atmosfären i lokalen. Vissa kvällar saknades frihetskänslan från arbete och krav. De kvällarna var tyngre än andra. Frustrationen över brustna eller uteblivna förhållanden och samhällets lott rullade in tillsammans med kvällsdimman denna kväll. Ett förlösande våld var inte långt borta. Några rös till, mulnade när den råa luften grep dem om nacken. Eller om det var otillfredsställelsens bris

över alla förlorade möjligheter som strök förbi. Varje ny besökare som öppnade dörren och släppte in kylan fick en åthutning. Välkommandet, vissa kvällar riktigt gemytligt, uteblev. Stämningen var dov.

Ivan hade sett och varit med om en del slagsmål. Det gick trots allt sällan särskilt illa. Många handgemäng var ett måttlöst vevande med usel träffsäkerhet med ömmande kinder, svullna öron och händer. I värsta fall en utslagen tand som resultat.

Men det var just det. Hur skulle han se ut med en utslagen tand? Hemma var det många som saknade tänder. Det var oftast när de blivit lite äldre, kanske 35–40 år. Då var de gifta.

Han hade lagt märke till hur folk vid restaurangerna och kontorshusen såg ut. De med kostym och de högklackade, nylonstrumpeklädda. Människor som doftar, guld som hänger tungt. I den samlingen saknades det inga tänder. Säkert fanns det jobb han kunde få där hans chanser minskade med hål i tandraden.

Än mindre uppskattade han tanken på att kvinnor kunde tycka han var mindre attraktiv. Särskilt om framtänderna gick åt. Det skulle innebära ett ständigt döljande av tandraden med handen över munnen eller mumlandes i en evigt bugande pose. Allt för att minska intrycket av ett anslående hål mitt i käften. En och annan han arbetat med hade det så. Om man frågade om de inte kunde ordna med det hos tandläkaren fick man ett snett smalt leende och svaret: "Skulle jag jobba här om jag hade råd med det?" Han hade hört att sjukvården i andra länder, som i Sovjetunionen, var gratis, även tandläkare. Men vem ville till Sovjet. Nuförtiden.

Han hade på senare tid varit med och avstyrt när vilda sällar vevade mot yngre som de först trissat upp. De yngre gick på det. Blev lurade in i slagsmål de skulle förlora. Det hände sällan och historierna var långt fler än slagsmålen. Trots allt ryckte några in innan någon verklig skada skett.

Han nämnde sina funderingar för Heinrich. Att stämningen var av det slaget i lokalen att det mycket väl kunde bli bråk.

”Jag ska berätta en historia för dig”, sade Heinrich då, ”om en man som fann slutet av sitt öde i Buenos Aires. En kväll som denna.”

”Du vet den där typen”, började Heinrich ”stort lockigt hår, bred bringa och suger in kvinnorna med blicken. Han var förvisso gift men varje kväll hittade man honom på *Bar Sur*, Söderns bar. Med söder menar då en del underlivet, det tog en tid innan jag förstod det.

Du kan säkert föreställa dig hur det såg ut. En utsträckt bar utmed hela ena långsidan. Klädd i skinn eller något fusk, men troligen skinn. Detta var ändå Buenos Aires. Flaskor i mängd, framför en längs väggen löpande spegel. I övrigt trästolar och träbord och lågt i tak, utom vid baren. Röken, från alla sorters rökverk, särskilt populärt med cigariller, slog emot en när man steg in. Eller snarare steg ner, baren låg i källarplanet. Fönster fanns det bara små smala utmed taket. Det var ett ganska stort etablissemang, för att kallas bar.

Det fanns, finns kanske fortfarande, vad vet jag, en liten scen längst bort i rummet. Man såg den inte när man först kom in. Man hörde sång som uppenbarligen inte kom från högtalarna i taket. Lättklädda damer i tunna baraxlade klänningar eller eleganta män i kostym eller någon gång i gauchomundering, sjöng och spelade. Gaucho, det är kofösare det. Ibland dansades det tango av artisterna eller besökarna. Underhållningen var uppskattad, oftast stort bifall, men det var väl ingen hög klass på det som framfördes. De som uppträdde fick väl inte mer än mat och dryck. Någon mindre slant möjligen.

Mannen, kvinnotjusaren, han med de farliga ögonen, var från Balkan, jag vet inte vilket land. Det sades att hans fru var en redig och reko människa, men en mus i förhållande till sin man. Om det nu var så. Hon kanske inte brydde sig. De hade kommit till Argentina tillsammans som gifta. Alen hette han förresten. Han hade jobb i hamnen, hade fort avancerat till

förman, jobbade på, var inte dum. Männen drog jämnt med honom, men ingen skulle få för sig att presentera sin fru. Sjunga kunde den jäveln också.

Ryktena gick om hur den ena efter den andra av bekanta och arbetskamrater utrustades med den bedragnes horn. Hur mycket av det som är sant vet jag inte. Kanske respekterade han andra mäns hustrur och det hela var mest löst prat. Däremot andra kvinnor, oj oj oj. Heinrich viftade med en vinklad hand i luften och fortsatte.

När Alen sett ut sitt offer på *Bar Sur* cirklade han kring henne som en puma, ett rovdjur som bedömer bytets möjligheter att hugga tillbaka eller undkomma. Det dröjde sällan många sekunder innan han tornade upp sig över den utsedda. Han sökte hennes blick och strök undan sitt hår med handen. Ofta följde hon med honom efter ett kort samtal och ett uppmanade kom. Visst fanns det de som stod emot, men det blir inte historien bättre av, eller hur?"

Ivan blev något överrumplad över att ha blivit inbjuden att tycka till något om skrönan. Han tog sitt nyss serverade glas och nickade medhåll, som om det behövdes. Innan han svält var Heinrich igång med fortsättningen.

"Jag säger inte att männen i hamnen avskydde kåte Alen", fortsatte han. "Visst fanns det drag av det, men väldigt mycket beundran. Man ville vara mannen Alen. Det var precis så det var. Viss oro för att bli bräddad fanns också, men det gällde mest ungarlarna. De gifta männen trodde inte, egentligen, att just deras hustru skulle falla till föga. Ingen, eller få, hade svårt med förståelsen av Alens jaktinstinkt. Då menar jag inte det bistra, brutala och nödvändiga våldet och dödandet i det animala riket. Utan erövringens, maktens spel."

Det var underligt, tänkte Ivan, att höra Heinrich diskutera på det viset, med tanke på det rykte som omsvärmade honom. Gjorde han själv den

kopplingen? Heinrich märkte inte sin lyssnares, för ett par sekunder, något stramare, något tankfullare, ansiktsuttryck, utan fortsatte:

”Det som var värre än de känslorna, starka som de ändå var, var avunden. Den avund som kan döljas i ens djupaste inre, den svarta, djupsvarta avunden. Det skiljer människan från djuret. Den känsla vi har när allt annat blir oviktigt. Det smyger sig först på en, sedan går det fort. Snart är det som om någon annans liv har ätit upp ens eget, någon som har nått högt, som har allt, äger det man själv åtrår, möjligen också ens fru eller älskarinna. Det är orättfärdigt och man är offret. Man kan inte tänka på något annat, arbetet blir lidande, man hör allt mindre vad ens arbetskamrater säger, man sover sämre tills man knappt kan sova alls.”

”Jag ser att du skakar på huvudet”, säger Heinrich och ser Ivan i ögonen. ”Nej, det är sant”, fortsätter han, ”har man gått så långt är det svårt att komma tillbaka och när man gjort det är man märkt för livet. Du har inte varit med om det.

Det är en avund som om den inte vänder sig inåt, med nödvändighet klär sig i hat, ett intensivt förtärande hat. Man kan känna hat till en annan människa av många anledningar. Ibland kan försoning eller åtminstone förlåtelse vara en väg ut men ett hat byggt på avund har sällan någon återvändo.

En man i Alens arbetslag drabbades av denna sjukdom. Efter en tid med accelererande misskötsel fick denna, en liten senig, men urstark arbetare en varning av sin förman. Precis, det var Alen det. Om inte mannen per omgående bättrade sig fick han se sig om efter ett annat jobb. Som vi vet var den seniges usla prestationer beroende av hans relation till Alen.

Den natten slipade den senige ena spetsen på ett armeringsjärn sylvass, hans plan var enkel. Kvällen därpå gav han sig iväg till *Bar Sur*, tidigt. När han trädde in såg han inte den han sökte. I ett hörn av lokalen satte han sig med ryggen mot väggen för att få bra sikt över ingången och så mycket han kunde se av baren för röken. Det dröjde inte länge.

Alen kom fram till baren för att beställa. Det hela gick sedan fort, ingen i lokalen hann reagera. Den seniga hasade sig hastigt fram mot bordet bakom sitt mål, på vägen drog han upp armeringsjärnet som han hade utmed benet. Ett steg upp på en stol och sedan båda fötterna på bordsskivan innan han med båda armarna driver järnet igenom halsen på den avundsvärde som halvt vänt sig mot honom.”

Heinrich hann knappt avsluta sin historia innan ett larm av aggressiva röster drog till sig deras uppmärksamhet.

”Nu ska du få se på balett”, kommenterade Heinrich.

En far och hans son, från Portugal, morrade åt en storbukad, kraftig man som skällde ut dem, hårda nedsättande ord. De kunde knappt någon tyska, men de förstod. Fadern höll igen sonen genom att fälla ut en arm framför honom. Den kraftige satte upp nävarna och började cirkla runt, på förvånansvärt lätta steg.

Det syntes hur roligt den kraftige hade. Hur han var på väg att snärja in dem i ett slagsmål. Han ville ha dem dithän och han var säker på att han skulle ge dem stryk.

Ivan hade först lyft från stolen, men satte sig igen. Han kastade ett öga på Heinrich som lutade sig bakåt på sin pall med ett leende på läpparna över sin goda historia eller såg han fram emot det som nu skulle utspela sig?

Ivan hade hört om den kraftige, hur han en gång avsiktligt knäckt armen på en knappt vuxen yngling. Han skakade på huvudet, misstänkte att det portugisiska paret var chanslösa. Hur stark man än var och även om man var två gick det inte att mäta sig mot någon som ville och kunde slåss. Den kraftige skulle placera sina slag där de gjorde mest nytta. Ingen energi skulle gå åt till vilda svingar och meningslösa träffar på axlar eller som det mest troliga inte träffa alls. Portugiserna skulle först vara övermodiga, eftersom de var två, men det övertaget skulle bara räcka några sekunder. Med den ene av dem utslagen skulle den andre vara prisgiven och då

skulle den kraftige använda sin energi för att slå dem sönder och samman. Det syntes på honom hur han såg fram emot detta.

Far och son, som förstått det oundvikliga, hade nu också höjt nävarna medan de bytte meddelanden med varandra på sitt språk. Den kraftige, nu mer sammanbitne, rörde sig sidledes för att få bästa möjliga utrymme. Det var helt tyst omkring dem, bartendern hade skruvat ner musiken. *I'm Sorry* med Brenda Lee hördes bara svagt. Det fanns ingen förväntan på kamp i luften, mer än möjligen från någon okunnig. Liknöjdhet, tillkämpad hos vissa, med möjligen en viss nyfikenhet på hur fort det skulle gå, var det som rådde. De som kände ett visst mått av obehag dolde det. Ivan var en av dem.

Han funderade över om han skulle rycka in, han kunde inte räkna med de två. Då skulle han få ta hand om armknäckarmannen själv, det hade han inte lust till. Kunde han få hjälp av andra i publiken. Kanske, kanske inte. Han tänkte för mycket.

Fadern for bakåt av den första träffen och sonen fick något skrämt i blicken som strax därpå krasade samman när han träffades av en insmugen vänster. Knytnäven slungade iväg honom mot baren. Han dröjde, bedövad, ett ögonblick med att vända sig om. Nästa slag träffade honom bakom örat och ansiktet for ner i bardisken.

Ivan rusade upp och kastade sig över den kraftige, han fick tag i kämpens båda armar och lyckades bända fast dem utmed kroppen. Ivan hoppades innerligt att han inte skulle få en omvänd skalle rakt över näsa och tänder. Han hann knappt tänka tanken innan fadern, som inte var lika utslagen som han sett ut att vara, ryckte fram med en pall högt över huvudet som han smällde i pannan på den fasthållne. Den kraftige sjönk ihop som om all spänst och all muskulatur lyfts ur honom.

Ivan, som lämnat lokalen omgående, fick sedan höra att den kraftige låg i koma på sjukhuset men att ingen var gripen. Polisen var inte intresserad, muttrades det.

Floden Rhen

Naken stod Dragomir i aktern av pråmen, spände musklerna på den kraftfulla glänsande kroppen. Uppenbarligen obekymrad av de blickar, visserligen få i det tidiga morgondiset, som från strandbankarna och de rangliga bryggorna med förvåning intog hans öppet exponerade lekamen. Varje morgon upprepade sig skeendet.

Ivan var tidigt uppe och ordnade med sina uppgifter på däck. Något senare, men oftast före de andra, kom Dragomir upp och tog sig bak till aktern där han vaskade av sig genom att skopa vatten ur regntunnan. Därpå ställde han sig längst ut i aktern för att torka i vinddraget.

Ivan var gärna utomhus i de flesta sysslor han var ålagd. Luften nere i pråmen var alltid unken, ofta däven av männens svett och odör. Han satt lutad mot kabyssens, kökets, yttervägg och skalade potatis. Han hade bytt pråm nyligen. Den han hade arbetat på, som gick på Elbe, skulle repareras.

I ett par dagar hade han försäkrat sig om att Dragomir sov när han själv vaknat. Han hade gått upp på däck och i smyg mätt replängden från en av relingsstolparna genom att knyta repet om sig och stega fram till akterns ändpunkt. Han måttade och slog repet om stolpen om och om igen tills avståndet blev det helt rätta. Allt var väl förberett.

Motorn i pråmen var obehagligt men Ivan visste att den snart skulle gå in i ett till omgivningen mera anpassat lågmält dunkande. Maskinisten skulle få avlösning om någon timme. Ivan tog upp en potatis. Han kunde numera skala potatis utan att följa handrörelsen med ögonen. Bakåtlutad

vilade han blicken på gryningsscenerierna som flöt förbi. Träden stod intill floden som om de under natten närmat sig för att stiga i men hindrats av soluppgången. Kanske skulle de göra ett nytt försök nästa natt. En kungsfiskare sköt som en pil ner i vattnet för sitt "silver", sin föda, en glittrande sprattlande fisk, fångad med näbben. Fågeln kom i samma fart upp ur vattnet och försvann upp i trädets krona som den precis lämnat, allt var över på någon sekund. En kvinna slog tvätt mot en sten. Hon slog hårt. Kanske hade hon bråttom, kanske bankade hon ut en eländig natt, tänkte han.

Han undrade om det såg likadant ut i Mississippi eller i Argentina, han hade släkt på båda platserna, som här i floddalen utmed denna tyska flod, Rhen. Grenar som släpade i vattnet, en intensiv grönska på flodbankarna, praktfulla vattenväxter och böljande odlingar som sträckte sig uppför kullarna. Lika frodig var inte naturen där han kom ifrån, nere på Balkan. Speciellt inte nu, efter sommaren. Han slog ifrån sig tanken, vad visste han? Han hade sett mer av Tyskland än av sitt gamla hemland. Han kom från den röda jorden, som trakten hemmavid kallades, och det landskapet, Istrien, var det enda han sett.

De klättrande vingårdarna gav honom hemlängtan. Om två, högst tre, månader var det dags att skörda i hembyn. Han mindes hur stolt han hade varit när han för första gången orkade dra runt vevstaken på druvpressen. Han hade provat om och om igen, han kom ingenstans. När de sista vagnarna rullade in från den torra oktoberhösten med det sista tusentalet klasar var det som om det handdrivna maskineriet hade smorts en extra gång för hans skull. Morfar hade skrattande lyft upp honom i en triumferande gest och tryckt in en druva i munnen på honom. Han kunde se det framför sig, speciellt det breda flinet som delade hans eget ansikte.

Det berättades för honom att hans morfars far, Zeno, hade köpt och hämtat pressen i Österrike. Senare, när han tänkt tillbaka, hade han inte riktigt förstått historien. Vid den tiden när Zeno var i sin krafts dagar hade

man ju tillhört Österrike-Ungern. Han hade förlikat sig med att man troligen menade en stad som numera fanns i Österrike, kanske Villach. En sträcka på bortåt 50 mil fram och tillbaka. Villach kanske ändå var för litet då, kanske hade han varit tvungen att ta sig ända till Wien. Då rörde det sig om dubbla sträckan.

Potatisen var färdigskalad. Den gnistrande morgonsolen skymdes nu av moln, han behövde inte kisa längre. Kroppen rös till i en stilla huttring.

Ivan hade slitit sedan den ordinarie skeppspojken lämnat pråmen och han då fått överta dennes status. Det var en morgon som nu, för några dagar sedan, han hade precis äntrat däck. Luften var rå, men solen var på väg upp, det skulle bli en vacker dag. Han hade gått runt och sett till att allt var i sin ordning när Simon, skeppspojken dök upp, med en tygpåse över axeln.

Simon påminde honom om hans bästa vän från barndomen, de båda var väldigt lika till sätt och utseende. Barndomsvännen dog i lunginflammation efter att de en gång lekt jägare i vinterregnet. Pojken var vek men man hade i byn svårt att acceptera hans död. Det tog lång tid innan hans namn inte längre nämndes vid allehanda sammankomster, gudstjänster, dop, skördefester. Skuggan av vännen följde Ivan länge.

Ivan hade lyft handen till hälsning när Simon vände sig mot honom. Uttrycket i ögonen hos pojken hämmade honom. Han förmådde inte att säga något, stod bara stilla. Månskuggan från pojken nådde nästan fram till hans fötter men mellan dem fanns ett avstånd som han skulle få mäta ut resten av sitt liv.

Pojken klättrade över relingen. Det var alldeles för nära aktern och dess propeller. Ivan försökte ropa till men inget ljud formades i hans strupe, inget rop kom över hans läppar. Han hörde hur skeppspojken sjönk ner i vattnet. Motorn dunkade, skulle ljudet svaja till av motståndet från Simons kropp?

Men framme vid relingen såg han pojken något tiotal meter bort simma stadigt bröstsim med klädpåsen på huvudet. Ivan andades ut. Med båda händerna höll han om det glänsande träet och sänkte huvudet mot det. Tre, fyra gånger dunkade han i. Smärtan lindrade.

Kvällen innan Simon lämnade hade arbetslaget delat några öl och en kortlek. De låg i hamn och regnet hade smattrat hårt mot båtens däck. Det hade gått bra för Ivan, korten hade varit medgörliga. Han vann gång på gång. Han drack mindre än de andra, kanske var han klarare i tanken, deras gnidande listighet fördunklad. Han höll tillbaka insatserna trots framgången, släppte en mindre pott, han var ändå ny i besättningen. Liksom skeppspojken.

I samma ögonblick som han undrat var Simon var hade han hört ett stön följt av ett snyftande gnyende. Han hade sett sig om, även Dragomir saknades. Han reste sig hastigt men de två andra hade tryckt ner honom på bänken igen.

”Det är inget”, sa de, ”pojken vänjer sig och sedan tröttnar ... lugn.”

”Men ...”, försökte han när nästa snyftning kom men de andra bara skakade på huvudet och öppnade en öl åt honom och nickade menade åt korten. Det var hans tur att blanda. Snyftningarna avstannade. Han sänkte axlarna, förlorade de två sista omgångarna, tackade för sig och gick upp på däck. Han stod länge i regnet.

De lade till i hamn för att hitta en ersättare som kunde mönstra på. Skepparen hade efter Simons försvinnande muttrat något om att Ivan kunde ta över så skulle de alla hjälpas åt. Ivan hade skakat avvärande på huvudet men hyste misstanken att dagens rekryteringsinsats skulle bli halvdan. Vilket han fick rätt i.

Inne i den lilla staden grunnade han på om han skulle återvända. Men han hade inget val. Hur skulle han få ett nytt jobb om han bara avvek?

Han rös vid tanken på spelkvällen. Han var inte finlemmad som Simon, hade inte de rena anletsdragen. Jag ser ut som en bondtölp tänkte han och log ett snett leende. Finlemmad eller inte, han skulle inte fysiskt kunna mäta sig, stå upp, om det gällde.

Han gick några vändor i staden, varje steg satte han ner som om han tänkte trampa igenom marken, stampa ut den olust som klistrat sig fast vid honom, hängde vid hans fötter. Han gick runt, runt längs trånga gator och gränder tills samma torg nickade igenkännande för tredje gången. Runt den gamla brunnen stod några kafébord, iklädda grönmurriga parasoll med traktens öl i guldskrift. Inget av parasollerna stod rakt, de pekade åt alla håll. En tidning på ett av borden fladdrade lätt i brisen. Han bestämde sig för att den var glömd eller övergiven, tog upp den och slog sig ner efter att ha försäkrat sig om skugga. Han hängde av sig kavajen och bläddrade igenom tidningen. Duvorna på torget trippade allt närmare tills kyparen sent omsider dök upp. Mannen försökte inleda ett samtal men Ivan som bara kunde lite tyska ansträngde sig inte, återvände istället till tidningssidorna. Kyparen avlägsnade sig med en beställning på kaffe och öl.

Ivan lutade sig bakåt, vippade något på kaféstolen, tömde kaffet i ett drag och sträckte ut tungan för vinden. Stelina hade tyckt han var grann, tänkte han. Han fumlade i innerfickan. Han mindes när hennes fingrar första gången rufsade till hans hår, hur hon skrattade när han lyfte henne och tryckte sitt huvud mot hennes bröst. De vita damskorna han köpt, som var för små. Brevet, hemifrån, om att hon fött, barnet var inskrivet i dopattesten som oäkta. Prästen, skrev Stelina, hade triumferande räknat månaderna på fingrarna. Brevet därpå hade Stelina frågat om han hade ordnat med fast arbete och bostad. Hon och sonen kunde komma och bo på pråmen hade han svarat. Hennes replik var kort. Hon betackade sig. Han fick laga så att ett riktigt hem fanns till familjen.

Satans kvinna, hade han tänkt. Det finns fina horor att få för fem-tio mark, du ska inte tro att du är märkvärdig. Han skrev det och letade upp närmaste brevlåda.

Han höllde upp det gyllenbruna ölet från flaskan. Som den åsna jag är, skickade jag ett brev med ett spritindränkt budskap sockrat med bondsk manlig stollighet, konstaterade han. En son, en son hade han.

Kyparen, som tornade upp sig framför honom, frågade om något mer önskades men väntade knappt på svar. Torkade sig i pannan och satte notan under flaskan. Ivan muttrade något om god öl och räknade upp betalningen. Kyparen gick iväg, säkert missnöjd med dricksen. Kypare hade han själv gärna varit. Behagligt yrke, säkert inte sämre betalt än vad han nu hade. Men först fick han lära sig mer av språket. Han satt kvar, fortsatte med tidningen.

En kvinna lutade sig ut genom ett fönster på andra våningen ovanför kaféet. Hon hade fortfarande nattlinnet på. Hon sträckte behagfullt på sig, med händerna kvar på fönsterbrädan. Ivan betraktade henne lite från sidan, genom det skira lövverket på ett av de två träderna framför huset. Skulle en man dyka upp bakom henne och dra in henne i rummet? Av svartsjuka eller lust? Han kunde inte avgöra om hon bar ring. Självt skulle han ha tagit henne om midjan, lyft upp linnet. Från torget skulle inget ha syns.

Ivan lade ifrån sig de världsliga nyheterna, skakade av kavajen, slängde den över axeln och släntrade iväg över det fortfarande helt tomma torget. Duvorna, lika hungriga som när han kom, kuttrade besviket.

Stelina hade han aldrig sett helt naken. Men barn hade de tillsammans. Kanske skulle hon ångra sig, be om förlåtelse för sitt ilskna brevsvår. Hon hade väl inget val. Bonddotter. *Paesani*, bönder. Hur märkvärdig kunde hon tycka att hon var?

Tiden för äntring och kvällsmat drog i honom. Det var inte han som stod för förtäringen när han hade fridag. Ibland hade han funderat på om han

ändå skulle erbjuda sig att laga maten eftersom det som annars bjöds var erbarmligt. På bryggan ångrade han sig och vände tillbaka in i gränderna. Han behövde vara tillbaka först vid gryningen, innan de satte ut igen.

Han skulle köpa sig något att äta. Han hittade en plats på en bänk på torget där han druckit sitt kaffe. Kvinnan i fönstret kanske skulle vandra förbi på sin skymningspromenad. Kanske skulle hon gå och handla några paprikor, lite vitlök som saknades till kvällsmaten. Han skulle se henne i ögonen. Kanske var hon ensam. Han skulle erbjuda sig att köpa vinet till måltiden.

Många passerade kaféet och torget men kvinnan i nattlinnet dök inte upp den kvällen.

Natten var lång, men inte kall. Han hade sovit, om än lite, som en uteliggare, på några säckar i ett lager nere i hamnen. Förundrad hade han förstått att lagerporten inte var låst. När han stängt den bakom sig, hade han sett sig om, efter att ha anpassat synen till mörkret, stått stilla och lyssnat efter råttor. Han hade med tiden vant sig.

Sov man inte på pråmen sov man ute om det inte var kallt. På vintern gällde enkla härbärgen eller om det var mycket sent på natten kunde man få sova hos en kvinna som sålde sin värme och sin säng. Det behövde inte bli mycket dyrare. Han antrade pråmen tidigt nog för att ta hand om frukostbestyren. Lite bröd, en bit korv och kaffe. Förmiddagen förflöt utan att någon ny skeppspojke anställdes och på eftermiddagen lämnade de kajen.

Ivan ställde undan potatisbyttan och gick utan skor över till andra sidan där han lagt repet. Han knöt ena ändan kring bröstet och den andra slog han sju gånger om relingen och band fast. Ståendes väntade han.

Om möjligt hade han sovit än mindre än natten förut på lagret. Men han fick inte nicka till nu. Han andades in morgonfukten, morgonljuset silade gryningskylan. Ingen rörelse på båten. Nattljuden från männen på

britsarna hördes inte upp. Enbart motorn dunkade. Aurelio, maskinisten, höll kursen. Framför pråmen piskade ett fiskstim upp vattenytan, säkert i panisk flykt från någons frukost. Några fiskmåsar närmade sig och cirklade i eleganta rörelser över det silver- och grönskimrande bytet. Ivan lättade på skjortan som var blöt under armarna.

Han hörde Dragomirs steg. Kunde han vara säker? Han vände sig sakta om för att se runt hörnet. De nio stegen bort stod han, de uppmätta stegen, lite snett vänd mot honom. En praktfull kropp och en prunkande lem. Dragomir stod i självbespegeln, såg upp och ner på sin lekamen, krafsade sig lite smått vid ljumskarna och vände sig sedan helt mot aktern. I samma ögonblick rusade Ivan framåt. Dragomir vände sig överraskad halvt om, av ren reflex satte han upp nävarna i försvarsställning och tog ett steg snett bakåt för att förankra sin position och föll därmed baklänges överbord ner i vattnet.

Farten i Ivans löpning åstadkom en intensiv smärta när repet hade sträckts ut helt framme vid relingen. Kanske har jag knäckt ett par revben, tänkte han.

Han visste att Dragomir inte kunde simma men var nöjd först när han såg att vattnet färgades rött. Han hade tänkt rätt.

Ivan gick tyst ner till Dragomirs kojplats, samlade snabbt ihop dennes saker i en väska, tog sig åter upp på däck och slängde den överbord.

Möte vid Mutter Ernst

Emir och Hassan hade varit vänner sedan de lekt tillsammans mellan barackerna i flyktinglägret. Under flera år hade de bara varit separerade i någon vecka efter att den ene trätt en strumpsticka på en pil när de lekte vilda västern. Hassan eller Hans, som han kallas i Tyskland, deras nya land, hade fortfarande ärret kvar på halsen där pilen trängt in, bredvid strupen. Emil, egentligen Emir, hade fått stryk av sin far till den grad att han i vilket fall inte ville visa sig ute på några dagar. Hassan i sin tur hotades med stryk om han någonsin träffade Emir igen. Familjerna ansträngde sig till en början för att hålla dem åtskilda vilket snart gick över till att man blundade för att de trots allt träffades, till att det inom några veckor återigen accepterades. I Hassans familj slutade man dock aldrig att åkalla högre makter de gånger Emir trädde in genom dörren.

Under uppväxtåren i Frankfurt hade de tagit stryk för varandra och fram till att de båda blev intresserade av Ayşe hade de inte mer än gnabbats, och då mest när annat i livet inte gått deras väg. Ayşe, något år äldre och van vid uppvaktning, hade mest drivit med dem. Sett dem i ögonen, var för sig, tills de vek undan med blicken och hon sagt att hon inte tänkte gå ut med någon av dem, de var slödder utan utbildning och utan arbete. Emir protesterade, han hade börjat en kvällskurs i elektronik. Hassan som hjälpte till då och då i en flyttfirma, tyckte inte det var värt att nämna, hon visste det säkert ändå. På grund av deras intresse för Ayşe råkade de under en tid ständigt i gräl med varandra. Vännerna, som alltid

annars varit överens om det mesta, ansåg den andre var en fullkomlig idiot vad de än pratade om.

Ayşe eller inte, till slut tröttnade de på missämjan. När de båda hade klarat av det sedvanliga skrytet om vem som först skulle få henne i säng började de, som innan de träffade Ayşe, att smida planer för framtiden. Emir hade problem med studierna, han klarade det teoretiska men viljan var låg. Han ville tjäna pengar, mycket pengar. "Hassan", sade han, "vi måste för helvete göra något". Till sin förvåning såg han då vännen ta fram en pistol han hade haft nerstoppad i byxorna vid ryggslutet. Det skinande vapnet låg nu öppet på bordet.

"Scheisse, Hassan, das geht nicht."

Båda hade vid ankomsten börjat med tyska omgående. Hemma i familjen pratade Emir turkiska, Hassan tyska.

"Hur ska vi någonsin annars få tag i tillräckligt med pengar? Lyssna, säg inget. Du vet, som jag, att banken aldrig kommer att låna oss pengar till en lastbil för att starta en bud- eller flyttfirma. En stöt räcker. Jag har planerat det. Varje måndag vid den här tiden, hämtar en värdetransportbil pengar på bankkontoret mitt emot krogen *Mutter Ernst*, på hörnet här borta. Vi viftar med pistolen, får pengarna och springer som fan. Vi kan kvarteren. Vi klarar det."

"Var i helvete har du fått tag i den där?" Emir tog pistolen, provade att måtta. Tryckte på säkerhetsspärren.

"Nein, du Amateur!" Hassan ryckte åt sig vapnet.

Emir var inte övertygad om planen. Tvärtom. Han bad Hassan tänka om.

"Det kommer att sluta i fängelse för oss båda. Där kan vi sitta och runka till minnet av Ayşe", fortsatte han, "men inte fan är det ett liv jag vill ha."

"Vad är det för skitliv, ein scheiss Leben, vi har nu då", svarade Hassan. "Jag kommer att göra det, vad du än säger."

Emir var förvirrad. Han skämdes för att han inte ville vara med i vännens beslut, riskfyllt som det var. Egentligen ville han gå därifrån, bort ifrån pistolen och Hassans galna planer. Han suckade.

”Okej.”

”Ja, klasse, toll. Förstod jag väl, inte fan sviker du mig!” Hassan reste sig upp, höjde nävarna, pistolen i den ena.

Ivan ville inte komma blöt till restaurangen. Det regnade hårt. Han dök in under utsprång och markiser, fortfarande utfällda trots skyfallet. Rädd om skorna undvek han regnsamlingarna. De första skor han köpt sedan han lämnade hemlandet. Han hoppades att pengarna han hade skulle räcka till notan. Taxi var inte att tänka på. Varför är det längre att gå när det regnar? tänkte han. Fina skor, de glänser. Att vara bra skodd är viktigt. Tre fina skjortor och två par skor, arbetsskor och finskor, och man var att räkna med. Han var nöjd med det, skulle kanske börja lägga undan, mindre dricka, definitivt mindre insatser i kortspelet, sätta gränser, stå upp mot glåporden, trakasserierna när man lägger sig, inte höja. Han kunde se Stanislav gorma: ”För helvete man, din fjolla, var är staken, kom igen nu”. Flera i besättningen hade börjat undra om Stanislav spelade rent. Själv trodde han det, mannen var hjärta hela han. Skulle aldrig gå hela vägen.

”Har du kvar nu?” kunde Stanislav fråga innan en ny omgång.

Ivan och Marlene hade bestämt att träffas på *Mutter Ernst*, ett ölkafé runt hörnet från Goethestrasse. Det fanns liknande ölkaféer i nästan varje hörn i centrala Frankfurt. Det var på *Ernst* de träffats första gången. Som på alla populära ölkaféer, kneipen, fick man snart känslan att ”alla” var där. En krets av stamkunder som uppträdde som om världen utanför befann sig i en annan tidsrymd. En yttre verklighet som var på nåder för den som tillhörde de innersta kretsarna på kaféerna, barerna, klubbarna. Mönster, rutiner, ritualer var givna fram till den nattliga utväxlingen av kindpussar och ryggdunkningar som förseglade ännu en kväll av djup förståelse av

kärlekens undflyende väsen, det andra könets förmenta överlägsenhet, varför anarkister egentligen var självgoda kräk eller varför nu den politiska maktens företrädare oundgängligen korrumpades.

De hade inte setts på sex veckor, sedan han lämnade för att återvända till Hamburg. Hon hade skojat och sagt att hon inte släpper iväg honom någon mer gång. "Du får stanna här, det är dags för dig att avancera från sängkamrat till livskamrat ... tillsvidare".

I början hade det stört honom, hennes sätt att skämta. Han hade inte vant sig än, accepterade. De hade träffats en fyra-fem gånger under de få månader de känt varandra. Några timmar, någon natt. Senast hade det varit lite längre. Hon tog ledigt från arbetet så att de fick tre nästan hela dagar tillsammans. De hade varit tillsammans varje minut. Pratade. Vandrade. Älskade. Drack. Pratade. Älskade. Mer vin. Han kunde fortfarande förnimma rysningen när hon kysst hans nacke. Han hade borrarat in sitt ansikte i hennes bröst när de tog farväl.

Minnen och fantasier avlöste varandra i en alltmer uppskruvad förväntan medan han tog ut stegen i det nu avtagande regnet. Svängde in på Junghofstrasse, strax framme.

Väl inne på kneipen såg han sig om en stund innan han urskiljde Marlene, cigarettröken vilade över borden. Hon log mot honom, lyfte handen. Han kände hur det bultade och han skyndade sig fram innan det blev påtagligt för nyfikna blickar att han varit länge, alltför länge, ifrån henne, gled ner på stolen bredvid och de tog i hand och kysste varandra på kinderna som hälsning. Han såg på henne, vill ta henne ut därifrån, dra in henne i närmaste mörka gränd där ingen såg dem.

Hon tog undan hans hand som han omgående smugit upp under hennes kjol, frågade hur pråmlivet varit, småpratade. Han föll in i tonen, vinkade efter servering.

Under veckorna de inte setts hade han ringt en gång men det hade blivit ett kort samtal, medvetna som de var om kostnaden. På hans fråga om vad

hon gjort under tiden de inte setts blev hon tyst, vände bort ansiktet. Det långa håret, som var samlat i en fläta, lade hon fram över axeln.

Tveksamheten, vilket svar det skulle bli, snurrade som ett mynt på bordet mellan dem. Offentligt var hon ofta sval, på allmän plats, på restaurang.

Han fascinerades av kontrasten mellan den närmast högdragna publika kvinnan och den privata kelglada.

Men detta var något annat. Nu, för varje tiondels sekund hon dröjde med att se honom i ögonen, växte hans svartsjuka till en irritation som fick honom att hårt bända hennes arm för att vända henne emot honom.

"Aj." Hon ryckte till, han släppte.

"Guten Abend, zwei Bier vielleicht?" Godkväll, två öl? Ivan viftade undan servitrisen.

"Später", senare. Ångrade sig. "Ja, ja, bitte."

Redan halvt på väg ifrån dem nickade hon bekräftande, beställningen var mottagen. Marlene frågade honom om han tänkte söka fastlandsjobb, vilket han ofta sagt. Han frågade igen hur det var med henne, vad hon gjort.

Hon suckade. "Bra, hade du förresten inte något på gång i Hamburg, restaurang?"

Han hade åter greppat hennes arm, hon drog den åt sig. Han lutade sig bakåt. Skulle han bara gå, innan hon berättade det han ändå inte ville höra. Lusten i kroppen hade sjunkit undan. Han lyssnade tyst, bortvänd. Hon skulle bara veta, tänkte han. Något på gång, ja, men inte jobb. Ölen ställdes fram, han såg efter servitrisen, hennes hårband var det sista som försvann i rökdimman. Han förstod inte varför han lade märke till det.

Marlene skakade fram en cigarett, han avböjde, satte ner glaset, tog fram en egen. Hon såg på honom medan han tände sin cigarett, hon tände sin egen. Blåste ut röken mot taket.

"Det är bäst att vi inte ses mer", sade hon.

Hennes man som arbetat utomlands hade återvänt, skaffat sig ett jobb i staden. De skulle försöka få ihop sitt äktenskap, flytta ihop, ge det en chans till, "uns noch eine Chance geben". Det var bäst att de inte träffades mer, aldrig mer. Han såg henne i ögonen, ville slå, sade ingenting, reste sig. Såg länge på henne, en blick hon inte förstod, och han gick därifrån.

"Tschüss Ivan ... "

Han märkte först inte att han gick åt fel håll, utgången var åt andra hållet, svor, men minns sedan att det fanns en bakdörr vid toaletterna. En utgång värden använde när han avhyste bråkande gäster, rakt ut i gränden vid sidan om kaféet.

Petar, Dragomirs bror, hade till slut pratat med alla på pråmen utom en, Ivan. Bara skepparen och en matros fanns kvar, de andra tre hade andra jobb, på båt eller på fastlandet. Alla hade samma historia att berätta.

Dragomir hade försvunnit under natten, ingen visste var. Något klädesplagg var kvar, en rock, ett par skor, det var allt.

Dragomir hade fastnat i en brygga, uppsvälld, söndertrasad. En ung kvinna fick föras till sjukhus för chocktillståndet efter upptäckten. Hon hade suttit på bryggkanten och läst en bok, när ett hoppande fiskstim fångade hennes uppmärksamhet. De simmade in under bryggan. Hon lutade sig fram och följde dem med blicken.

Det hade tagit tid innan den drunknade blev identifierad. Ingen hade frågat efter den döde men en bekant till en av poliserna kände en av besättningsmännen på en pråm där det hade försvunnit en matros.

Petar skrämde dem. Han var stor, kraftig, hade ett brutalt handslag, skarp blick. Han lutade sig fram, tornade upp sig, när han förhörde dem. Gick rakt på sak.

"Har du dödat min bror? Dragomir?"

För varje person Petar mötte och ställde till svars blev han allt mer övertygad om att den frågan hade ett svar. Från början hade han inte trott

att det låg något fuffens bakom, ville bara vara säker. Men de han pratade med flackade med blicken, stammade. Hans frågor spottades ut över dem.

”Tror du någon dödade honom? Vem?”

Kanske de inte visste, men anade. Någonting var inte rätt, det blev han alltmer övertygad om. Den siste hade han skrämt ordentligt, tog fram kniven, lekte med den.

”Kanske det var du?! Är det Ivan då?”

Maskinisten stod på sig om att han inte visste något, men svetten bröt fram. Det undgick inte Petar.

”Vad hände?” Kniven var uppfordrande.

”Ingenting, han var bara borta... visste inte förrän sedan... jag skötte maskinen, startade ... Ivan ... ”

”Ivan, vadå Ivan?”

”Ingenting, han var också uppe, vaken ...”

Petar vacklade länge mellan att ge upp historien och ett starkt hämndbegär, någon skulle få sota för broderns död. Som små hade Petar och hans yngre bror skaffat sig makten där de bodde. Ingen av ungarna stod emot dem. Fadern uppmuntrade dem. Slå först, slå hårt. Ta bara för er, det gör de andra annars, och vad har ni för det.

Fadern var en skitstövel, det var Petar överens med sig själv om. Lillebrodern hade inte samma avogaställning. Dragomir var elva månader yngre. En hemsk förlossning enligt modern. Det berättade hon, ibland ingående, närmast dagligen. Hon tog gärna vara på möjligheten att associera till den. En eller båda hennes händer drogs, ofrivilligt, till skötet, vred om klänningen eller förklädet.

”Äktenskapet förstördes av den födseln”, avslutade modern suckande när mannen inte var närvarande. Han stod då utomhus, utanför enrummaren i källarvåningen, och rökte eller hade gett sig iväg. Efter kvällsmaten var han sällan hemma.

Petar hade Marlenes adress i Frankfurt. Ivan hade uppgett den för maskinisten. Petar hade inte mycket pengar kvar, var snart tvungen att återvända till München där han livnärde sig som kypare och på export/import som han kallade det. Alla möjliga affärer. Det hade gått dåligt sista tiden och han var mestadels på uselt humör. Beskedet om brodern hade satt honom i ett tillstånd av ursinnighet mot allt och alla och inte bara han själv hade övertygelsen att han borde ta reda på vad som hänt. Hans nära omgivning, den han hade, hade samma uppfattning och drog en lättnadens suck när han gav sig iväg. En och annan svor efter honom med en önskan om att han aldrig skulle komma tillbaka.

Petar hade bankat på Marlenes dörr tills en granne öppnade och sade att om han sökte fru Unger hade hon för inte så länge sedan gett sig iväg till *Mutter Ernst*, "eine Kneipe an der Goethestrasse". Åtminstone var det vad hon hade sagt när de träffats i porten, sade grannen.

"Skulle hon träffa någon där?" frågade Petar.

"Weiss ich nicht, vielleicht ..."

Han frågade om riktningen och gav sig iväg. Tog trappan i tre steg.

Regnet hade avtagit och han halvsprang mot ölkaféet. Grannen hade rekommenderat spårvagn men det var knappt två kilometer och han kunde inte stå still och vänta på en spårvagn. På vägen fick han fråga sig fram för att komma rätt. Två medelålders kvinnor försökte undvika honom genom att byta sida, byta trottoar, när han närmade sig dem, men han följde efter och fick dem att berätta om riktningen.

Mutter Ernst. Han gick in, tog några steg för att orientera sig, kisade för att se bättre. Flera såg ut som den beskrivning han fått. Den var vag, dock. En man vid ett bord reste sig och gick iväg. Inte ut. Petar fortsatte att studera kafégästerna, männen. Vilka satt tillsammans med en kvinna? Det var inte många par i rätt ålder, han går fram och frågar.

"Ivan?" Svaren var avoga men nekande. Han fick en ingivelse och skyndade bort till kvinnan vid bordet där mannen som reste sig lämnat. Hon såg upp för att möta hans blick.

"Marlene Unger?"

Vid den förvånade nicken kastade han sig iväg mot toaletterna. Två män stod vid urinoaren. Båda stint nedåtblickande, upptagna, såg inte åt hans håll. Ingen av dem var Ivan. De båda toaletterna var tomma. Där fanns ytterligare en dörr. I mörkret hade han först tagit den för en förrådsdörr. Han vräkte upp den. Jag ska döda den jäveln, svor han och kastade sig ut.

Emir och Hassan gick in i gränden mittemot banken. Emir gjorde ett sista försök, drog vännen längre in i dunklet. Han märkte att Hassan skakade. Emir hade inte haft stort hopp om en ändring av Hassans beslut men nu insisterade han på att de skulle gå därifrån. Kanske en annan dag, sade han, inte idag. Hassan sade inget, men det syntes att han tvekade. Det var nu bara ett par minuter kvar tills värdetransporten skulle komma, Emir hade inte mycket tid på sig.

Bakdörren till krogen i gränden öppnades, de stelnade båda till, stannade i steget. En man, Ivan, skyndade ut och trängde sig förbi. Ivan såg inte åt dem och gick snabbt ut ur gränden.

Dörren till krogen slogs upp igen. Petar som vräkte sig ut lyckades inte undvika Emir och Hassan utan for in i dem med full kraft. Liggande slog Hassan till Petar som sedan viget var på fötter före dem. Hassan, på väg upp, måttade ett nytt slag. En kniv glimmade till. Hassan tog sig åt kinden. Petar sparkade den knästående Emir i magen. Han sjönk ihop. I ögonvrån såg han hur Hassans kind halvt hade vänt ner över handen på vännen. Blodet rann, ymnigt. Emir sträckte ut handen bakom ryggen på den gnyende Hassan. Petar som vänt och nu skyndar ut mot gatan träffadess av den första kulan i höger axel. Den andra slog in mellan skulderbladen.

Hjältar, mödrar och brunnspojken

Jag bodde hos min tysklärare. Hon hade frågat hur det stod till. Jag hade inte varit hemma den natten, gick utan sömn till skolan. Hon ringde hem och bad sin man sätta på elementet i gästrummet, en gång deras barns rum. Socialen ville placera mig i fosterhem, jag vägrade. Ett pojkhem var alternativet. Hellre det.

Läraren, en kvinna i övre medelåldern, hade dåliga höfter och mycken humor som sällan nådde fram till sin publik av självmedvetna 15-åringar. Kom man för tidigt till en morgonlektion kunde man hitta henne utsträckt på katedern. Hon vände på huvudet mot den inkommande och log.

”Hämtar krafter inför dagens strid, Josef”, sade hon.

Min styvfar, Bernard, orsaken till att jag lämnade hemmet, log ofta inför andra. Han brukade säga att den som inte älskar sig själv kan inte älska andra. Hemma log han så småningom allt mera sällan. Det fanns dock ljuspunkter. En gång gav han mig 20 tioöringar för vilka jag köpte min första egna bok, *Svarta Masken rider igen*. Då gick jag i andra klass.

Vid ankomsten till Sverige hade ett par äldre kvinnor aktiva i Röda Korset, systrarna Gerd och Zenia, tagit mig till sig. De lärde mig spela brädspel när jag besökte dem på Örsholmsgången där de bodde. De läste högt ur böcker för mig och tog mig till biblioteket. Längre var det den värld jag såg mest fram emot.

Riddare som skyndade till ungmörs undsättning, Hjortfot och Sherlock Holmes blev mina drömmars hjältar. I det sammanhanget av starka män som ömmade för de svaga och stod emot världens ondska stod sig min

styvfar slätt. Han liknade mer de smilande snikna och elaka män som bredde ut sig i *Samhällets olycksbarn* och *Oliver Twist*. Förvisso en brådmogen och onyanserad analys av en obalanserad och otrygg yngling i tioårsåldern men det ledde ändå till ett "Nej, det vill jag inte" som svar på styvfaderns fråga om adoption. Från den stunden var relationen stadd i brant utförsbacke.

Vid de få stunder vi pratade med varandra fann jag oftast bara grund för ett allt djupare avståndstagande. Råden jag fick för att klara mig i livet var enfaldiga.

"Lita inte på judar, de kommer bara att pungslå dig."

"Ta chansen innan du gifter dig, dra över så många brudar som möjligt."

Hans egen far, brukade Bernard säga, hade aldrig fel.

Borde jag skrattat åt min styvfar, retats med honom. Kanske. Helst undvek jag honom. Det gick för det mesta inte alls förrän några sidor in i en bok, eller i lek med grannkamraterna. I kvarteret var jag accepterad.

Av vana visste jag vad som väntade redan några minuter efter att ytterdörren öppnades. Stämningen rusade mot mig, som bufflarna där i fjärran som upptäcktes med örat mot marken. Den satte mannen, drog av sig sina båda jackor, en skinnjacka och en nylonjacka, efter hemfärden från Kockums på moped. Han placerade sig därefter i plischsoffan i vardagsrummet med buteljen på soffbordet och livremmen utdragen ur byxorna liggande bredvid. Inte alltid, men ofta nog.

Det finns fina sånger om svarta ögon - men bitterheten, livsföraktet och den bottenlösa nedrighet som strålade ut från mannen i soffan bildade ingen grund för den sortens visor. Styrkan i känslorna var starka nog för att väva sånger kring. Men textpoesin skulle ha svårt att lyfta sig från de nedsjunkna skuldrorna och de låga tankarna.

Senare kunde jag tänka att det var styvfaderns besvikelser i livet och av den i hårt arbete förstörda ryggen som förstärkt hans sämsta sidor. Den vackra charmerande och snälle man min mor träffat drog sig så

småningom helt in i skuggorna. Arbetskamraternas gliringar om att han övertagit ett barn hjälpte säkert till att skapa det monster jag såg honom som.

Att ha en plats på kvartersgården hemma innebar även det utmaningar. Ett gäng bildades som skulle hjälpas åt att snatta i butikerna i kvarteren och de skulle dela bytet emellan sig. Ledaren för gruppen sade till aspiranterna, medan han delade ut erövrade choklad, att de skulle ge honom en krona för att få vara med. Ett par av oss pojkar tvekade, inga flickor var inbjudna. Jag och en till drog oss ur så obemärkt det gick.

Dock hade spänningen i det som planerades fångat oss och samma dag utförde vi en räd mot tobaksaffären två hus bort.

Medan min kompis uppehöll affärsinnehavaren, en ständigt butter karl, åtminstone verkade han vara sådan för barnen som handlade sitt lördagsgodis där, ställde jag mig mellan skyltfönstret och ytterdörren. En klart bättre position än kumpanen som vid minsta misstanke eller felgrepp var inom räckhåll för den buttres nävar. Kompisen frågade om det inte gick att få köpa förrförra numret av Läderlappen och om det då gick bra att få betala senare. Båda frågorna fick ett irriterat nej men pojken stod på sig med sinnrika nykonstruktioner på sina frågor. När affärsinnehavarens fulla fokus och energi ett par sekunder låg helt på att vifta undan den näsvisa ungen snappade den vid utgången placerade medbrottslingen, alltså jag, kvickt åt mig ett cigarettpaket från skyltfönstret. Därefter stoppade jag båda händerna i byxfickorna. Tecknet på utfört uppdrag. Vi kunde inte komma fort nog ut ur butiken.

Vi smög in bakom buskarna under en balkong något hundratal meter bort. Kamraten slet åt sig cigarettpaketet och fick upp var sin cigarett. Med en tändare tände vi eld på båda två, så gott det nu gick. Över cigaretterna delade vi glittrande stolta och menande blickar över vår kupp. Vi drog in och puffade på cigaretterna allt vi kunde, röken blev fort intensiv och fyllde snabbt utrymmet under den lilla balkongen. Vi låtsades inte om att

ögonen tårades utan kämpade på tills vi båda exploderade i den hosta vi försökt trycka tillbaka. Vi höll för munnen för att dämpa hostljudet så långt möjligt men om inte redan röken som trängt ut genom buskaget avslöjade oss, gjorde de nu ansträngda hostningarna det.

Förbipasserande ropade in under balkongen. "Brinner det?"

Två snörvlande, hostande och förgråtna pojkar kastade sig ut och nästan över den äldre dam som bekymrat spanat in under balkongen. Damen svajade till men lyckades hålla sig på benen och tillkallade en man från andra sidan gatan för att kontrollera "eldsvådan".

Långt senare förstod vi att vad vi norpat var reklamcigaretter, rökverk som just inte var rökverk, utan i stället för tobak var fyllda med vadd.

Styvfadern berättade gärna, med rörelse i rösten, en historia om en bonde som gav sin son en örfil var gång han skickade honom i ett ärende till affären nere i byn. Detta för att pojken inte skulle tappa pengarna på vägen dit eller varorna på vägen hem. Till slut hade pojken ändå tappat något som då blivit förstört i leran på vägen hem. Pappan hade då bundit pojken vid brunnen utan kvällsmat. Innan läggdags hade han gått ut och gett pojken några piskslag med livremmen. Pojken fick tillbringa natten vid brunnen. Styvfadern var imponerad, han berättade detta mer än en gång.

Denna historia växte i min fantasi. Jag förstod den.

För varje gång han gick bud blev han allt räddare. Slaget han fick innan instruktionen och pengarna var bara plågans början. Han höll hårt i pengarna, hela vägen fram till att han stammade fram beställningen i affären. Omfamnade sedan varorna med båda armarna och väntade på att någon går ut eller in så att han kan slinka ut utan att släppa taget.

På stigen tillbaka upp fasade han för att en orm ska skrämma honom, få honom att tappa sin börda. Då och då stannade han till, inte för länge, den tiden hade han inte, och stampade med foten i marken. Det borde få undan huggormarna innan han kom dem för nära. Hjärtat bankade av oro och han blev varm av att gå uppför. Flugor och mygg sökte sig till hans svettiga hud. Satte sig på hans armar, öron, kinder. Han skakade på huvudet för att bli av med dem. Han hade för vana att be Ave Maria tio gånger på vägen upp i en besvärjelse om att inget bi ska få för sig att landa någonstans på hans kropp. Vid ett tillfälle hade han ryst till och började svettas än ymnigare när något stort landade i hans hår. Efter kanske någon halvminut, ändå en evighet, lämnade djuret hans hår och han förstod att det varit en syrsa.

Oron och rädslan blev inte mindre. I stället för att bli säkrare blev han allt nervösare och till slut hände det. Ändå hade det bara varit en hare. Vid en krök hoppade ett stort djur emot honom och han tog ett steg åt sidan i en ren reflex. Stenen han satte foten på vickade till och han tappade varorna. "Nej", skrek han högt. Förtoivlad satte han sig för att torka av gruset och till slut, efter enträget frenetiskt arbete, kunde man inte längre se några spår.

Framme vid gården drog pappan upp vatten ur brunnen och såg på honom när han kom. Pojken kunde inte hjälpa det, kunde inte hålla emot. Han snyftade till, tårarna rann.

"Har du tappat vår mat, i gruset, i smutsen?" röt fadern.

Under natten, när han satt ner fastkedjad vid brunnen, började armarna värka eftersom han fick hålla dem lyfta över huvudet. Han ställde sig upp ibland, i början en gång i halvtimmen men sedan allt oftare. När han brottades med sin smärta efter rappen tänkte han mindre. Nu när den domnat bort, från rygg och armar, dök föreställningarna upp. Vilda djur, huggormar och elaka väsen han egentligen inte trodde på. Han slog först undan de tankarna men vad skulle han annars tänka på.

Ylande hundar, var det varg? Det var ju länge sedan det funnits varg i trakten men historierna om dem var levande. Prassel i björnbärssnåren vid början av

vägen bara några meter bort. Huggorm? Alla ljud fick honom att rycka till. I brunnen hade han hört ett plaskande flera gånger. Första gången hade han bara skakat på huvudet, vad kunde det vara? För varje gång blev ljudet starkare. Senaste gångerna tyckte han sig höra en åtföljande hasning. Någonting försökte ta sig upp. Han satte sig ner, vågade inte längre ställa sig upp mer än i knäböjande ställning då och då, han var tvungen. Inget kunde få honom att se över kanten. Armarna både värkte och somnade. Månen gick i moln och en kall vind drog över brunnen.

Allt annat var nu helt tyst. Han ville inte, ville inte höra plaskandet och hasandet en gång till. Han skakade, bet ihop för att inte tänderna skulle skallra. Till slut orkade han inte längre. Han måttade och satsade allt han kunde och körde huvudet in i brunnssidan.

På morgonen steg hans mor upp tidigare än vanligt, det var fortfarande mörkt. Hon rörde sig så tyst som möjligt. Hon fann sin son livlös vid brunnen. Kall, blodig, men han andades. Gråtande, med pojken, barnet, i sina armar, förbannade hon den obarmhärtiga gud som prövade hennes tro till bristningsgränsen. Heliga Maria, du obefläckade, du måste hjälpa mig, upprepade hon gång på gång.

Jag tänkte ibland på brunnspojken, på dennes liv. Hur det blev. Han måste vara vuxen nu. Hade han syskon? Fann han stöd i dem eller var de alla kuvade bortom hoppets gräns? Kunde någon av dem föreställa sig vägen med björnbärssnåren som en strimma av framtid. En väg ut och bort, så måste det ändå vara, tänkte jag.

Förutom böcker erbjöd bio och så småningom TV åtminstone en tillfällig värld bortom vardagen. Filmer som bjöd på upplevelser med ibland muntra och godhjärtade hjältar och undersköna, ibland starka, kvinnor.

På nyårsdagarna såg jag som alla andra *Ivanhoe* på TV och fastnade för Rebecca, den judiske köpmannens dotter, som konkurrerade med Ivanhoes barndomsvän Rowena. Rebecca spelas av Elisabeth Taylor. Rowena av Joan Fontaine som slog igenom i Hitchcocks filmer *Rebecca* och

Suspicion tio år tidigare. I *Jane Eyre* där hon spelar mot Orson Welles och i *Letter from an unknown woman* gjorde Fontaine stort intryck på mig.

Filmer jag såg i den filmklubb jag gick med i redan som tonåring.

Jag läste på om Joan och förstod att hon var syster till Olivia de Havilland, stjärna i *Gone with the wind*, och i *Robin Hood*, en färgfilm från 1938, där hon spelade emot Errol Flynn. Modern till de båda värnade hårt om Olivias karriär och förbjöd den yngre systemen att använda namnet de Havilland, därav det påhittade namnet Fontaine.

Joan Fontaines karaktär, Lisa Berndle, i *Letter from an unknown woman* går som mycket ung kvinna helt upp i den kärlek till en granne hon förlorar sig i. Grannen blir far till hennes barn vid en kort romans och orsakar senare indirekt barnets död. Han är inte medveten om att han är far och har bara ett vagt minne av henne när de återses några år efter den fruktbärande natten. Hon slutar inte att älska denna man.

Filmen gjorde ett starkt intryck på en vek själ. Men jag värjde mig. Finns en sådan kärlek? Hade ens min mors kärlek till mig den styrkan. Brunnspojken moder, hur fungerade hon? Hur drevs hon till att acceptera sin mans handlingar gentemot den som var henne kärast? Trodde hon, visste hon, att det kunde bli än värre om hon på något sätt markerade sitt missnöje. Vilken kärlek kände Joan de Havillands mor när hon skiljde mellan sina döttrar?

När det gällde fäderna, mina egna, hade jag inga illusioner. Den första övergav mig innan jag föddes. Den andra önskade mig ur sin åsyn. Så blev det.

Kvällen innan min lärare bad sin man värma upp gästrummet gavs ingen återvändo.

Jag var muskulös eftersom jag styrketränade hårt och var som femtonåring redan större än Bernard. Min mor hade lagt mat och bjöd

oss till bords. I många familjer är det inte något annat än en stund tillsammans.

Jag och min mor satte oss vid bordet. Bernard kom in, tog sin tallrik på vilken maten var upplagd, gick bort till köksbänken och hällde ut maten i soporna. Det var inget fel på maten, det var en demonstration av illvilja.

Jag lyfte från bordet, muttrade något irriterat, gick ut i vardagsrummet. Han följde efter. Det gapades från båda håll. Bernard tog tag i en golvlampa och svingade vilt. Jag lyfte en av fåtöjlerna och måttade. Han vek undan. Jag gick ut i hallen, tryckte ner fötterna i skorna och lämnade.

Hollywood ligger i Malmö

Jag valde att sätta mig längst ut vid bardisken, konstaterade att servitrisen var trött, jag själv irriterad, att det var få gäster och latindisco i högtalarna. Förutsättningarna var därmed inte de bästa, jag övervägde att gå vidare.

En uppfordrande blick ovanför en uppfordrande urringning.

"En mörk Staropramen", svarade jag henne. Knappast ett spännande men ett gott val, det var varmt och jag ville inte läppja på ölen.

"Kan jag slå mig ner?"

Jag vände mig mot rösten. Varför vill han det, bardisken är ju lång och nästan tom. Vissa vill absolut prata.

"Visst."

Han beställde en öl och efter att han fått den och slickat i sig lite av skummet vände han sig mot mig. Jag hade fått i mig tillräckligt med öl för att ha släckt den mest påträngande törsten och gjorde vad jag kunde för att balansera artighet med en nonchalant avmätthet.

"Kommer du ihåg Daniel, din vän på högstadiet? Hans pappa, det är jag. Ditt namn är Josef. Eller hur?"

Nu mindes jag honom. En av mina bästa kompisars far, åratals sedan vi träffades senast. Han hade alltid varit hygglig mot mig, lärde oss att fiska horngädda på Ön. Det hade varit ruggigt kallt om fingrarna, maj var inte alltid vackert och varmt.

"Förlåt, det var länge sedan, hur kunde du känna igen mig?"

"Jag har ett gott öga för ansikten."

Vi pratade en stund om den tiden och om vad Daniel gjorde nu. Arkeolog och barn på väg.

"Men du, det är något som trycker dig" sade han. "Jag bjuder på en öl så berättar du."

Lika rättfram som då. Jag mindes nu hur besvärad jag ibland blivit.

"Äh."

"Jo då, vad vill du ha för öl? Samma?"

"Jag tar gärna en rom, men jag betalar."

Han hade fått mig att prata som pojke och han fick mig att prata nu. Förunderligt, vissa har den gåvan. Jag berättade att jag just kom från min far, styvfar, och att jag tagit upp en gammal historia med honom, han hade blivit vrång och sur. Jag började berätta:

"Allt hade gått fort då, jag hade inte förstått hur rädd jag kanske borde varit. Brädgungan på gården hade skickat mig all världens väg när min tyngre kamrat vräkt sig på den. Jag singlarde genom luften som en måstuggad leksaksdrake. Jag reste mig upp för att ge mig på kamraten, den ojuste. Men mitt utfall slutade tvärt när jag snubblade till över lite småsten. En ny färd, som en Sputnik i vågrät bana, grävde spår i gruset och skrapade knäna nästan rena från skinn. Rusningen hem och uppför trappan förebådade den dag idrottsföreningen MAI skulle värva mig till sprintertruppen. Jag är, var i alla fall då, riktigt snabb. Jag kastade mig in till vad jag då trodde skulle vara en tröstande famn men min mor blev som tokig och började skrika och slå efter mig. Mina tårar slutade spruta i ren förvåning då jag såg min mamma gråta.

'Din lilla djävul, du son av satan', måste ha ekat ända bort till backarna på Kirseberg och på vägen överröstat åskådarna på Malmö stadion.

Jag retirerade ut i trapphallen medan jag, fylld av förundran och fasa, fixerade min uppretade mamma. Grannfrun steg ut i trappan i samma ögonblick, svepte sig runt mig, höll om mig, hutade åt den vredgade och drog in mig i sin lägenhet och sköt igen dörren. Hon hade hört vad som pågick och förstod att hon hade en roll att spela. Märkligt, tänkte jag

medan grannfrun satte fram en kopp te med honung och plåstrade om mig, att modern inte följt efter.

‘Det är bara bra’, sade grannfrun tröstande, ‘en mor ska bry sig om sitt barn. Hon har bara dig, vet du. Hon är orolig för dig och när du skadar dig blir hon själv rädd. Och arg. Arg för att du varit oförsiktig och gjort dig illa. Men mest är hon nog rädd. Särskilt arg är hon egentligen inte. Idag, dessutom, när de, det där gänget, patrasket, bråkar med din far...’

Vad denna kvinna sade om min styvfar förstod jag inte och jag sköt det ifrån mig. Knäna gjorde ont och bilderna av den arga mamman kändes. Så småningom tog kvinnan mig i handen och tillsammans gick vi över och knackade på. Mamma hade fräst markerande men lade sedan armarna om mig och kramade mig hårt.

‘Pojke lilla, jag är bara rädd om dig.’ Det var dags att äta och min styvfar skulle snart vara hemma.

Det hade funnits andra män. I lägret utanför Bari hade en stor en knackat på en gång när jag själv hade stått och hoppat av rädsla i sängen medan min mor for runt i det lilla utrymmet med en upp-och-nervänd kvast i jakten på en insmugen råtta. Två gånger sopade mamma, omedvetet, till mig med stråsidan. Det knackade energiskt igen. Råttan visste att hålla sig undan. För djuret var det helt ovidkommande om det var en rik mans sabel eller en fattig kvinnas kvast som klöv luften. Den hade ett liv att skydda.

Min mor, jag och råttan förenades i lyssnandet på dörrknackningen. Jag tog ett steg åt sidan i sängen och sträckte mig för att öppna. Det var den där, den store och bullrige. Om jag då ännu hade ett omoget och inte ens könsnära sinne förstod jag ändå att detta inte var den man modern skulle upplåta sin famn och böja sin nacke för. I och för sig böjde hon inte nacke för någon. Den store envisades med att hälsa på, allt oftare. Jag hoppades att mamma snart skulle göra slut på hans fåfänga och allt mer ansträngda

försök att snärja denna skönhet. Jo jag vet, jag pratar om min mor. För mig var hon den vackraste och ståtligaste.

Den store hade en gång för sig själv muttrat att 'hon har ju ett barn'. Om jag hade varit tveksam förut, föraktade jag nu den dumma karlen. Råttan kunde han dock få hjälpa till med och vi tog upp en farsartad dans i det lilla utrymmet, mamma med kvasten, den store mannen med en stekpanna och jag, fortfarande i sängen, stint pekandes på den plats djuret senast synt. Med ett pip smet råttan ut genom den halvstängda dörren med en pojkes skrik hängandes i svansen.

Min mor serverade den store lite mat men jag anade på hans trevande min när han gick att hon bett honom att inte komma mer.

En annan man bjöd ut sig med tunga guldringar, en tredje hade uppfattningen att var han bara tyst länge nog skulle hennes avvisande argument sina. Det var kanske inte fler som hade kommit in genom dörren, som erbjudits nåden eller tagit sig den. Jag hade frågat om min riktige far men hon var tydlig med att jag skulle låta bli.

Jag frågade alltmer sällan. Hon var alltid karg när det gällde min far, undslapp sig då och då några föraktande ord. Lät dem hänga emellan oss.

Till sist hade hon accepterat en man med vänliga ögon och ett charmerande leende. Det var den mannen, nu min styvfar, vi flyttade ihop med, i det område i Sorgenfri malmöborna kallade Hollywood. På andra våningen av två i ett rött trähus.

Jag vet inte om hon redan från början såg hans svagheter men idag undrar jag om hon blev blind av att förlora min far innan jag föddes."

Daniels far nickade. Jag var nu i min berättelse tillbaka till den händelse som jag försökt diskutera med min styvfar. Det var en historia som behövde berättas och det var första gången den förmedlades. Jag ställde mig upp vid barstolen och illustrerade historien i gester lika mycket som i ord.

*Modern håller upp minestrone, den klara soppan.
Steg i trappan. Dunkanden på ytterdörren. Ingen öppnar.
Glas krossas. Glassplitter dansar i hallen. Ilsket svärande. En rispad hand sträcks
in och vrider om.
Flera män och en kvinna tränger sig in i rummet. Någon drar upp
garderobsdörren, en annan lägger sig på knä för att se under sängen.
Mannen med rispan rycker åt sig en handduk och virar den runt handen.
Männens heta andhämtning fyller rummet.
Kvinnan sätter sig på huk framför det tysta barnet.
"Vi ska inte göra dig och din mamma illa, det är din far vi vill prata med".
Gardinen fladdrar. Nedanför fönstret trampar en man iväg på cykel som om
djävulen vore efter honom. Vilket han var, eller flera.*

Jag sjönk ner på stolen. Det syntes säkert hur rörd jag var. Vännens far nickade eftertänksamt till mina funderingar om vad som hänt och vad min styvfar kunde gjort annorlunda. En arbetskamrat på Kockums hade varnat styvfadern för att något kunde hända. Någon hade blivit knivskuren och dennes polare var ute efter knivskäraren.

"Jag har fått höra att det var någon som liknade honom som hållit i kniven", sade jag, "det trodde jag länge på, fick aldrig veta sanningen."

"Du menar att det där gänget, troligen på grund av ett missförstånd, var ute efter att märka din far, styvfar?"

"Jo, men vi var kvar, jag och min mor, när de bröt sig in."

"Han hoppade alltså ut från andra våningen för att undkomma dem. Antagligen var han övertygad om att ingen skulle röra er."

"Kanske... men hur kan han ..."

"Du, Josef, har du tid med en historia, så ska vi se om inte du kan förlika dig något med din?"

Vad kunde jag svara på det? Jag skulle ingenstans och hade börjat trivas där i baren med den lyssnande dryckesbrodern. Musiken hade dessutom

förbättrats avsevärt. Efter ett läckert stycke av Miles Davis, *Blue in Green*, spelades nu Green Pajamas *The Waitress at the Old White Lion*. Jag kastade en blick bort mot den trötta men hon såg inte ut som om hon lyssnade, på något.

"Det jag vill berätta", sade han, "handlar om val man gör i livet. Val, där det inte finns några svar på om man valde rätt eller om det finns något som kan kallas rätt. Min historia är möjligen banal men vi får se vad du tycker.

En natt i Nice, morgondimman drog i våra öron. Sällskapet bestod av tre isprinsessor, två barbröstade lockiga vackra män och vi två ynglingar i fladdrande skjortor. Plus gruppens skämtare, en kortväxt, en dvärg, också han vacker men grymt ful i mun. Den kortväxte fick sträcka på sig för att kunna hålla handen på den längsta av isnymferna, en svenska som vi kände sedan tidigare som förskollärare från Malmö. Vi var på interrail, tåggluffning, genom Europa. Från de skotska hedarna till kiselstensstränder söder om Dubrovnik. Ett idiotiskt långt upplägg, kan tyckas. Vi hade gått av tåget i Nice för att hälsa på vår bekant som i en alternativ karriär turnerade med Holiday on Ice.

Efter föreställningen drack vi vin, sjöng och berättade skabrösa, skamlösa historier för varandra. Nu var vi från norr inte de livligaste i sällskapet men vi deltog med uppspärrade ögon och med stor förtjusning. En av prinsessorna, Rhianna, en amerikanska, intresserade sig uppenbart för mig, vilket fick mina sinnen att jubla. Det sjöng i kroppen. Jag hade frågat henne och väninnorna om alla de vackra männen i ensemblen men hon hade bara räckt ut tungan. "They are all gay, we are getting sick and tired of them. Well, maybe not, but they are of no use, you know. How old are you?" frågade hon sedan mig. "Nitton", svarade jag. Hon lade sin hand på mitt lår. Stal en kyss när hon kom åt. Såg hon inte ringen?

Vi gick ner till stranden i den tidiga morgonsvala luften. Nice sträckte på sig och bjöd ut sin arla skönhet. Husen i gränderna föste oss godsint

framåt och gatstenen lade sig i behagfull ordning för våra fötter. Jag minns inte varför ingen hade skor. Ångorna från bagerierna förenade sig med lustrodnaden på mina kinder när jag begravde mitt ansikte i Rhiannas hår.

Att morgonvandra i Nice med tre undersköna kvinnor, en vän, en svärande dvärg och två koketta män berusade mig mer än dryckesslaget under natten. Dryckesslag förresten, det var nog mest jag och den kortväxte som verkligen tömt glasen. Stranden låg helt öde och kippade avmätt efter morgonljuset. Vi klädde sakta och njutningsfyllt av oss och gick i vattnet, alla nakna, detta hoprafs av existenser. Mitt bara skinn mötte tacksamt det kalla vattnet och jag kunde till min lättnad svalka min pockande lust. Våra rop och skratt fyllde stranden och mannen som kommit ner för att rensa kiselstensstranden från gårdagens lämningar bara muttrade åt oss. Kanske smög sig ändå ett leende över hans ögon, en glimt av bejakande åt yster ungdom.

Efter badet sträckte vi försiktigt ut oss på de små släta stenarna. Rhianna låg bredvid mig, smekte min rygg, klöste min nacke lite lätt, drog i mig. Vi går undan lite, här kan man ändå inte ligga, viskade hon.

Efteråt skällde vännen ut mig. Varför gjorde du inte det, hur dum är du. På riktigt! Men jag är ju förlovad, svarade jag. Detta konstaterande bemöttes med en suck och det korta oförstående och sammanfattande: "Idiot!"

Daniels far såg på mig. Först var jag något förvirrad. Jag hade redan antagit det som nu inte skedde i historien och fick skaka av mig den föreställningen.

"Vad säger du, frågade han. Gjorde jag rätt? Gick några steg på lustans stig men stannade innan jag förlorade mig på den. Kvinnan jag var ihop med då är idag gift med någon annan. Så vad hade det spelat för roll?"

Jag beställde två rom. I högtalarna ljöd Louis Primas *Angelina*. Jag skrattade till, både åt sången och frågan.

Daniels far log. "Okej, klarar du en till?" Jag nickade och han berättade.

”Ett skri skar genom oktobernatten. Då först hörde jag det vilda plaskandet i kanalen, 50–60 meter bort. Jag sprang fort, sprang ifrån tveksamheten och frågorna. En hand liggande i vattnet försvann när jag kom fram. Jag tyckte mig se en hand, kanske inbillade jag mig. Kunde jag fortsätta tänka att jag inbillade mig? Kunde jag rycka på axlarna och gå därifrån? Jag var en badkruka och en usel simmare, hade aldrig hoppat från så hög höjd, det var flera meter. Vattnet var svart.

Jag kastade av mig skorna. Den ena for ner i vattnet. Efteråt kunde jag skoja om att jag var tvungen att hämta den. När jag klöv ytan släckte kylan i vattnet det mod jag skrapat ihop, jag ville upp och därifrån. Men det fanns ingen tid att förlora, det förstod jag. Det var helt mörkt omkring mig, enbart känslan skiljde mellan vatten och luft. Jag simmade ut i mitten av kanalen och dök. Sökte mig fram längs botten men fick snart simma upp och hämta luft. Sökte mig längre bort, dök och fick tag i ett rockslag. Jag drog upp mannen till ytan. En medelålders man. Kraftig, närmast tjock.

Fortfarande vet jag inte hur jag fick oss båda över till andra sidan. Där kunde jag kanske med hjälp komma upp. Jag stöttade upp mannen till hälften på stenkanten och gjorde vad jag kunde för att pumpa luft i honom. Själv stod jag i vattnet upp till bröstet och skakade av kyla och rörelse. Mun mot mun. Jag brydde mig inte. Eller, det gjorde jag, men ignorerade det. Jag var på rätt väg när mannen fick upp alkoholstinkande spyor.

Ropen på hjälp studsade gällt mellan kanalväggarna. Det var jag som skrek. Jag hörde att folk skyndade förbi, klockan var tre-fyra på morgonen och de hade sitt. Efter en evighet kom ambulansen. Någon hade förbarmat sig, en portier på Savoy hade ringt.

Kanske var det någon av poliserna som körde hem mig, som gjorde bedömningen som gav mig Carnegiediplomet. *Årets hjälte*. Uppfattningen

var att jag hade riskerat livet när jag dök, jag kunde inte veta vad som dolde sig under ytan.”

Från högtalarna i baren hörs Maria Muldaur sjunga *Oh Papa*. Just det, jag kommer på det, från LP:n *A Waitress in a Donut shop*.

Daniels far tömmer sitt glas och fortsätter:

”Länge funderade jag över om det hade varit någon mening med handlingen. Jag riskerade mitt liv, min son kunde förlora sin far. Mannen hörde dessutom aldrig av sig. Var han ett hjärndött paket, hade han varit för länge utan syre? Ville han dö?”

”Efter att ha gjort vapentjänst”, fortsätter han, ”sökte jag vapenfritt. Vid utfrågningen svarade jag att jag visst kunde skjuta om det skulle rädda någon. Om det skulle rädda mina barn, mina föräldrar, min familj, min hemby, min hemstad eller en busslast med andras barn. Men, förklarade jag sedan, jag kan inte leva med att jag skjutit någon. Tagit livet av en människa. Kunde jag gjort på ett annat sätt? Skadeskjutit, varnat? Förmodligen skulle jag sedan skjuta mig själv. Eller supa ihjäl mig.

Hade jag kunnat leva med att inte göra vad jag kunde för denna man? En musiker från norra Skåne stod det i tidningen. Som du märker har jag historier och funderingar, svar finns inte. Varken i förväg eller sedan, efteråt.”

Jag betalade, servitrisen såg knappt på mig, behöver inte vara ett nederlag tänkte jag snabbt, och jag och Martin, jag mindes plötsligt hans namn, skildes med ett varmt handslag och med det evigt sagda ”måste ses igen”.

State Radios *The Waitress* följde mig ut. Den fina akustiska versionen. Lustig sammanställning, spellista, tänkte jag. Spelar de Green Pajamas borde de egentligen spela *Kim The Waitress*, men den kom kanske.

Vad hade styvfadern kunnat göra där i lägenheten i Hollywood? Kanske kunde han ha brottat ner dem, tänkte jag som pojke, eller bara pratat med

dem, rett ut det hela, bjudit dem på mat och dricka och skiljts som vänner.

Eller? Brottat ner dem? Men det var en pojkes fantasier.

I molnskugga

Ivan var inte säker på om det var första gången efter festen eller möjligen andra gången i stallet. Det var i vilket fall innan de gifte sig som hon blev gravid. Ståtlig var Stelina och gammal nog, mer än så. Hur det kom sig att det blev just han begrep han inte. Han hade trott att brodern eller flera andra låg bättre till.

De hade dansat vals tillsammans, och några folkdanser, där de sökt sig till varandra. Hon hade inte följt honom i dansen som vissa andra, som även kunde parera hans felsteg, men han hade blivit helt överväldigad av hennes kroppsliga närhet. Han var nöjd med att byxorna var stora och han manövrerade så gott han kunde för att det inte skulle märkas. Visst hade de dansat förr, bytt några ord. Men denna gång var något annat. Hon drog in honom med blicken, log men skrattade aldrig. Innan dansen var slut gick de undan tillsammans.

Det var kallt, mycket kallt och mörkt, månen helt skuggad av moln. Väl var det. Om någon mot förmodan skulle passera nere på vägen skulle inte vinstockarna dölja dem den här tiden på året. De var inte höga, en dryg meter, men höjdskillnaden och vinkeln mot vägen gav visst insynsskydd.

Han höll om henne, var först lite orolig eftersom han knappt var så lång som hon men lusten sköt undan allt annat. Hon var tyst och tog emot mer avvaktande än han velat.

Två veckor därpå hade det tagit honom en och en halv timme att gå ner i dalen och upp igen på andra sidan. Han visste att han gått fel men inte

var. Det knappa gryningsljuset hade inte räckt för att vägleda honom. Det var tur att han hade varit ute i god tid.

Det var oftast hon som matade djuren, hade hon sagt. Dessutom var hennes far borta på en inköpsresa över natten för att se på en druvpressmaskin för ett eventuellt byte. Hennes farfar och yngre bröder var i och för sig avskräckande nog. Han hade funderat på vilken historia han skulle kunna dra. Hans egen storebror hade undrat vad det var med honom. Storebrodern visste ännu inget om sin lillebrors relation till den, som det sades, vackraste kvinnan på andra sidan dalen. Inget, svarade han. Vad skulle det kunna vara?

I stallet blev det fel. Hon var irriterad på honom för att han ville mer än fullborda. Vad tror du? fråste hon till och tog spannen hon skulle mata grisarna med. Hennes föregivna ärende. Han stod sedan utanför länge, trots kylan, rökte en cigarett, två. Nickade åt en byinvånare som passerade. Nu skulle det pratas, tänkte han. Vad gjorde han där, tidigt på morgonen, från grannbyn på andra sidan dalen? Vi pratar inte skit om andra som ni gör, hade hon sagt. Återstår att se.

Andra barnet, en dotter, kom till i en stad utmed Rhen.

I hamnen stod en kvinna lutad mot en lastbrygga. Trenchcoat, hatt, cigarill. Ivan blundade en gång, skakade lätt på huvudet åt synen. Visslingar ven från matroserna på pråmen, som nu stannat vid kajen. Hon rörde inte en min, låtsades inte om dem, hon var inte deras. I den hierarki som människor banalt och djuriskt inrättat stod hon över dem. En ordning som sattes av hur hon såg ut, klädde och förde sig. Ingen av männen på båtarna och kajen runt om skulle få för sig att ens fundera på att umgås med henne. Inte bara för att hon var den kvinna hon verkade vara utan även för att det kunde finnas män med makt som hon "tillhörde". Män med makt, det var inte pråmarbetarna och hamnsjåarna.

”Knulla min kuk”, ropade hans arbetskamrat efter att ha busvisslat längre än de andra. ”En sådan skulle man någon gång dra över”, fortsatte han med lägre röst.

”Du”, svarade Ivan. ”Den får du dra själv, som du för dig.”

”Man undrar vilken sorts kvinna som vill ha en sådan babian”, sade en annan.

Kamraten mulnade till men förstod sedan att man skämtade med honom och brast i skratt.

”Men ändå, ändå ...”

När Ivan var färdig med sina bestyr, de skulle ligga kvar över natten, såg han bort mot kvinnan. Hon hade rest sig, gled fram och tillbaka några meter.

Som i en scen i en film. Han började fantisera om att han skulle gå till henne. Vad hade han att förlora? Han gick ner i båten och tog på sin vitaste skjorta och sin kavaj, det var svalt.

Hon vände sig sakta om när han hälsade. Till hans förvåning såg hon på honom och svarade.

”Guten Abend.”

På hans fråga om han kunde hjälpa till med något hade hon svarat nekande. Hon väntade på ett lastfartyg som hennes systers man var kapten på. Efter en stund hade Ivan förstått att det inte var meningen att kaptenen skulle gå av utan skeppa vidare efter avlastning. Kaptenen skulle få ett besked om sin fru, men man hade inte lyckats kontakta båten. Hon ville inte gå in på vilket besked. Men båten hade inte anlänt på utsatt tid.

Något fick honom att tro att det kanske var hon, den eleganta uppenbarelsen, som var frun. Han visste inte varför han fick den aningen. Däremot hade han förstått, utan att hon sade det, att anledningen att hon pratade med honom var för att hon nu väntat i bortåt tre timmar över den förväntade ankomsten och helt enkelt hade tråkigt. När en vänlig

båtsman, Ivan, nu närmade sig med kepsen i hand och frågade om han kunde hjälpa till med något började hon prata med honom. Ledan bröt den barriär av föreställningar och givna roller hon annars hade agerat efter.

Det hade börjat skymma och något oroligt i hennes blick fick honom att fråga om han skulle följa henne hem. Vad menar du? sade hennes blick. Han började prata om säkerhet och skydd och förbannade sin klumpiga tyska.

Hon log och nämner att hon själv är från Berlin och nu bor hos systemen tillfälligt. Vad gör hon här? tänker han, men frågar inte. Det var svårt nog ändå att göra sig förstådd. Han var fortfarande inte säker på hennes historia.

De gick inåt staden och stannade nästan omgående vid en kneipe, en restaurang. De var fortfarande kvar i hamnkvarteren på gränsen till innerstaden, ett gränsland mellan det givna och det möjliga. Landet mellan den som får nöja sig och den som får mer, för att den har. Inte för alla, vissa kliver förbi sina förutsättningar, andra faller igenom.

Skräp virvlade i blåsten kring deras fötter, gränderna andades unkenhet, nattens ulkningar, besvikelser och uppsprättade fickor. Ett steg bort och rollerna skulle vara ombytta. Från att vara den säkra, beskyddande mannen till att osäkert flacka med blicken framför de gyllene handtagen på finrestaurangerna. Därför var Ivan nöjd med kneipevalet av restaurang.

Hon var först tystlåten, koncentrerade sig på maten, mötte honom inte med blicken. När hon ätit upp, efter att ha varit i sin egen värld, frågade hon ut honom. Vad han hette, var han kom ifrån, vad skepparen hette, vad han gjorde, vad trodde han om framtiden. Hon såg intresserad ut, nickade vid hans långsamma svar. Han var tagen av hennes sätt att föra tillbaka sitt hår med båda händerna. Då och då löstes det upp och föll framåt. Hon sträckte på sig och tog tag i det och knöt löst ihop det i

nacken. Hatten hade hon lagt bredvid sig. Han stirrade, varje gång, tills han fann sig och började fumla med sitt cigarettpaket, plocka med servetten eller tog en munfull av ölen.

"Kan du ta mig till ett hotellrum", frågar hon plötsligt. Blodet rusade men han svarade lugnt. "Självklart."

"Har du preventiv?" frågar hon när de drar av sig kläderna. Han släcker och sparkar undan sina skor.

"Tyvärr. Jag är försiktig, inga problem." Hans lust rider honom nu och han kastar sig över henne. Hon hejdar honom. "För min skull", säger hon. När hon väl bjuder in kan han inte hålla emot. Hon säger något på tyska han knappt uppfattar och skjuter honom hårt ifrån sig.

Från bidén i badrummet väser hon till honom att gå. Vattnet brusar men han hör tydligt hennes "Geh!". Gå!

Han gläntar på dörren för att säga farväl men hon ser inte upp på honom.

På väg från hotellet, i en sinnesstämning som innehåller både stolthet och skam, trånad och nesa, funderar han över vad som egentligen hände. Egentligen inte för mig, en sådan, tänker han. Är hon prostituerad? tänker han sedan. Ja, då slapp han betala, förutom hotellrummet då ... men nej, han tror trots allt inte det.

Efter pråm- och båtlivet arbetade han mest som servitör, ett på många sätt bättre arbete. Ibland sade han att det varit ett friare arbete på pråmen, men att pråmen i sin tur var en boja man inte kom undan. På restaurangerna var ofta hierarkin hårdare satt och anställda i gemen vårdade mer om sin position än vad som varit fallet på pråmen. Förvisso då med de undantag då någon eller några på en pråm plågade en stackars skeppspojke med gliringar och slag, eller värre.

Kallskänkan han efter några år som servitör träffade på *Die Rose* i Hamburg, Ana, var speciell, hon tog för sig utan att man blev irriterad. Hon stöttade alla samtidigt som hon själv hamnade längst fram. Hon avancerade snabbt på hans arbetsplats och var kanske inte vän med alla men alla betraktade henne som sin vän.

Efter första natten hade hon ställt sig, helt naken, att stryka. Till sin förvåning förstod han att det var hans skjorta hon strök. Från sängen flackade hans ögon bort mot fönstret, det var helt fördraget. När hon förstod att han vaknat nappar hon skrattande åt sig sin klänning och drar den över huvudet.

”Kaffet är klart”, meddelar hon.

Hon hade fått honom att förstå att han inte kunde bo kvar i ett råtthål.

”Har du flyttat runt halva Europa för att bo så här” – att han borde spara, kanske hyra en restaurangverksamhet och sedan skaffa eget.

Hon var hemifrån, samma trakter som han själv, det delade de. De berättade ständigt om sin respektive hemtrakt för varandra och för alla andra som ville lyssna. Om de hårda vintrarna, snön kunde täcka ingången till huset, vilket folk här norröver förundrade sig över när de berättade. Om de heta somrarna när man stannar utomhus om nätterna för att man inte vill gå till sängs och sitter stilla på en stol och svettas långt efter att syrsorna tystnat. Tanken på att lägga sig med kroppen mot något, huden mot ett lakan, avskräcker.

Hon både skrattade åt honom och fogade sig, när det passade. I vardagen skötte hon alla hushållssysslorna samtidigt som hon var helt orubblig i sin strävan att för dem båda skapa ett bättre liv än vad en kypare och kallskänka rimligen kunde mäta med.

”Jag har lite pengar” sade hon. ”Men vi måste lägga undan mer.”

Han hade inga, det lilla han hade haft över hade i många år gått till ett bankkonto i Berlin.

”Henne, dottern, har jag i alla fall betalt för”, hade han sagt när Ana pressat honom.

”Du måste ha kontakt med dina barn”, hävdade hon.

”Jo, jag ska ordna det”, svarade han.

Han var bekymrad över det stundande giftermålet. Han hade på omvägar hört att han sons mor hade ordnat med skilsmässa, fått äktenskapet ogiltigförklarat, men han hade själv inga papper på det. Han behövde en kopia men bävade inför kontakten. Ana rådde honom att gå till en advokatfirma.

Hon glittrade betagande när de efter bröllopsnatten stod vid den franska balkongen i hotellrummet och såg ut på torget nedanför. Morgonbestyren var igång. Sopbilen vände runt hörnet och grönsaks- och fruktstånden var snart uppe. Hon lade sin hand på hans på balkongräcket.

”Jag kan tänka mig ett barn, jag är inte för gammal”, sade hon och placerade en kyss på hans kind.

Han var tveksam. Det hade inte fallit honom in. Han visste inte hur han skulle hantera det, han sade ingenting, bara nickade och fick en kyss som svar.

Tiden gick. Hon pratade inte längre om att få barn och han började undra, mer hoppfullt än vad han ville erkänna för sig själv, om hon kanske inte längre kunde bli gravid.

När han i det närmaste helt släppt tanken berättade Ana att hon gått till en läkare. Enligt denne fanns det inte några medicinska hinder för henne att få barn. Men det börjar bli sent, sade läkaren, det var dags om barn var viktigt i hennes liv. Frågan hängde i luften:

”Hur är det med dig, du kanske inte kan längre?”

Han tyckte det var befängt. Under alla år, efter den första tiden, hade han varit oerhört noga, annars hade han säkert haft ett antal barn därute.

Till slut gick han ändå till en läkare. Vid återbesöket hade läkaren gratulerat honom till att han hade två barn.

”Närmast ett mirakel”, sade läkaren. ”Idag är det närmast omöjligt för dig, du har så gott som ingen kvali ... mängd att tala om. Du kan mycket väl ha haft något mer som ung men förvånande, förvånande. Som sagt, inte helt otroligt då, ingen som helst chans idag”.

Han sjukanmälde sig den dagen, det hände inte ofta. Ana var redan på jobb. Han vandrade länge fram och tillbaka, ner till hamnen och tillbaka in mot centrum. Flera öl på flera barer senare satte han sig slutligen på en parkbänk och såg ut över de glammande barnfamiljerna och de äldre paren som kommenterade vädret och tillståndet i världen. Han suckade och log.

Kabaré Vemod

Det var hög stämning vid bord 13 på *Die Rose*. En av männen reste sig upp, tog på hatten som hängde på rockhängaren bredvid, gjorde en bugning åt servitrisen, samtidigt som han elegant svepte av sig huvudbonaden. Hans bordskamrat drog leende ner honom på stolen och höll upp fyra fingrar.

”Fyra konjak, tack.”

”Weinbrand, tysk konjak, eller fransk?” frågade Ivan.

”Självklart fransk”, blev svaret, ”den är ju dyrare, eller hur?”

Mannen lät sitt leende spela över bordet. De övriga skrattade gott.

Gästerna kring borden runt om log, några med, några besvärat.

Hanne, Ivans kollega, tog undan tallrikar och bestick, inte sällan i fysisk kontakt med männen. Men hon accepterade dock inga närmanden, och inga gjordes, men männen såg långt efter henne när hon gick. Kanske hade de besökt restaurangen förut, visste var de hade henne. Mannen med hatten hängde tillbaka den och sade något till de övriga, Ivan hörde inte vad, och ett lågt skrockande följde Hanne ut i köket. Ivan kände inte igen någon i sällskapet, men de kan ha varit där när han inte arbetade, på andras pass.

Hon var grann på många vis, Hanne, men Ivan var övertygad om att hon stal, norpade åt sig. Han hade misstänkt det länge. Det försvann pengar ur kassan. Ägaren for då och då ut mot alla i personalen. Det var inga stora pengar, annars hade väl polisen blivit tillkallad. Hanne var annars säkerligen den som fick mest dricks. Hon var inte typen av

bildskön kvinna men hon använde sina ögon och sitt skratt. Gästerna var oftast nöjda när de serverades av henne. Inte bara män i par och grupper, utan även blandade sällskap. Ivan undrade varför inte lönen och dricksen räckte för henne. Vad han visste hade hon inga dyra kläder eller smycken. Hon hade sin mormor boende hos sig, men denna hade en krigspension som säkert täckte de kostnaderna. Åtminstone var det så det berättades av Lise, en av de andra servitriserna. Lise och Ivans Ana hade haft gott om tid att prata en kväll de hade haft få gäster. Men de pengarna luktar, tillade Ana, för mormodern arbetade på ett av SS-kontoren, i en hög position. Men det är inget fel på Hanne, bedyrade Ana, man väljer inte sina morföräldrar.

Ivan hade kommit på Hanne en förmiddag när han kom tidigare än förväntat. Hon stod med kuvertet med pengarna från föregående kväll. Kuvertet borde vara i kassaskåpet. Ett par gånger i veckan gick restaurangägaren över med pengarna till banken. Däremellan hanterade personalen pengarna och de kände alla till kassaskåpskombinationen.

Hon såg på honom, log och skakade på huvudet. Därpå lade hon in allt i kassaskåpet och låste. Hon vände sig om och gick fram till honom tills hon stod helt intill.

"Hjälper du mig att öppna upp, du är tidig", sade hon. De var du med varandra.

"Ja, det är klart."

"Bra, röjer du i köket, som du ser hann vi inte riktigt färdigt igår."

"Ja, jag ser det."

"Ingenting annat vi behöver ta hand om, tycker du, mer än det annars vanliga?"

"Nej ... självklart inte."

Hemma på kvällen tog Ana upp idén, mest hennes, om att de skulle satsa på att abonnera en lokal, driva restaurang i egen regi. Bara på det viset skulle de få ihop tillräckligt för att köpa en egen med tiden. Hon hade varit inne på det förut och han hade slagit ifrån sig. Radade upp alla riskerna, lånen, konkursmöjligheten, dygnet-runt-slitet. Om det dessutom skulle, mot förmodan, gå någorlunda bra skulle de få anställa personal och det var ingenting han ville hantera. Tillsammans, kunde hon svara, klarar vi det nog. Det vore underbart, inte bara slita för andra, brukade hon ofta kraftfullt understryka.

Ana var något intensivare än hon varit vid de tidigare tillfällena. Han anade att hon hade något konkret men ville bearbeta honom, plantera tankarna, bereda marken, få honom att acceptera tankegången. Så långt kände han henne, hon var inte av samma sort som de därhemma. Rösten som höjs i en sekunds snabb argumentation och en närmast föraktfull attityd till eftertänksamhet. Hemma sågs tvekan som vekhet, både hos män och kvinnor. Ana var annorlunda, hon lät honom få tid på sig. Nu var hon röd om kinderna, höll upp mer vin till honom.

”Vad säger du, Ivan? Klart vi ska!”

Han var lite svagare i sina protester nu. Nickade vagt när han förut värt sig. Han kom på sig själv att inte lyssna. Dels hade han hört det förut, dels förlorade han sig i doften från den nypåstrukna polishen på deras matbord, Ana var noggrann med hushållet. Doften gav honom en förnimmelse av Hannes närhet under förmiddagen, hennes parfym.

Ana ryckte honom ur doftförnimmelserna.

”Jag har ett tips, vad säger du, ska vi åka dit på måndag? *Rose* är stängd, och vi har inte bestämt något annat.”

Hon hade känt till restaurangen en tid, som det nu var möjligt att abonnera, sade hon.

”Tänk, sade hon, det finns en festsal, vilka möjligheter! Dessutom heter den Gasthaus Anna, med två n förvisso, men det behöver ju inte vara vårt namn.”

De åkte iväg för att se på anläggningen. Den ganska slitna restaurangen var fin nog, men festsalen var bara ett stort rum, ingen elegans eller högtidlighet. Han insåg mängden av arbete och det skrämde honom.

”Hur ska det här gå?” sade han. ”Vi måste ha folk att göra i ordning och sedan personal att driva det. Finns det tillräckligt med människor i det här området som äter ute?”

De bråkade, han hämtade sin energi i rädslan för utmaningen, hon sin i möjligheten.

”Jag kanske skulle skaffa mig en annan karl”, sade hon först, men skrattade sedan. ”Vanja lilla”, ibland använde hon den ryska smekformen för Ivan, ”vi ska klara detta”, sade hon och lät övertygande. ”Jag ordnar det.”

Han hörde det sista, men bortsåg från den egentliga meningen.

Hanne hade sista passet. Ivan väntade runt hörnet, åt det håll Hanne inte brukade gå. Han skulle bli tvungen att gå en bit efter henne, på grund av alla prasslande blodbokslöv på trottoaren. Han drog åt rocken, knäppte översta knappen och sjönk ner med haka och mun nedanför slaget.

På andra sidan gatan, på trottoaren mittemot, drog sig en hund sakta fram. Den lade sig ner för att efter några flämtningar mödosamt och knakande resa sig upp för att ta några steg till. Proceduren upprepades ett par gånger innan den var framme vid en port där den lade sig ner i en hög och gnydde genomträngande. En dörr i porten öppnades långsamt. En man med två käppar släppte in det ömkliga djuret.

Helvete, tänkte Ivan, så gammal ville han inte bli. Nå, de hade i alla fall varandra, mannen och hunden. Kanske gick de en runda varannan gång. Inte alltid de mådde som bäst båda två, samtidigt.

De sista gästerna lämnade *Die Rose*. En kvart till, tänkte han. Det mesta var redan undanstökat.

Han hade sagt till Ana att han skulle ta en öl med Timmy och Branko, spela lite kort. Det gjorde han ofta, hon skulle inte fundera över det. Varför hon nu överhuvudtaget skulle komma på att fråga. Hon var inte särskilt förtjust i Branko, hans far hade varit med i Cetniki, den serbiska rojalistmilisen, som hade tagit livet av hennes morbror. När Branko var full utgöt han länge och omständligt sitt förakt över Ustasja, den kroatiska fascistgrupperingen.

”Visst har han rätt i mycket”, sade hon till Ivan, ”men jag gillar inte hans ton och sätt att prata. Som om Ustasja innefattade alla kroater.”

Själv var hon kroat på faderns sida.

”Alla borde gifta sig med någon annan sort”, sade hon ofta de gånger de umgicks med andra från Jugoslavien. ”Landet hade då varit ett bättre land, alla länder hade varit bättre länder”, fortsatte hon med eftertryck.

Vissa nickade medhåll, andra flackade med blicken.

Ivan hade följt efter Hanne och till hans förvåning försvann hon bara ett par kvarter ifrån restaurangen in i en gränd och nerför en källartrappa där det ovanför, svagt uttydbart i månljuset, stod *Cabaret Wehmut*, Kabaré Vemod. Skylten borde vara ljussatt tänkte han, men den kanske inte fungerade. Han tvekade, men musiken som sipprade ut genom dörrspringan fick honom att gå ner och sakta dra upp dörren. Han blev direkt anvisad till baren där han förstod att han var tvungen att betala dyrt för något att dricka.

En bordslampa hjälpte bartendern, det var mörkt i salongen, och ett strålkastarljus lyste upp scenen. Vissa bord hade ett tänd stearinljus vilka flämtade i sina försök att lätta upp rökdimorna.

På scenen drogs det tunga gröna förhänget ifrån. Ett musikstycke trängde genom lokalen, spelat av en trio av musiker; fiol, bas, dragspel.

Musiken påminde om musiken hemifrån, men långsammare än det mesta, långsammare och skevare. Den vacklade fram som en åsna som tagit för sig i vinmäsktunnan. Alla i trion bar hatt, dragspelaren såg ut att sakna ett öra. Efter en stund tyckte Ivan sig förstå att basisten var av kvinnligt kön, men säker var han inte. Vissa rörelser, särskilt basspelet, gjorde henne till man men en knyck på huvudet eller hur hon någon gång lyfte på ena foten gav honom ett annat intryck

Ett annonserande temposkifte i musiken. Dragspelaren bugade åt scenen till. En kvinna skred fram över scengolvet i djupröda högklackade skor. Några små tygpaljettstycken på hennes fylliga kropp skylde nakenheten. Framför sig bar hon en silverbricka med en vattenkanna och ett glas. Hon närmade sig scenkanten och ställde sig alldeles invid.

Hon fyllde glaset, för att därefter dricka ur det. Hennes läppar glänste lika intensivt röda som skorna. Hon såg sig om som om stunden fyllde henne med välbehag. Med fylld mun sprutade hon sedan i en vid rörelse ut vattnet över de närmaste borden. Någon hoppade till, argt svärande, men skrattet bland de övriga borden lugnade ner och den förorättade skrattade med och torkade av sig med från bordskamraterna välvilligt tillhandahållna servetter. Musiken, nu något mera livlig och uppsluppen, följde hennes kattlika rörelser ut. Numret därpå var ett sångnummer, en schlager, framfört av en ung man med långt hår, klädd i sekelskifteskläder, och med ett lika kraftfullt läppstift som paljettkvinnan. Han, eller om det var en hon, presenterades som Renée Vivien och sjöng högt och vackert till trions ackompanjemang. I bakgrunden, projicerad på väggen, fladdrar en stumfilm. I filmen förvandlas en kvinna till varg när en man antastar henne.

Hanne var med som assistent i ett par nummer, med en sånginsats som höjdpunkt. Med en mörk sångröst framförde hon en känd tysk vaggvisa i en förförelsescen, presenterad som *Berceuse d'Amour*, kärlekens vaggvisa, mellan ett dansandes, närmast ormligt vigt par. Akten avslutas med att

paret somnar i varandras armar. Ivan, först förvirrad, brydd, över övermåttet av naken hud, njöt sedan av artisteriet, humorn, den han tyckte sig förstå, och sången. Mest längtade han dock över att få se Hanne på scen, vilket inte skedde ofta. Han ville se mer, ha mer, av henne. En kypare, samme man som stått i dörren när han kom in, passerade ett par gånger, uppfordrande. Till slut smög Ivan ut från vemodets kabaré.

Hanne svepte förbi med en full bricka. Bord sju, sade hon till Ivan i förbifarten. Det hade gått en dryg vecka sedan Ivan betraktat Hanne på scenen på *Kabaré Vemod*. Han var ensam med henne på *Die Rose* inför stängningsdags. Kocken hade gått hem. Det hade inte varit den bästa av kvällar. Hösten kröp närmare, regnet bet i humöret och insikten om att den vackra sommaren var förbi diskuterades vid borden. Kraven på restaurangpersonalen höjdes från hur det var under det mer loja sommarlivet, en lägre servicenivå accepterades inte längre. De var fortfarande inte bemannade för arbetssäsong vilket för *Die Rose* var högsäsong.

Vanligen tog Ivan bara ett eller ett par glas kvällar han serverade. Men denna kväll när han upplevde att hans närmanden blev avvisade tog han något glas till. Inte för att han var särskilt påflugen. Någon utomstående hade kanske inte ens märkt hans ansträngningar. Han försökte på olika vis få Hanne att öppna upp sig mot honom men kom ingen vart, varken med ögonkontakt, närhet eller smicker. Till slut tröttnade han på vad han betraktade som markerat ointresse och avfärdande och nämnde att han visste saker hon kanske inte ville få utbasunerat.

”Du vet”, sade han triumferande.

Hon vände sig mot honom, först lite tvekande, föste ut honom i köket med en hand mot hans bröst.

”Vad menar du?” frågade hon dovt.

Han nämnde att han sett henne med pengakuverten. Hon fnös.

"Jag behöver inga pengar", hon tvekade innan hon fortsatte. "Däremot Lise. Lise tog pengar, jag övertygade henne om att hon skulle lägga tillbaka dem. Hon vågade inte själv, det måhända. Jag lånade henne pengar i stället. De vet jag inte om jag får se igen. Och vad gäller dig, hoppas jag att du slutar svassa runt mig eller slutar här på *Rose*".

Hon tog sin hand ifrån honom och gick ut i restaurangen.

En biograf som specialiserat sig på eftermiddagsvisningar av äldre filmer visade *Solen har sin gång* med Ava Gardner, Tyrone Power och Errol Flynn. Särskilt roligt hade Ivan och Ana åt en restaurangscen där servicen är undermålig. Karaktären vid bordet får för sig att det är honom själv det är fel på eftersom ingen tycks lägga märke till honom.

En tjurfäktningskamp i Pamplona har en huvudroll i filmen. Scenerna med matador och tjur gjorde ett starkt intryck och etsade sig fast på Ivans näthinna. När de lämnade biografen spelas en scen upp för hans inre, med den skillnaden jämfört med filmen, att matadoren, han själv, står helt naken utan sitt svärd och sin *capote*, kappa.

Medan de avnjöt filmatiseringen av Hemingways roman stod en gryta och småkokte på spisen hemma.

Det lilla köksbordet var framdraget till fönstret som var öppnat på vid gavel. Ana hade dukat fint för att det nu var klart med kontraktet. De skulle ta över, bli självständiga. Han kysste henne ömt.

"Du är allt bra du", sade han tyst.

Hon bad honom upprepa.

De avslutande veckorna var Hanne vänlig mot honom. Låtsades inte om incidenten. Det var för henne han först berättade att han och Ana skulle sluta. Hanne gratulerade glatt, tog i hand och önskade dem lycka till.

"Ska jag vara ärlig", sade ägaren till honom när han kom för att hämta sin slutlön, "har jag länge misstänkt er två för stölderna. Därför får ni inget extra, som annars brukligt är."

Ivan skulle till att säga något när han fångade Hannes blick genom serveringsgången. Hon log mot honom. Han skakade på huvudet åt ägaren och gick.

Tyngden bakom korrugerad plåt

Jag skulle komma att träffa henne igen, baskettränaren med ullkjolen. Vi kom att bo i samma 30-talshus ett par år senare. Då berättade Eva sin version av vårt första möte. Vi kunde sedan inte annat än le åt min version.

Bussdörrarna slår igen, jag hann inte fram. Bestämmer mig i stället för att gå resten av vägen. Min mor Stelina har bjudit på fredagsmiddag och jag är på väg hem. Jag hade, ännu en gång, för första gången på länge, försökt fråga om min riktige far. Först såg hon arg ut, sedan frågade hon om jag ville ha mer av rabarberpajen.

Framför mig på gatan lägger jag märke till kvinnan som går emot mig.

Hon har bråttom. Glad för den nya kjolen men tycker den smiter åt. Tunn ull, elegant och samtidigt modern, fräck. En kombination som fick henne att betala mer än hon föresatt sig. Hon rättar till kjolen och funderar på om hon hinner till posten och sedan hem innan det är elvaårskullens träningspass? Dessa underbara flickor, ännu inte helt förstörda av modellprogram på tv och pojkdirömmar. Flera av dem hade börjat skjuta i höjden och det blir naturligtvis väldigt ojämnt i en sport som basket. Kul har de ändå.

Vad fin hon är, tänker jag. De är ensamma på gatan. Skulle jag kanske våga mig på och säga något. Förvånad över tanken tänker jag att något sådant hade jag aldrig gjort förut. En helt främmande kvinna. Varför inte? Men uppskattar hon det? Varför skulle hon? Sluta stirra, säger jag till mig

själv, men spänner blicken allt hårdare åt hennes håll. Tar upp händerna ur byxfickorna, vet inte var jag ska göra av dem.

Vi närmar oss varandra. Varför går hon över till skuggsidan? Solsidan är inte för oss, kunde min mor säga. "Suncane strane ulice, nije sa nas." Vi kommer aldrig att hamna på solsidan i det här landet. Inte alltid hon sade så, men det fanns stunder.

Hon tycker inte om hans påträngande blick. Den släpper henne inte. Bara de två på den lilla gatan. Tyget glider över låren, in mellan benen. Nästa steg, samma sak. Hon drar handen genom håret. Nu tror han jag är intresserad. Vad skulle hon i håret att göra? De är nära varandra nu. Det är antagligen ingenting, tänker hon avfärdande, men obehaget växer. Hennes gång blir stel, dröjande. Blicken släpper henne inte. Hon tar en sidledsförflyttning som vore hon på basketplanen och går över gatan. Tänk om han följer efter.

Ett ljud som ett jordskred dånar mellan husen. Byggnadsställningen, närmast henne, två och en halv meter korrugerad plåt, trycker ner henne i gatan. Hon förstår inte vad som händer, hinner inte reagera.

Jag ser henne inte. Hon ligger under bråten. Det är helt tyst. Varför kryper hon inte fram? Jag står stilla tills dammet når mig. Idiot, tänker jag om mig själv och rusar över. Läger mig ner och tar tag i plåten. Hon ligger helt stilla. Plåten går först inte att rubba, all bråten tynger ner. Med en viljeanstängning och all styrka jag har får jag upp ställningen och ställer mig med ryggen som stöd. Jag viker mig under tyngden men stålsätter mig. Den måste upp.

Ena armen vilar över bröstet, den andra bakom huvudet. Vänsterbenet något vikt över det högra. Blod rinner sakta från baksidan av hennes huvud ut på trottoaren. Konturerna av husets profil syns i den röda spegeln. Hennes ögon är slutna, hon rör sig inte. Är hon död? Så kan det inte vara.

Hon försöker öppna ögonen. Hon får blinka flera gånger för att kunna se. Varför svider det? Varför har hon grus i ögonen? Hon kan knappt röra sig, det gör ont. Varför gör det så ont? Vem är han? Varför skriker han så? Hjälp. Han skriker hjälp. Hon ska nog ligga kvar, det dundrar av smärta i hennes kropp vid minsta rörelse. Hon suckar. Vad har hänt? Hon känner att smärtan viker undan. Det är skönt. Kanske är hon i en dröm.

En råtta närmar sig. Den måste kravlat fram ur byggraset. Kanske förvirrad. Den stannar till vid hans fotspets. Ska jag lyfta foten? Kan jag lyfta foten? Sparka till den eller trampa? Jag ryser till vid tanken på kraset. Den rör sig bort utmed den liggande kroppen. Som så ofta, tänker jag, tvekar jag. Råttan trasslar först in sig i hennes hår men glider sedan igenom blodet och springer vidare med spår efter sig i asfalten. Känslan av hjälplöshet tävlar med tyngden mot ryggen. Kanske märkte hon inte djuret. Jag hoppas det är så.

Hon var på väg till basketträningen. Eller, var det något hon skulle göra före det. Vad var det? Inte skulle hon väl träffa honom? Vem är han? Hon känner att hon börjar glida, försvinna. Vad säger han?

Jag försöker prata med henne. Tänker att hon måste vara vid medvetande. Ögonen är öppna. Hon måste frysa. Märkligt, jag vill hålla henne i famnen men kan inte. Det rasar bråte bakom honom. Ställningen blir tyngre. Skydda henne, värn henne.

Ett äldre par kommer in på gatan, går förbi. De tittar rakt fram, ökar på sina hasande steg. Jag ropar, skriker, hjälp. De börjar småspringa. Va fan, helvetes jävla människor. De skyndar runt hörnet. Gråten stiger, jag håller igen. Det måste snart komma fler.

Hon öppnar ögonen. Han skriker fortfarande. Hon betraktar honom. Han är rätt fin när han ser på henne. När han inte skriker. Han ser ledsen ut. Undrar om han är gift, har fästmö? Ung. Självt hade hon mest träffat skitstövlar senaste tiden. Ruben, den senaste, ville inte ha barn. Inte i det här roffarsamhället hade han sagt. Inte till den miljö vi förpestar, hur skulle jag kunna se mina barn i ögonen insisterade han. Hon är glad att det är slut, åtminstone uppfattade hon det så. Hur vet man om de vill ha barn? Inte den första fråga man ställer. Ska vi ha vitt eller rött vin, ett eller två barn? Hon ler lite. Hon undrar varför hon ligger ner.

Han pratar med någon, en pojkröst, ett dunsande ljud. En boll. Vad säger de? Hon kommer att missa träningspasset när hon ligger här. Hon hoppas Rina, den gängliga, den talangfulla, ska komma idag. Rina kommer att sluta om hon inte får mer uppmärksamhet. Det är en vilsen flicka. Frånvarande i sitt sätt men briljant när hon får stöd. Fokusera Rina, fokusera. Är det för flickans skull eller för lagets bästa hon vill rå om henne? Hon behöver inte välja. Hon hör pojkrösten säga något om pappa och sedan springa iväg.

Hon är säkert inte fri. Äldre, hon är äldre än han först trott. Familj, barn? Höra av mig? Ge henne tid. Tid har jag, vännerna börjar försvinna in i familjeliv. Jag hetsar dem för det. De uttrycker å sin sida avund över min ungkarllstillvaro. Det är som de säger, som de måste säga. Varför måste de det? Jag nämner sällan min rastlöshet. Inget om hur jag gärna byter med någon av dem.

Jag undrar om jag kommer att kunna gå på bio med Sara på sena föreställningen, som vi bestämt. Vackra Sara, syster till en skolkamrat från gymnasietiden.

Hon vill inte ligga här längre. Dröm eller inte. Behöver hon hjälp? Undrar vad flickorna tänker när hon inte kommer. Hur ska hon meddela dem?

Hur länge ska jag klara att hålla upp ställningen? Kämpa emot, säger jag till mig själv. Tänk på annat. Tänk, de benen runt mina höfter. Händerna

som smeker. Den munnen. Jag skakar på huvudet. Det börjar göra outhärdligt ont under ena skulderbladet. Sjunker ner på knä. Tänker att det borde jag gjort meddetsamma men ångrar tanken när smärtan börjar hugga sig in i knäskålarna. Minns styvfadern som alltid hotade med att jag skulle få knäböja i salt om jag inte lydde. Jag har ett minne av att det hände en gång, när vi väntade gäster.

Ambulansen far iväg. De bad mig komma in till akutintaget om jag har några besvär. Jag fortsätter hemåt.

Swedish Grace

Jag lyfte koppen och brände mig på tungan samtidigt som jag avfärdade en tanke om hur attraktiv Sara var. En skön och fri ande, tänkte jag. Med kaféfiltar virade om oss såg vi ut över torget, kommenterade omgivningen. Då och då fäste jag ögonen i en passerande kvinna. Mätte hur länge jag kunde hålla kvar den främmandes blick innan den ofrånkomligen sökte sig till Sara.

Avundsjukan och åtrån är kanske kamrater, tänkte jag. Jag kan se dem. De slingrar, kråmar sig framför mig och vänder sig retfullt om och betraktar, lite overseende, mina ivriga händer som sträcker sig efter dem. Vill ha kontrollen. När jag tror att jag når ifatt, fått grepp, så upplöses de. Det tar bara en liten stund innan de igen knackar mig på axeln, som gäckande älvor. Så fortsätter det.

"Du, Josef", sade hon "du vet, kaffekopparna, servisen, du var så tramsigt glad för. Du sade ju att den stals från flyttlasset. Andreas har likadana. Nej, du har inte träffat honom. Hans far, antikvitetshandlaren, hade fått honom att köpa dem. Han måste tycka de är märkvärdiga, tog fram dem när vi firade häromveckan, hemma för en gångs skull, ska vara så himla flotta uteställen annars."

Hon hade vänt sig mot mig, höll mig i armen. Hennes ögon glittrade. Hon var en varelse att bli betagen i och av. I mig vibrerade ett stråk av lust till henne. Jag ville det inte, och jag ville. Gjorde vad jag kunde för att inte fördjupa och förlora mig. Visste inte hur jag skulle förhålla mig. Så har det varit sedan vi lärde känna varandra. Jag har lovat mig själv att jag aldrig

ska säga något, föra det på tal. Jag vet att jag har satt henne på piedestal, det man inte kan få, tänkte jag. Jag åtrådde hennes sätt, att kunna vara både ystert livsbejakande och behagfull i samma person. Åtrådde henne på alla vis. Vänner var vi sedan gymnasietiden. Något mer än någon enstaka kyss hade det aldrig blivit.

"Men", sade jag "han måste ha köpt mina som blev stulna. Ingen jag känner har den sorten. De är jättegamla. Jag fick dem i arv efter en tant som tog hand om mig. Hon arbetade för Röda Korset när jag och min mor kom till Sverige. Gustavsberg tror jag, vet jag. Jättefina! Zenia, som hon hette, bodde med sin syster, de hade inga barn."

"Tror du? Men, du, vi fixar tillbaka kopparna till dig!"

Vi diskuterade länge och Sara fantiserade vilt. Jag protesterade mot den plan som hon broderade ut och med allt större förtjusning insisterade på.

"Han var lite trög i början", sade hon. "Jag vet, hur är det möjligt? Men nu är han som en kanin. Strax innan, när jag förstått att han är på, går jag undan på toaletten. På vägen tillbaka till sovrummet, där får det bli, öppnar jag ytterdörrens lås, drar för gardinen i sovrummet. Det är fönstret närmast trapphallen. När du ser det smyger du in, hämtar servisen och jag låser igen på natten eller morgonen. Det kommer säkert att ta tid innan han förstår att den är borta."

Jag bubblade av protester men hon hade de smidigaste argument för hennes version av kuppen, som hon kallade sin plan. Jag började misstänka att det tänkta tillvägagångssättet gjorde henne upprymd, säkerligen upphetsad. Inom mig brottades jag med tanken att jag kanske bar på ett större motstånd mot att jag skulle vara närvarande under deras akt än att jag olovligen, olagligen, skulle hämta ut en servis, om än möjligen min, från en främmande mans skänk. Vi bestämde två dagar bort.

Jag gick till jobb, jag arbetade, jag gick hem. Jag ringde min mor, någon kamrat. Jag läste. Såg på tv, film. Jag gjorde allt jag brukar göra och lite till

men tanken förföljde mig. Jag var på väg att ringa flera gånger men Saras övertygelse, leende, hennes sätt att se mig in ögonen, och förbi, hindrade mig.

Det var dags. Jag darrade av nervositet. Stunden för det otillåtna, brottsliga. Jag ville varannan sekund låta bli, gå hem, vända cykeln jag ledde. Ett par jag känner vinkade åt mig när jag passerade den restaurang de var på väg in i. Jag vinkade tillbaka, log, och tänkte att jag får ta en annan väg hem. Alla möjliga scenarier om hur det kan gå knuffades runt i min sinnevärld.

Framme vid porten ställde jag cykeln och låste. Tog med mig kassarna. Återigen tvekade jag. Ville bara skratta åt och vifta bort den bisarra tanken att genomföra något så märkligt. Jag såg upp. När väl gardinen drogs för var det en signal som var uppfordrande, drivande och oemotståndlig.

Jag kunde inte låta bli att le och lyckades trycka rätt portkod på första försöket. Jag rusade först upp för trappan men blev orolig över ljudet och tassade i stället upp till rätt våning. Läste flera gånger på namnskylten. Hela jag bultade. Öppnade sakta dörren. Jag kunde höra dem, men ville inte. Kunde inte låta bli att undra över om hon var högljuddare än annars. För det här tillfället. Han grymtade.

Det var lätt, jag tog inte fel, skänken stod där det var sagt. Händerna i de tunna handskarna darrade och jag ansträngde mig till det yttersta för att inte något ljud skulle sippra bort till sovrummet. Lyfte ner kaffekoppar och fat i det överflöd av handdukar jag hade i mina båda kassar. Kaffekannen överst.

Ute i trappen lyssnade jag först efter om någon annan var på väg men bestämde mig för att det är bäst att ta mig ner och ut som om jag inget speciellt ärende hade. Väl stående på trottoaren drog jag hastigt, flämtande, som i panik, efter andan. Jag hade förmodligen inte andats sedan jag steg in i lägenheten. Åtminstone kändes det så. Jag hängde kassarna på styret och hoppades att handtagen inte skulle gå sönder.

Satte på vatten hemma, av någon anledning vill jag ha kokkaffe till de här kopparna. I stearinljuset, det ska absolut vara på gammaldags vis, tyckte jag de var vackrare än någonsin. Färgerna dansade mellan ljusskuggorna. De var intensivare än vad jag kunde minnas. Lite futtig kände jag mig också. Vad har vi, jag, riskerat för några koppar och fat? Ändå gick jag och lade mig den kvällen med ett leende.

Jag, vi båda, eller nej, förmodligen bara jag, behövde låta tiden släta ut och foga till. Få samvetsnöden att blekna. Så småningom kommer jag kanske att erövra minnet, göra kopparna till mina. De var ju kanske det ändå. Troligen. På några veckor träffade jag inte Sara och jag hade heller inte använt servisen sedan den första kvällen. Ett samtal från henne skickade mig tillbaka till dådet.

”Läs tidningen”, sade hon. ”Vi hörs.”

Jag var övertygad om att det gällde porslinet. Jag bläddrade frenetiskt och hittade en notis som berättade om att en kaffeservis, Mistel från tidigt 1900-tal, Gustavsberg, är anmäld försvunnen och stulen. En Mistel servis är normalt värd som högst några få tusen kronor men den här är både målad och signerad av mästare Gunnar Wennerberg och därmed helt unik. Den skänktes av Gustav V till kaptenen på M/S Kungsholm 1930 och försvann när USA beslagtog svenska skepp i amerikansk hamn efter Pearl Harbor. Några månader tidigare hade den dykt upp på Bukowskis auktionsfirma och såldes för 85 000 kr. Notisen andades försäkringsbedrägeri och avslutades med att polisen inte hade några spår.

Tidningen passade på att återpublicera en större artikel som beskriver M/S Kungsholm som ett vackert skepp med inredning i svensk Art Deco stil. Vid tiden för omvandlingen av det svenska skeppet till militärt lastfartyg, det deltog bland annat i invasionerna av Nordafrika och Normandie, kunde man i svenskspråkiga *Nordstjernen* läsa följande dikt:

I dimman på Hudsonflodens smutsgrå vatten

*släpar man Kungsholm vår älskade båt.
Man känner en rysning som kyla i natten
och ögat känns fuktat av gråt.*

Rygg och mage var blöta av svett. Mina ögon tårades av förståelsen över vad jag gjort och jag ringde Sara och sade, närmast snyftande, att vi, jag, måste återlämna servisen, 85 000kr!

Hon skrattade åt mig.

"Du har fått samma, men finare, hur kan det vara fel. Det var enormt spännande och jag har väl sällan haft så roligt, dessutom har Andreas redan någon annan, snygg från helvetet, den grisen och jag gav honom på båten, ha ha, ... kul, fyndigt eller hur, kanske inte ... hoppas han inte får några försäkringspengar, han har pengar ändå, det trollet, och skulle han få, ja, då behöver du inte bekymra dig alls. Gud vad vi betalar pengar till försäkringsbolagen. Bry dig ska du inte göra ändå! Vi tar ett glas vin efter jobbet idag och sedan går vi på bio. Har du sett *Blade Runner*? Kommer att bli en klassiker. Går på Cinema ikväll. Det är ett liv därute, vet du, strunta i det här. Det är bara så kul! Vi kommer att skratta åt det här länge. Det är fantastiskt, kan det bli bättre?! Jag fixar biljetter!"

Jag gladdes åt att träffa henne. Jag skulle försöka ta mig hem tidigare. Ett glas vin före kanske, komma i stämning. Klä mig lite extra snyggt. Låta bli att raka mig. Prata om någon bok jag läst senaste tiden. Så fick det bli.

Nu tömmer de barackerna

Ett rum att överge. Rummet med kvinnan från Istrien och hennes lille pojke. Strax efter att Stelina och Josef lämnat rummet tog Sophia, städerska på lägret, hand om linnen och handdukar som skulle sändas över till lägret i Bari. Sophia hade när hon arbetade på flyktinglägret utanför Neapel talat med kvinnan några gånger, men de hade inte på något vis blivit bekanta med varandra.

Fortfarande nu mer än 20 år efteråt tog hon fram den iturivna texten. Att läsa om en annan kvinnas smärta och styrka, att igenom förbittringen och övergivenheten se hoppet om framtiden, i alla fall för pojken, gav henne förtröstan.

Josef, Giuseppe, kvinnans son, hade frågat Sophias dotter Claudia om hon hade några leksaker. Flickan hade först svarat nej eftersom hon trodde att pojken hade frågat efter pojkleksaker.

Det var mörkt i höstnatten, hon tände ett ljus och satte på vatten till teet på gasspisen. Vart tog kvinnan och hennes pojke vägen? I Bari kunde de väl inte ha stannat länge. Hon ryste till, det gjorde hon varje gång, som om känslorna i brevet smög sig in i henne.

Det är vinter, det regnar, och lägret där jag och din son bor skall utrymmas. Nu tömmer de barackerna. De har sagts att bostäderna är otjänliga, människooovärdiga. FN har varit här och meddelat att vi alla skall till Bari. Detta är ditt fel, din gris. Först skall du ha ditt, sedan får du dessutom pengar av min mor och far som du och din satans avföda till bror har slösat bort. Tjuv. Du har

väl inga nu heller. Rätt åt dig, du har väl gjort av med dem på billiga kvinnor, som du så vackert skrev. I alla fall skickar du inga. En del här, som har det som jag, får pengar då och då.

Jag kommer ingenstans. De säger att jag har dåligt hjärta. Jag skall dö. Det blir väl i Bari. Var skall då min son, han är inte din längre, bli av. Men jag tänker inte dö. Jag kan inte. För hans, min pojkes, skull.

Mannen som senast försökte få mig i säng här skrattade jag rakt upp i ansiktet. Tjock var han, men idag hade jag ändå hellre tagit honom än dig. Vill du stoppa din sak i ett lik frågade jag honom. Jag kommer att dö vilken dag som helst.

Kanske blir jag så till mig under akten att hjärtat bara stannar, då kommer jag att hänga som ett kadaver runt halsen på dig. Skulle du gilla det, frågade jag honom.

Eller så kan du ta mig bakifrån, som ett djur, då kanske du inte märker något.

Han dröp av, stackars människa. Han ville väl bara väl. En snäll själ, tror jag. Jag hade precis varit hos läkaren och fått besked.

Det finns män som vill ha mig här. Men vad skall jag med dem till? De kommer inte heller någonstans, annars hade de väl inte varit här.

Här är många greker. Han är grek, den tjocke. Kommunister. Från grekiska inbördeskriget. Efter det stora kriget. De pratar vackert om ett Grekland där folket har makten. De fick inget stöd av ryssarna, som i stället fick Östeuropa i utbyte. Vårt Jugoslavien stängde gränsen och briter och amerikaner pumpade in pengar och bomber. Bomber som fick människor att brinna. Delar av bomberna klistras fast vid din kropp och bränner upp dig, vilket djävulskt påfund. Nu har några av grekerna varit här i snart tio år och ingen i världen vill ha dem. Italienska har de lärt sig. När de inte pratar politik sjunger de sina sånger, sorgsna sånger. De handlar om det vackra Grekland, om bergen, havet, solen, kvinnorna. Var är era kvinnor frågar jag. De slogs vid vår sida, blir svaret.

Jag har ingenting. Utom Josip. En FN-kvinna pratade med mig, hon kallade honom Josef. Sade att han skulle heta Josef, jag vet inte hur de stavar det, när vi kommer till Australien. Vi kommer inte till Australien. Jag har undrat varför jag fort blir trött. Ditt hjärta säger de nu, det är ditt hjärta. Kanske kan man ordna

det i Australien säger jag. Vi är ledsna, svarar de. Australien behöver arbetskraft, och vad kan du göra. Ett dåligt hjärta och en liten pojke.

Jag kan vakna på nätterna. Vad vet jag varför, kanske ett skrik, många har mardrömmar här, kanske en råtta som knaprar på något. Då skrattar jag, det förstår jag inte, varför skrattar jag. Du ville att jag och min son skulle bo på en pråm med andra karlar. En pråm på vatten, på en flod. Jag är rädd för vatten. Vad tänkte du, sälja mig till dina kamrater? Svin! Då gråter jag.

Australien. Där skulle jag utbilda mig till sköterska, sjuksköterska. Josip skulle gå i skolan, lära sig engelska, växa upp till en redig man och gifta sig med en ärlig, fin flicka. Få friska, glada och framåt barn. Jag skulle bjuda hem dem och bjuda på allt jag förmår. Njoki med stuvning på hare, bakalao med massor av vitlök och olja, fin olja. Kalkon som stekt länge på låg värme, kanske med pasta med lite skivad tryffel. Frukt och glass till barnen. Jag har frågat grekerna om tryffel, men de verkar inte riktigt förstå. Kanske det inte heller finns i Australien. Har du någonsin varit med, din lata stackare, en tidig oktobermorgon, långt innan mjölkningen, om att följa hundarna ner i dalen, skogen, för att hitta tryffel. Äggröra till den sena frukosten, marenda, lite tryffel på. Maten här är inget speciellt, men vad kan jag begära, jag är tacksam för vad vi får.

Jag är med barnen här i lägret under dagarna. Det finns ett särskilt rum för dem, ett slags daghem. Föräldrarna har andra arbeten i lägret eller utanför. Det kan vara både de som bor här och de som arbetar här och bor i närheten eller inne i Napoli och tar bussen hit. När det är varmt går det bra, då är de små ute. Jag vet egentligen inte hur man arbetar med barn. Ändå var jag äldst hemma och tog hand om mina åtta syskon. Enklast var det när de blev stora nog att hjälpa till. För pengarna har jag köpt lite tyg. Jag syr en svart klänning. Du kommer aldrig att få se mig i den, men jag skall vara fin för min son och för världen. Levande eller död.

De kostar inte mer än några mark, prostituerade, menar du, billigare än att ordna en riktig bostad åt oss. Det är kärlek det. Du kan gärna drömma om mig, sakna mig, besviken över vad du förlorat. Tänk på din son. Som du inte sett. Som en skrämmd och darrande höna försvann du. Jag gör vad jag kan för att han inte

skall förstå hur vi har det. Han vet inget annat. Han springer med de andra barnen utmed staketet när ismannen kommer med sin vagn. Det finns ingen framtid. Kanske för honom. Kanske blir han adopterat av ett snällt par som har det bra. Så länge jag lever, hur länge det nu är, skall jag göra vad jag kan för att han inte skall ta efter din brors och dina gangsterfasoner. Han är en bättre människa än ni. Ohyra!

Jo, jag föll för ditt smicker och ditt sätt att se på mig, jag var gammal nog. Det var dags för mig. Otur att du skulle dyka upp där och då. Ibland är Gud inte nådig.

Det finns en annan kvinna här, Ruza, som också är själv med sin pojke. Hennes man övergav henne och tog sig tillbaka över gränsen. Gränsvakterna ropade efter honom. Märkligt nog sände de inte tillbaka henne och barnet. Nu har hon fått ett brev från en släkting som skriver att hennes man bor med en vacker och välbärgad änka. Hon har inte heller fått brev från honom, inte hört något.

Föräldrarna till barnen jag har hand om, när de kom hit, första månaderna, går raka i ryggen med fast, stark blick. Framtiden glänser i deras ögon. De kan kyssa varandra fast jag ser på. De håller varandras händer och kysser livet. Kommer de inte härifrån böjs snart nacken, blicken vandrar, mest inåt, och de tär på varandra. De börjar klaga. På staketet. På maten. På rummet de bor i. Att de inte har några pengar. Att ingen vill ha dem. På varandra. På barnen.

När du håller om dina horor, när de rufsar dig i ditt hår och du smeker deras bak, skall du veta att du har försunnit ur mitt liv. Det här är det sista du hör från mig. Jag har glömt den korta stund, den minut eller två, som jag gav mig till dig. En stund av füttighet och elände lika mycket värd att vårda minnet av som en grislort.

Din son är inte längre din son. Jag kommer aldrig att berätta för honom om dig, inte ens att det är ditt fel att vi tillbringar vårt liv nu på en plats som denna. Aldrig.

Sophia lade undan brevet i sängbordet där hon alltid förvarat det.

Kvinnan hade inte undertecknat det. Däremot stod det adresserat till Ivan

högst upp, men det var ett streck hårt draget över. Kanske hade hon inte skrivit det färdigt? Skrev hon det mest för sig själv? Brevet var på italienska. Kunde mannen italienska?

Sophia kom ofta på sig själv att tänka på brevskriverskan när hon såg starka kvinnor på film. Hon gick gärna på biografen i kvarteret. Kvinnor som gestaltades av skådespelerskor som Silvana Mangano, Eleonora Rossi eller hennes favorit och namne Sophia Loren. Den senaste med Loren hade hon fått gå på två gånger innan hon accepterade den. *Una giornata particolare*. En alldeles särskild dag.

Sophia hade aldrig visat sin man brevet, nu fanns han inte längre, kräftan tog honom tidigt.

Kanske hade doktorerna fel om Stelina. Det hade varit fantastiskt att få träffa henne, prata om det som hänt sedan de träffades här i Neapel. Det kunde Sophia längta efter. Märkligt att en kvinna hon knappt träffat kunde vara så levande.

Hon ställde undan koppen och släckte ljuset.

Grannen

Emblemet på min tågkonduktörsskärmmössa blänkte i tågfönstret. De gyllengula rapsfälten passerade utanför. Jag njöt av skådespelet men irritationen över att inte ha insisterat på betalning för tågbiljetten gjorde att jag inte kunde luta mig bakåt, slappna av. Mannen i skinnjackan hade en luva nerdragen över ögonen och hade inte reagerat på min uppmaning om att visa sin biljett. Ett äldre par undvek att se på oss. En liten flicka bredvid var däremot nyfiken. Deras barnbarn? Jag hade lett mot henne och försiktigt stött till den förment sovande. Ett litet flin hade dragit över ansiktet, men ingen annan reaktion. Inbillade jag mig, hade mannen verkligen lett? Jag gick därifrån medan jag ångrade att jag tagit paus i studierna för att arbeta som tågkonduktör.

I en annan kupé hade en man uppmärksammat mig på en kvinna, mannens mor, som tydligen hade svåra smärtor. Ljumskarna, underlivet? Jag efterfrågade läkarhjälp i högtalaranläggningen. En kort dam, en äldre kvinna, som presenterade sig som pensionerad läkare, frågade ut den plågade modern med hjälp av sonen som översatte. En kupégranne bidrog med ett par smärtstillande tabletter. Rådet från läkaren var att modern skulle lägga sig över två säten tills tåget var framme i Malmö och att de där skulle uppsöka akuten om inte smärtorna gett med sig. Jag hade sagt till både läkaren och mannen med pillren att de kunde få kaffe i restaurangvagnen. Jag fick väl betala det själv om någon protesterade.

Incidenten med kvinnan hade fått mig att glömma mannen med luvan men nu växte irritationen igen över min egen undfallenhet. Jag slog lite nervöst med klipparen på låret men slängde den hårt i soffan mittemot när det började göra ont. Satte på mig lurar och vred upp. Inte reglementsenligt men jag gav tusan i vilket. Townes van Zandts *No place to fall* fyllde huvudet och mer därtill.

*I ain't much of a lover it's true
I'm here then I'm gone
And I'm forever blue
But I'm sure wanting you*

*If I had no place to fall
And I needed to
Could I count on you
To lay me down?*

Jag log åt texten, Townes var en vemodets ängel, när det knackade på dörren. Jag hörde det inte men såg mannen genom rutan eftersom jag inte dragit för. Det var luvmannen som undrade över anslutningarna i Malmö till Köpenhamn.

Hemma igen stötte jag på Simon inne på gården. Det var inte ofta jag såg honom och varje gång hade jag en förnimmelse av skuld eftersom jag var attraherad av Simons sambo, Eva. Vid gårdsfesten hade Simon, som suttit mittemot mig, berättat om hyreshuset vi bodde i. Det var nyklassicism sade Simon, som tydligen drev en arkitektfirma.

”Jag tycker det är fint, är det inte rätt många hus runt Davidhalls torg som är likadana”, frågade jag.

Han gav mig en lång engagerad föreläsning. Senare på kvällen nämnde jag Simons namn för en annan av grannarna.

"Hans firma går dåligt", hade grannen sagt, som tydligen kände en av Simons kollegor. "Kommer troligen att snart säga upp de få anställda han har kvar."

Kvällen efter mötte jag Eva i tvättstugan. Vi hade tvättiderna efter varandra.

Efter att hon och Simon flyttat in kom vi på att vi träffat varandra förut. Det var Eva som jag en gång hade hjälpt genom att lyfta bort byggbråte som rasat ner över henne. Ändå var jag vid varje möte förvirrad, tafatt.

Jag såg henne först inte i ögonen men upptäckte sedan att hon hade en rejäl fläskläpp. Hon tittade bort när min blick frös. Jag stakade mig.

"Allt bra?"

Hon nickade och gick förbi. Jag lämnade tvättstugan utan att säga något mer.

Hon har berättat att hon är frilansande designer, industridesigner. Arbetade mycket hemifrån, reste en del. Hon läste mycket och jag hade närmast gått i spinn när jag förstod, hade bett henne om några tips, att *Morion* av Amrus Bor var en av hennes favoritböcker. Jag hade själv fått boken i present någon gång under tonåren av Agnes, en vän till min mor. En av de finaste romaner som någonsin har skrivits hade Agnes försökt med. Hon, äldre än min mor, var född i Ungern och hade lämnat -56. Författaren Bor var väl en av få ungrare som var översatt till svenska och inte skrev om världskriget, tänkte jag. Först vid Agnes död tog jag fram romanen.

Inte nog med att Eva var, som jag efter några puböl sagt till mina vänner, för grann för mig. Dessutom, fortsatte jag, hade denna kvinna en vacker själ. Det kan man se i hennes ögon. Vännerna skrattade. Jag fnös åt dem och tänkte att det inte var så lätt att vara hyllningskonstens poet. Kom igen, sa de, hon är ju minst tio år äldre än vad du är.

”Okej”, sade jag, ”men om vi skålar för henne så bjuder jag på nästa omgång. Dessutom har jag aldrig sagt att jag är intresserad av ett förhållande. Hon har en man, är stilig och jag håller henne högt. Bra så!”

När jag någon dag efter tvättstugeträffen med Eva kom hem sent hörde jag ljud jag inte kände igen. Jag skyndade mig att ta upp nycklarna. När jag skulle stänga om mig hejdade jag rörelsen, lyssnade.

Älskog hördes ibland från grannlägenheten, huset på Jörgen Ankersgatan var välisolerat men dörrarna släppte igenom ljud. Jag ville inte stå och pinas i väntan på hissen, då skyndade jag mig in eller rusade nerför trapporna om jag var på väg ut.

Den här gången lät det som en kvinna som grät och förbannade om vartannat. En aggressiv mansröst ljuder stötvis. Jag drog igen dörren. De bråkar väl, tänkte jag. Kanske var det tv:n, funderade jag vidare.

Nästa morgon gick jag upp tidigt. Ändå hade jag ingen lust att ta mig till jobbet. Någon dag ledigt om året kan man ta, en fridag, hade någon på jobb sagt till mig. För att visa var makten fanns. Kollegan, tågreparatör, var fackligt aktiv, syndikalist. Han brukade berätta om sin mor som var än rödare. Hon häcklade sin son, för att han engagerade sig i, som hon sade, ett kotteri på ett par tusen personer. Vad kunde de åstadkomma, syndikalisterna i Sverige?

Man gör skillnad, brukar jag svara henne, berättade kollegan. En som handlar rätt, må det vara hemma eller på arbetsplatsen, förändrar världen, säger jag till henne. Då fnyser hon, du är mer bourgeois än borgarna själva, försöker hon dräpa mig med, men då har jag slutat lyssna.

Kollegan skrattade högt åt sin historia och sin mor.

Jag bestämde mig, jag skulle stanna hemma. Efter en lång skön, huvudsakligen samvetsfri, frukost lade jag undan tidningen och öppnade fönstret. Solen gled in och jag lät mig omfamnas. Jag lutade mig ut och stelnade till. Nedanför lämnade Eva huset på väg mot Triangeln. Jag kastade i mig det sista av kaffet och rusade sedan ut. Först sprang jag

men saktade sedan ner stegen. Hon satt på en av bänkarna vid den lilla Magistratsparkens lekplats mittemot Konsthallen. Stickad mössa, solglasögon, såg ut som Julie Christie. Jag hade tyckt det sedan jag sett Venedigrysen *Don't look now*. Min senaste flickvän, det hade varat några veckor, hade velat att vi skulle gå och se filmen. Efter att vi diskuterat hur effektiv och modern filmen var i att skapa ett obehag hos åskådaren och hur fräckt den beryktade kärleksscenen var klippt hade jag gått över till att beskriva skönheten hos och likheterna mellan Julie och min granne Eva. Till slut hade flickvännen gått och lagt sig, muttrandes om att jag kunde komma och lägga mig hos henne, men först efter att jag tröttnat på mina andra kvinnor.

Eva satt och såg rakt fram. Hon hade varit kort, väldigt kort, inte ovänlig dock, mot mig när vi setts någonstans i staden.

"Hej, Eva."

Hon såg upp men jag kunde inte se hennes ögon. Hon skakade på huvudet och reste sig och gick därifrån. Jag kunde inte med att följa efter. Vad var jag för henne? Tankarna for åt alla håll, men mest utför missmodets håll. Vad tycker hon om mig? Absolut ingenting. Varför gick hon bara?

Jag ångrade att jag försökt närma mig henne. Tänk om hon dolde ett blåslaget öga, tänkte jag sedan. Eller två. Jag skakade det av mig. Jag ser för mycket film, sade jag högt, som om jag försökte förklara något för gässen på parkstigen. De i Malmö numera så förhatliga gässen. Jag lyckades hålla tillbaka tanken att sparka till dem.

Morgonen därpå var jag säker på att jag hörde gråt, ett skrik, ett slag, gråt igen. Var det min sak, skulle jag ringa polisen, inbillade jag mig? Jag vill slippa höra, slippa undra, slippa se henne. Inte fundera på om jag kunde göra något. Jag hade brått, var sen.

Några veckor har gått och jag väntade på två vänner som skulle hämta upp mig. Jag skulle hjälpa dem att flytta. Jag tog hissen ner för att möta dem på gatan. Väl nere hör jag ambulanssirener och från andra hållet tjuoter en polisbil in på gatan. En är redan på plats. Ambulansen ställer sig framför porten. Hur ska flyttbilen komma fram nu? hann jag tänka, blandat med rädslan över vem det kan vara. Jag kunde knappt andas, gick bort till de undrande vännerna som parkerat lastbilen en bit bort och gående nalkades. Jag såg inte på när baren lyftes in i ambulansen. Ville inte se, ville ändå.

Polarna undrade vad som hänt. Ingenting jag vet något om, svarade jag. Jag undvek deras frågor. Vill inte, kan inte hantera det.

Dagen efter, på mitt konduktörsjobb, åkte jag Linköping fram och tillbaka. En ung kvinna frågade mig om jag visste något om Linköping, hon skulle tydligen börja studera där, industriell ekonomi, sade hon. Det ska bli oerhört spännande, sade hon, men hon vet inget om staden. En man bredvid henne nämnde att han ett par nätter på 80-talet bott hos holländska franciskanermunkar i Linköping. Där finns väl inget kloster, säger jag tvivlande, och sätter mig mittemot. Mannen började berätta om franciskanermunkarna och om hur de lever och bor, att de strödde chokladflis över morgonsmörgåsen. Men jag lyssnade inte längre, jag läste den för mig upp- och nervända artikeln i den uppslagna tidningen framför mannen:

"Gravid kvinna knivhögg sambo till döds. Kvinnan som uppenbarligen regelbundet misshandlats av sin sambo hade fått nog. I självförsvar och i rädslan över att fostret skulle ta skada ... "

Gravid, var Eva verkligen gravid? Det kan inte ha gått långt, tänkte jag.

Så gör man inte

Efter Jackson Browne-konserten där vi träffats, efter att inte ha setts på många år, hade jag följt med Katrine hem. Katrine, flickan jag svärmat för i mellanstadiet.

En typiskt sliten, vacker liten Köpenhamnslägenhet vid Nørreport. Englasfönster noterade jag, säkert kallt på vintern. Medan vi läppjade på både grönt te och rött vin och delade på hågkomster funderade jag på om hon kunde tänka sig mer än att jag sov över. Tyckte mig ha kunnat se en glimt av lust igenom sömndruckenhet och lätt rus. Kanske var det nattljuset som föll in, speglade sig i ögonen. Ville jag själv?

Vårt samtal drogs fram av falna minnen kring gemensamma bekanta och studierna, rövarhistorierna kring de första jobben och vad vi gjorde nu. Det hade jag varit med om förut. Gamla klasskamrater i olika stadier i livet. Berättelserna om de udda eleverna och märkliga lärarna. Historier om upptåg och fylla.

Som inhoppad vikarie på olika hem, som vi både arbetat med, kunde vi ösa ur såväl skönskrivningar som vrångbilder av arbetet med samhällets utslagna. Upplevelsen av mordhot, tragiska självmord, vidrig knarkmaffia, dråpliga och mindre dråpliga väskryckningar. Det gick att hitta historier som inte kändes som frossande i andras olyckliga omständigheter.

Ändå kom vi ingen vart, blickarna hakade inte i, de fastnade i kindbenen, hårfästet. Vi lade till nya infallsvinklar, andra berättelser. Båda kunde vi stegen till en välkänd dans men ingen förmådde föra. Jag kom

att tänka på den röda rostiga Fiat 850 jag haft. Motorn blev lätt sur och man fick ofta ha hjälp för att få igång den. Någon acceleration fanns inte heller. Den påminde på något vis om hur vårt samtal fortskred. Ivrigast var hon när hon berättade om ett antikvariatsfynd, John Karlzéns "*Så gör man inte*". Karlzén hade bland annat levt i 20-talets Berlin. Jag lovade att läsa romanen.

Till slut sade hon att vi kunde dela säng om jag ville, men insisterade jag fick jag sova på golvet. Jag bäddade ner mig med kalsongerna på. Hon låg med ryggen mot mig och jag kröp närmare. Efter en stund lade jag min hand på hennes höft. Hon hindrade den från att vandra vidare genom att lägga sin på min. Slentriansex är kanske inte hennes stil.

Tänkte på George Harrisons låt *Something* när jag på morgonen såg på Katrine. Hon hade inte vaknat av kaffemaskinens gurglande. "*Something in the way she moves*". Harrison berättade aldrig vem texten handlade om. Det finns de som gissar på sjuksköterskan som tog hand om George när han låg inlagd för sin depression, andra på att det var gitarren han så smeksamt beskrev. Jag smuttade försiktigt på kaffet och ställde sedan ner den tomma koppen i diskhon. Framme vid sängen visste jag inte hur jag skulle säga hej. Ville röra vid henne. Stängde dörren försiktigt om mig och lämnade Katrine och lägenheten.

Nørrebrogade är en vacker gata om morgonen. Den ligger utlagd och sträcker ut från Lyngsies plads, förbi kyrkogården och passerar "*Sjöarna*" på vägen till centrum, dessa svanrika sjöar som ligger som vackra vattenspeglar i ett stråk genom centrala Köpenhamn.

Ett barn ståendes nära kanten till vattnet hindrades av sin mor i sin stenkastning mot de helt i vitt skrudade fåglarna. Ett par satt tätt omslingrade på en bänk som om de frusit fast i omfamningen under natten. Tanken på att jag skulle kunna gå fram och andas på dem, tina upp dem, lättade innan den fick fäste. Nørrebrogade är också en upploppens

gata, en plats för bespottande av överheten. Det var inget jag tänkte på den morgonen.

Det kanske skulle bli en fin dag, men det var ännu ingen medveten om. Gråmulenheten underströk de sävliga rörelserna på de få som redan var uppe och ute. Ansiktena, kropparna, hade knappt lämnat avtrycken i sängkläderna. Jag såg då och då korta nickar av bekräftelse utbytas mellan dem som rullade upp jalousierna och ställde upp portarna. Kanske hade någon av dem sovit lika illa som jag själv gjort men fått mer ut av natten. Jag kom inte överens med mig själv, vad är det jag inte är nöjd med? Att kanske inte träffa Katrine igen. Hade vi mer att prata om? Att jag smög ut på morgonen som en strykrädd hund eller att vi inte låg med varandra. Vildsint älskog. En fantasi jag hade svårt att frammana. Olustkänslan fanns där, eller kanske mest ofärdighetskänslan. Bara jag fick någon mat i mig skulle jag säkert må bättre. Tre croissanter och ännu en svart kopp kaffe senare var jag på väg hem.

Jag vaknade av att biljettkontrollanten skakade min axel. Det var inget ovanligt för mig, att somna i resandets dunk. En gång hade jag vaknat på en stadsbuss av en stickande intensiv doft. Bredvid mig reste sig en äldre dam upp. I handen höll jag soppåsen jag glömt att kasta innan jag lämnade hyreshuset på Augustenborgsgatan.

Fascinationen över att hamna i stadsdelar jag aldrig annars besökte hade lett till att jag, under perioder som ungar, tog vilken buss som helst på Gustav Adolfs torg. Jag hade besökt Kroksbäck, Gula Höja och Klagshamn. Dansat styltig tango på en argentinsk kulturfestival på Lindängen och förtärt oljig pizza på Pizzeria Pubben i Arlöv. *Hemstaden* av Jacques Werup var en favoritbok. Kanske skulle jag någon gång skriva något sådant själv tänkte jag ibland i milt övermod. Om och när jag hade samlat på mig tillräckligt mycket historier. Novellen där Jacques skickar en turist ut till förorten bara för att jävlas hade jag dock svårt för.

Kanske värderade Jaques människor olika. Poet, malmöbo, turist - i fallande ordning.

Förutom tid för bussresande engagerade jag mig fackligt på min arbetsplats samtidigt som jag hjälpte till i bokhandeln Café Nutiden. Där fanns en blandning av pensionerade erfarna idealister, syndikalister, fortfarande med glödande ögon när de pratade om vad de trodde på, och seriösa, mycket seriösa, unga människor. Jag hade länge varit närmast förälskad i stället. De känslorna svalnade hastigt när flera av de yngre männen diskuterade våldsaktioner som metod. Anton Nilsson som besökt kaféet, närmare 90 år gammal, hade under stort jubel sagt att han inte ångrade Amalthea-bomben som skadade ett 20-tal engelska strejkbrytare och tog livet av en. Men det var 1908, tänkte jag, är det möjligt att ha den ståndpunkten idag? Vem kan ta sig rätten till övervåld mot vem?

Anton Nilssons hemmagjorda bomb hade rivit upp ett mindre hål i fartyget. Effekten inne i skeppet blev dock så mycket större. Jag kunde föreställa mig hur Walter Close från Hull, 34-åringen som dog, stod med ryggen mot stäven och talade till de andra. Försökte övertyga dem om att de borde åka hem, att de gjorde fel som var där. De hade förespegats ett välbetalt utlandsarbete, ett äventyr. Inte ojuste smutsig svartfotsverksamhet. Det muttrades bland männen, kanske skulle Walter vinna över dem, få dem att återvända. I samma ögonblick.

Naiva funderingar, kunde jag tänka. Enligt den officiella skrivningen låg engelsmännen och sov när bomben briserade. Den lemlästade flera av dem och slet bort halva ansiktet på Close.

De svenska hamnarbetarnas familjer svalt. Anton Nilsson, *Amaltheamannen*, var 20 år. Hur kan man veta och hur kan man döma? Anton, spaningsflygare för Sovjetunionen tio år efter dådet, men kallade sig senare pacifist, ångrade inte sitt värv. Han tillade dock att det inte hade varit meningen att döda någon.

Jag cyklade över Möllevångstorget på väg hem. Statyn, *Arbetets ära*, stod där stadig som alltid. Undrar vilket liv det hade blivit om man bytt med Stortorget's staty. Arbetets ära framför Rådhuset och en ogillad kung flyttad till Möllevångstorget. Kanske skulle statyer av stadens underhållare pryda de öppna platserna framöver. Tecken i samtiden. Från historien av underdånigt kungafjäskande, till hyllningen av arbetets "ära", till beundran av framgångsrika fotbollsspelare och artister. Och sedan? Framgångsrika entreprenörer? Jag viftade bort tankarna men idén om Arbetets ära på Stortorget hängde kvar en stund.

It's my kind of town nynnade jag för mig själv. Frasen, jag kunde inte hela sången. Det är Frank Sinatra. Inte Eagles eller Dylan. Definitivt inte Nomads, Clash eller Big Star. Visserligen sätter jag gärna på Sinatras *In the wee small hours* som "sista" skiva vid sent kvinnligt besök men det fanns egentligen inte i min självbild att sjunga musikmelodier.

På andra sidan torget såg jag "den vackra" komma gåendes mot mig. Jag fick aldrig veta hennes namn. Kvinnan som jag försökte prata med var gång jag var i bokhandeln på Södra Förstadsgatan. Jag hade köpt mer än en bok, egentligen hade jag inte råd, för att kunna bli omhändertagen av henne i kassan. Kanske var hon inte så vacker, egentligen, men ingen var så naken som hon, hur mycket och vad hon än hade på sig, och jag klarade aldrig av att säga något vettigt, smart. Jag hade långa överläggningar med mig själv om vilken bok som kunde imponera på henne, göra intryck. Senast blev det *Jag satt ner vid Grand Central Station och grät*. Hon kastade bara en hastig blick på omslaget och log mot mig. Leendet innehöll inget löfte om stundande njutningar. Det var bara ett leende. "I aim to please"-kassörskeleende. En gång hade jag hört henne diskutera med en kund om vilken smak man kunde skämmas över. Skulle jag kunna prata om det? Gå fram till kassan. "Du, du vet ...".

Många år senare tänkte jag på den situationen när jag läste Carl Wilsons *Let's talk about love – Why other people have such bad taste*. I boken finns det

ett underbart avsnitt om varför författaren tycker det är mer pinsamt att i sin lyhörda lya högt spela Celine Dion än att grannarna hör honom ha sex.

Nu såg "den vackra" rakt på mig. Jag försökte cykla så långsamt som möjligt i hopp om att hon hälsar. Hon kände inte igen mig. Vi passerade varandra. Jag stannade cykeln och såg efter henne, tog av mig jackan och spände fast den på pakethållaren.

När jag lyfte blicken såg jag, ett trettiotal meter bort, en äldre man bli hotad med kniv. Kniven cirklade framför mannens mage. Han tog ett halvt steg tillbaka. Rånaren, kan det vara något annat, tog ett steg fram. De båda stod stilla en stund. Den äldre mannen, halvt bakåtlutad, med armarna halvt höjda, gapade som en fisk. Kniven slutade cirkla, drogs sakta bakåt. Rånaren, en ung kvinna, vände om och sprang därifrån, mot mig. Våra blickar möttes. En grimas.

Mest var jag förvånad. Hade jag sett rätt? Situationen spelades upp, om och om igen i mitt huvud, utan att jag märkte att mannen framför mig försvunnit.

Jag hade själv blivit hotad i tillfälliga jobb som tågkonduktör och särskilt som vikarie på sociala institutioner. Som värst en skruvmejsel tryckt mot magen, löfte om att bli skjuten. Båda gångerna hade polisingripanden varit en befrielse. Men också incidenter med unga tuppar eller halvfulla män med knivar som jag inte tagit på allvar och jag hade åtminstone vid de tillfällena bedömt och hanterat situationen rätt. Nu var jag tagen av det som hände några tiotal meter bort. Visst beteende ska man inte vänja sig vid, tänkte jag. För de absolut flesta är en kniv riktad mot magen en omskakande händelse.

Var hon verkligen en rånare eller värjde hon sig mot en påflugan eller aggressiv man?

Trots händelsen gick mina tankar tillbaka till Katrine. Hur kunde jag försvinna från hennes lägenhet utan att säga hej? Kanske var det ett

filmsscenario jag följde. I filmer lämnar man på morgonen utan farväl. Kvinnor lämnar män, kvinnor lämnar kvinnor, män lämnar män. Nya teman.

Minnesbilder från morgonen tog plats, vävde trånaden stark. Solen letar sig in mellan gardinerna. Smyger sig fram till och slickar underkläderna på golvet. "Something in the way she moves". Hennes hand på min.

Det dunkade mellan tinningarna. Jag vände på cykeln och trampade tillbaka mot stationen för att växla pengar innan överfarten.

Jag skyndade in och stannade förvånad upp, gick sakta fram. Vid biljettautomaten stod min rånare och försöker prata med hastigt förbipasserande. Jag gick fram till henne.

"Hur mycket behöver du?"

Hon kände troligen igen mig, utforskade mitt ansikte. Samma grimas, annan mening.

"Ska till Kristianstad."

"Kniven, vad hände...?" försökte jag.

Hon tog emot det jag gav henne.

"För mycket ..."

"Äh, köp en fika".

Hon tackade och försvann. Hon skulle nordöst, jag västerut, över vattnet. Till Katrine.

Den stora friheten

"Vänner?"

Frågan från mig till Katrine hängde i luften. Kyparen på *Café Rilke*, tillfälligt inlånad från grannrestaurangen *Die Rose*, stod först kvar men lämnade oss när vi inte såg åt hans håll.

Café Rilke i Hamburg, med sitt mondäna anslag och sina kulturtidskrifter. En fristad för den fria tanken. En fin-de-siècle-atmosfär, ett palats för människor med de rätta kontakterna och de rätta attityderna. Bob Dylans *Buckets of Rain* spelades över kaféets högtalare.

"Josef, du är en idiot".

Katrine hade rest sig upp. Hennes röst rörde inte ilskan i hennes ögon. Hon lutade sig framåt. Pratade fort, hetsigt men kontrollerat. Jag kunde beundra henne för det. Förmågan av att kunna klä ett raseri i väl valda ord i ett elegant konstruerat ordflöde. Jag satte upp händerna avvärjande. Inte för att jag nödvändigtvis ville undvika ett offentligt gräl. Men det var inte längre värt det.

Katrine och jag hade rest till Hamburg för att njuta av några vårdagar. Resan var bokad långt innan den sprickbildning etablerat sig mellan oss som nu slukat merparten av ömheten och tilliten. Vi hade aldrig flyttat ihop, nu var det en lättnad. Hon pratade då och då om en annan man som hon träffade. Ville inte svara på hur långt de gått. Själv hade jag nu träffat en kvinna, Alicia, från filmklubben, ett par gånger på lunch. En kittlande upplevelse men jag hade inte sagt något till Katrine.

Den mesta tiden i Hamburg tillbringade vi på varsitt håll. Katrine hade bekanta i Grindel, stadsdelen som är granne med St Pauli. St Pauli hade vi besökt tillsammans första dagen, kvarteren med de berömda klubbarna, särskilt gatan *Die Grosse Freiheit*, Den stora friheten. Musikklubbar som *Indra*, *Kaiserkeller*, *Top Ten*, *Star Club*, där bland annat Beatles, Jimi Hendrix, Everly Brothers, Ray Charles och Brenda Lee spelat. Vi hade gått in på *Indra*, tagit en öl, försökt föreställa oss hur det var i början och mitten på 60-talet.

I ögonvrån såg jag en kvinna göra entré. På kaféet vreds, som genom en besvärjelse, de flesta männens och kvinnornas uppmärksamhet mot dörröppningen. Kvinnan lapade i sig uppvaktningen och såg sig sakta om. Hennes blick mötte min när hon såg åt vårt håll. Vårt drama. Jag nickade kort, som om jag kände henne. Hon satte sig, på inbjudan, hos några män längre bort. Då slog det mig. Det var Hanna Schygulla, skådespelerskan, regissören Rainer von Fassbinders främsta musa. Både jag och Katrine satte Fassbinder mycket högt. Ett kort ögonblick tänkte jag att jag kanske kunde bryta spänningen mellan oss genom att uppmärksamma Katrine på Schygulla.

Katrine hade satt sig ner. Jag skakade på huvudet, ryckte på axlarna.

"Nej", sade jag och reste mig. Katrines fokus var nu på golvet mellan oss.

"Vi ses på tåget", blev meningen jag lämnade efter mig. Kanske kröp den ända fram till henne.

Efter att ha gått långsamt förbi den upphöjdas bord lämnade jag *Café Rilke*.

Kanske blir det bättre i morgon

Ivan drog sig bakåt mot dörren han precis stängt igen utifrån. Tog i handtaget till den restaurang han och Ana abonnerade. Han hade precis låst, men i situationer som denna hemfaller man till trygga manövrer. Det finns de som attackerar sig ur en riskabel position, när hotet är tydligt och faran kryper uppför ens rygg. Ivan var inte av den sorten, inte längre. Snarare närde han, med tidens och ålderns rätt, en anpassningens karaktär. För varje steg av elände hoppades han att nästa skulle bli en väg ut.

Man kan tvista om det är hopp, anpassning eller mod och styrka som gjort att människor har överlevt de vidrigaste förhållanden. Någon skulle säkert säga att anpassning inte är ett tecken på svag eller stark karaktär utan en genetisk överlevnadsmekanism, en nödvändighet. Alla har en gräns för vad man står ut med, men det kan vara en självförnedringens resa dit.

Som yngre var den sträckan fram till den gränsen kortare för Ivan, trots att det kunde finnas mycket att förlora, som värst en livstid som ställs in. Bryter man anpassningen, slutar att buga för trycket, ökar riskerna för det omedelbara verkställandet av det som hotar en. Det kan vara slutgiltigt i livshotande situationer.

Som ung matros på en pråm för många år sedan hade han dumdristigt och livsfarligt gett sig på en man. Det kunde gått mycket illa, mannen var en hårdför karl. En man som utnyttjade, våldförde sig på, ynglingar. Denne hade vid en konfrontation tagit ett ödesdigert bakåttsteg, fallit ner bakom aktern och dragits in i propellern. Förvisso var syftet med Ivans aktion just det som skedde, men han kunde inte med säkerhet veta att han

skulle kunna välta den andre överbord. Några gånger under åren som gått hade han försäkrat sig själv om att han aldrig igen skulle utsätta sig själv för en sådan risk. Han hade varit galen som gjorde det, tänkte han. Numera kunde han ibland se tillbaka på händelsen som en dröm, kanske hade det aldrig hänt.

Ivan var ovetande om att den döde mannens bror förvisso hade varit honom på spåren men hade, i en ödets nyck, blivit skjuten till döds i en gränduppgörelse med två unga män som kom i hans väg.

”Läste du inte precis? Tänkte du gå in igen?”

Orden kom ett efter ett, levererade som om inget annat än här och nu existerade. De två männen framför honom tog ännu ett steg fram. Ivan kom inte längre bak, det kalla dörrglaset tog emot. Några meter bakom de båda skymtade en kvinna. Cigarettrök steg under hennes hatt och slingrade sig uppåt. Det var den rocklädde som hade yttrat de första orden. Han släppte sin halvt rökta cigarill och trampade stadigt på den.

Ivan vill inte visa sig nervös, rädd. Hotet var tydligt. Han huttrade. Det fanns inget i deras attityd som visade någon vänlighet eller vilja att komma överens om någonting. De var här, just framför honom, med ett mål, en uppgift som ville honom illa. Alternativen drog igenom hans huvud medan den andre, mannen utan rock och med tungt hängande ögonlock, samlade sig för att säga något. Råna restaurangen handlade det förmodligen inte om, tänkte Ivan. Då skulle de ha stigit fram strax innan. Inte kom man för sent till ett rån? Göra sig av med en konkurrent? Så brutal var inte marknaden. Minnesbilderna av den dödliga pråmhändelsen dök upp och ekade i hans huvud. Var det släktingar till mannen som nu hade letat upp honom? Under åren hade han några enstaka gånger vaknat ur drömmar det varje gång tog honom en promenad och en kopp kaffe att förtränga. Drömmar där han själv sögs ner i vattnet och propellern arbetade sig in i hans kropp. Om hur han kämpade förtvivlat och lönlöst mot en blodig naken jätte som med

kraftiga händer ströp honom medan de båda sakta sjönk mot botten av floden.

Det var den rocklädde som först sade något igen.

”Vi vill dig väl. Vi tror att det kommer att passa dig att vi inte har något emot dig.”

”Du ska inte vara orolig på kvällarna när du lämnar din fina restaurang”, fyllde den andra i.

Han med ögonlocken bröt, om än inte kraftigt. Den andra talade smidigtyska.

Ivan sade inte mycket själv. Nickade bara när han absolut måste. De sade att de skulle komma tillbaka en gång i månaden för avgiften.

Han förhörde sig. Förvåning var den vanligaste reaktionen. Sådant fanns förr och i andra städer. Låt dig inte skrämmas, sade man till honom och menade att han skulle ringa polisen om de dök upp igen. Han berättade för Ana. Ana blev mer arg än rädd och sade att de hade pengar undanlagda, de kunde flytta till en annan stad, starta en egen rörelse.

Ivan ville hellre ha en större lägenhet för de pengarna. Åtminstone räckte det till en handpeng. Den diskussionen var inte ny för dem.

”Det går bra för oss”, sade han. ”Det här är inte fint nog. Vi driver en restaurang. Jag skäms över den här lägenheten, den kan man inte bjuda hem folk till.”

”Du är tramsig”, svarade hon, ”den duger utmärkt. Hur många delade rum hemma i byn när du var liten? Hur såg din lägenhet ut när vi träffades?” fortsatte hon utan att vänta sig något svar. ”Vi ska bygga kapital på banken, för framtiden”, försökte hon avsluta samtalet.

”Du borde inte ha tillgång till kontot”, skrattade hon sedan.

De tre anställda som hjälpte dem med restaurangen, alla landsmän, ville dagen därpå diskutera arbetsschema och bättre lön. Fortfarande med en stark känsla av olust efter händelsen dagen innan för han ut hårt mot dem.

"Menar ni allvar", fräste han åt dem, "här ser vi till att ni har tak över huvudet och mat på bordet och tacksamma, tacksamma, det är det minsta ni är. Åk hem och passa grisar och getter i stället."

De tre tyckte att de kände honom.

"Nu pratar vi förståndigt och resonabelt", svarade de. "Restaurangen går mycket bra och det är också till stor del vår förtjänst. Vi kan tänka oss mer av kakan."

"Arrendet har gått upp, ni får prata med Ana", svarade han och gick.

Detta står jag över, tänkte han. De anställda log mot varandra när Ivan vänt ut genom dörren. Första hindret avverkat i den ordning som gällde. Först prata med den som utåt sett rådde över restaurangen, det var nödvändigt, för att därefter avtala med den som tog besluten.

Två restaurangägare, till en trattoria och en pizzeria, med verksamhet i grannkvarteren kom förbi. De gick undan med Ivan och satte sig i ett tomt hörn av restaurangen. Det var uppenbart att de inte ville att någon annan skulle höra vad som avhandlades. Just dessa två hade Ivan inte haft någon kontakt med tidigare. De berättade att de hade varit utsatta för samma hot som han själv, ingen av dem ville betala. De hade också pratat med andra. Kommer de igen går vi tillsammans till polisen, sade de. De hade inte mer än hunnit lämna lokalen när två poliser steg in.

Poliserna förhörde sig om restaurangen var utsatt för utpressning. Vi har två omhändertagna, sade de, de ska utvisas. Ni behöver troligen inte vittna. Han förstod när han berättade för polisen, det gick upp för honom ju mer han försökte minnas vad den rocklädde och mannen med de hängande ögonlocken sagt, att han inte blivit hotad i ord. De hade erbjudit honom hjälp och bett honom att för den hjälpen regelbundet överlämna en summa pengar.

"Knep", sade Ana. "Det är bara polisens knep för att få dig att prata. Klart du kommer att få vittna. Utvisas? Du sade att den ena pratade språket utmärkt. Det ska mycket till eller så är det andra de har fått tag i."

Tiden gick. Till hans förvåning och lättnad kom inte de hotfulla männen tillbaka. Det dröjde dock lång tid innan han började känna sig säker på att de försvunnit för gott.

Månader senare, i centrum av staden, mötte han mannen med rocken. I sällskap med en hattklädd kvinna hade de båda gått förbi utan att se på honom. Ivan hade först tänkt byta trottoar för att undgå mötet men bestämde sig för att gå vidare på samma sida. Han hade inte väjt med blicken utan sökt kontakt för att förstå hur det stod till, men inget kunde uttydas i den andres ansikte eller rörelser. Han var en helt främmande.

Ivan fick annat att tänka på. Det kom brev från släkten som berättade att en kusin till hans son hade gift sig med en syssling till Ivan. Han hade aldrig funderat över att något sådant kunde hända.

I brevet låg två bröllopsfoton. Han sjönk sakta ner på köksstolen. I den rörelsen gick det upp för honom vem som var den unge mannen på det ena. Han höll hårt i bordet med den ena handen medan han sträckte sig efter en handduk med den andra.

”Är det från släkten?” frågade Ana medan hon dukade.

Hon hade ännu inte sett hans belägenhet. Hon vände sig om och rörde vidare i polentasmeten. Det var strax dags att vända ner den rivna osten, för en gångs skull riktig *parmigiano*.

Hjärtat dunkade hårt, han kände det vid tinningarna.

”Det är min son”, svarade han.

Ana vände sig om mot honom, men vände sig direkt igen mot grytan och drog av den från plattan. Hon sjönk ner mittemot.

”Din son...”, sade hon.

Hon försökte låta lugn. De hade sällan talat om hans barn, han ville inte gärna göra det. Hon tog upp ämnet då och då men han fann alltid på annat att prata om. Sedan de hade kommit fram till att de själva inte

kunde få barn hade hon märkt att han än mindre ville prata om sina.

Möjligen av hänsyn till henne.

Tårar rinner på Ivans kinder. Ana tar bilden från hans hand. Ett ungt par, han i kostym, hon i vit brudklänning. De skrattar under en sky av ris. En ung man, men säkert äldre än vad Ivan själv var när han lämnade honom som ofödd. Hon vände på fotot och läste högt: "Alicia, Josef".

"Du har aldrig sett honom, ingen bild på honom?" frågade hon.

Hon visste svaret. Hon visste hur mycket och vad han skulle berätta. En kort stund tänkte hon att det kanske skulle vara annorlunda den här gången. Det var det, men inte gällande orden. De kom i samma ordning som alltid. Den historia han behövde berätta hade blivit en vana, en upprepning. Det var den versionen som tjänade honom bäst och till slut tvivlade han inte själv på att det var den enda. Skillnaden den här gången var i rytmen, takten. Historien berättades inte längre som en självklarhet. Ivan stannade ibland upp som om han tänkte efter. Han torkade en tår, hummade till ibland. Ana tänkte att kanske, kanske nästa gång.

Hon frågade inte mer. Ivan behövde några dagar, funderade hon.

"Ivan, vad säger du, ska vi åka ner till din släkt?"

De hade i flera år sagt att de borde göra det, men alltid funnit anledning att låta bli. Nu blev de hastigt överens, de behövde något gemensamt att planera.

Under resten av den kvällen, och dagarna därpå, pratade de mycket om resan och hemlandet. En granne, också från Istrien, bjöds in på middag en fredagskväll och de talade länge och väl om gamla och nya tider. Om den röda jorden och olivträden, vingårdarna och skinkan till jul och om seden att sätta fram det bästa huset förmådde när man fick gäster, en sed som i sig värnade om att avstå från överdriven lyx.

Nadalin, grannen, några år äldre än dem, tog gärna upp det exemplet som ett bevis på hur det borde vara människor emellan. Han var, i motsats till Ana och Ivan, en läsande man. I hemlandet hade han påbörjat en

journalistutbildning. Efter ett frilansarbete för en tidning hade han fallit i onåd. Han hade skrivit en positiv artikel om en bok av Miroslav Krleža som häcklade partimedlemmar och högre tjänstemän som i en allt högre grad åtnjöt privilegier oåtkomliga för de flesta.

”Den nya klassen, den nya klassen, det är vad det är”, sade Nadalin. ”Ett tecken på hur korruptionen äter upp människan inifrån, vilket samhällsskick man än har”, insisterade han vidare. ”Alla system behöver en bättre människa än vad vi i gemen har tillgång till. Vi delar upp oss i de som utnyttjar och de som utnyttjas. Varför går vi med på det? Hoppet överger oss inte. Kanske blir det bättre i morgon, tänker vi. Men det blir det inte”, slog Nadalin fast. ”De själviska krafterna är starkare än de goda”, fortsatte han efter att ha hämtat andan.

Det var en diskussion Nadalin gärna tog upp när maten hade satt sig och några glas vin följt efter. Ana och Ivan hade lärt sig att det då var dags att ta fram kortleken och be den äldre mannen sjunga någon folksång från förr, populär när de själva växte upp. Han hade en fin djup röst, drucken eller inte.

Det skulle ta ett och ett halvt år innan de slutligen hade bestämt sig för datum. Ivan bläddrade då och då igenom tidningen för att se om det fanns extraerbjudanden om resor med långfärdsbuss. Han gjorde det för Anas skull, själv var han övertygad om att de borde köpa en större bil i stället och köra ner med den.

Tv:n stod på med en nyhet på lokal-tv om ett nytt köpcentrum som skulle byggas strax utanför staden. Han såg upp från tidningen. Fyra män som nämndes vid namn stod bakom firman som finansierade anläggningen. Han kände igen en av de fyra på illustrationsbilden, det var den rocklädde mannen som hotat honom framför dörren till hans och Anas restaurang.

Immeln, sägnernas sjö

Jag förbannade mig och min naiva ärlighet. Jag gick bort mot tamburen, tryckte ner fötterna i kängorna. Öppnade dörren, bemödade mig om att inte slå igen den, men rutan skallrade. Innan jag kommit fram till förrådet hade jag bitit av en tand. Helvete! Jag samlade ihop fiskeredskap och tog med några öl. Stegade in i huset och hämtade mjöl, salt, folie, lite torrvaror och en burk björnbärssylt.

Huset låg inne i skogen men högbeläget och ljust vid en mindre äng och inte långt från vattnet, sjön Immeln. Sjön som lovsjungits av Harry Martinson i hans barndomsskildringar. Alicia skrev på ett uppdrag i sitt arbete, som alltid var hon intensiv och uthållig. Ambitiös. Ibland följde hon med på mina långa promenader men oftast gick jag själv. Jag gav mig alltid ut när jag blev rastlös.

Hon såg på mig genom verandafönstret. Vi hade lånat stugan av Alicias systers man som ärvt den. Egentligen hade vi tänkt åka till Berlin eller Hamburg, städer som vi båda gillade. Men Alicia hade börjat må allt sämre under sin graviditet och styrde om planerna. Förmodligen hade grälet, misstämningen mellan oss, sin orsak i att ingen av oss var bekväm i att få ett barn att ta hand om. Men ingen av oss skulle erkänna det.

Jag tog ett djupt andetag, böjde knäna och lyfte kajaken över huvudet. Bara jag inte sträckte en muskel. Jag skulle inte orka hela vägen ner till sjön, men i ett par omgångar bör det gå. Ville inte ta den på hjul, det kändes futtigt av någon anledning.

Kajakens lastutrymmen svalde allt förutom fiskespöet som jag satte i hållor.

Nere vid sjön låg ett rådjur i det höga gräset invid stranden. Det såg utforskande på mig innan det smidigt i en rörelse ställde sig upp och gav sig iväg utmed stranden åt motsatt håll för att sedan vika in mot skogsbrynet. Hur kan man hoppspringa graciöst, tänkte jag. Jag försökte leende föreställa mig själv ta mig fram på ett liknande vis. Det spritter alltid till i mig när vilda djur dyker upp på stigen, i skogen. Räv, hjort, vildsvin, skuggan av ett lodjur. Som att dricka en snaps, tänkte jag, när värmen sprider sig i kroppen. Som att tömma en bägare eufori, kanske. Ingen av de författare jag läst, hade, vad jag kunde komma på, beskrivit den känslan. Känslan av ett möte med ett vilt djur i naturen. Hade någon använt uttrycket "att tömma en bägare eufori"? Jag får slå upp det någon gång.

Jag föste ut kajaken i vattnet. Ett skirt stilla regn bröt igenom soldiset. Det var vackert men jag förbannade det, jag ville inte bli blöt. Jag hittade nöjt en hopvikt poncho bakom ölen när jag öppnade frontluckan på översidan av kajaken. Därmed slapp jag gå tillbaka.

Paddeln sjönk ner i vattnet och jag drev ut kajaken samtidigt som sorgsenheten grep mig och stretade emot. Varför blev det så här?

Efter en stund gick paddlingen av sig själv, musklerna spelade följsamt med paddelrytmen. Jag lekte hela spelet, ett paddellyft som i en rörelse omvandlas till ett drag, en utmaning i att inget vatten följde med upp, inga eller få droppar slog i vattenytan. Sjöns stilla djupa tystnad skulle omfamna farkosten. Vila efter 20 tag, aldrig förlora ögonkontakten med sjökanten och det som där skulle kunna uppenbaras. Alltid ha kontroll på vinden, dess styrka och riktning. Aldrig avsäga sig gudarnas nåd, alltid be om den, be om stilla väder. Jag paddlade i min egen föreställning tills inget annat existerade. Paddeltagen var lugna, effektiva, all energi

användes för att föra mig framåt. När jag efter närmare två timmar hade Högön i sikte saktade jag ner och lät kajaken glida länge.

Det behövdes inga fler paddeltag, kajaken gick långsamt på grund. En häger vid strandkanten, störd i sin ro, spände ut vingarna och lyfte mot himlen. Regnet vilade, kanske kom det inte mer.

Väl uppe på klippan högt över sjön fascinerades jag, som förra gången jag var där, över den vidsträckta utsikten och den närmast totala frånvaron av såväl hus som båtar. Det kunde vara vildmark i norra Kanada men är en del av det mest bebodda landskapet i Sverige. Det slog mig att det var förbjuden tid för landstigning i naturreservatet. Kanske fanns det ett bo där hägern lyfte.

Jag satt på klippkanten i långa timmar och funderade, men i vacklandet mellan självömkan, tillgjord bitterhet, molande räddhågsenhet och några stänk av ilska växte varken insikt eller beslutsamhet. Jag kände mig mest illa till mods och nu i skymningen dessutom hungrig. Jag förberedde nattlägret och gjorde upp eld.

En strimma rök steg sakta mot himlen. När jag följde den med blicken såg jag en kungsörn avteckna sig mot ett av de nu allt fåtaligare molnen. Den är helt stilla och en kort stund tänkte jag att det var en mörkt tecknad ormvråk men storleken och vingarna avgör. Funderade den över hur det vore om jag varit mindre, ett möjligt byte? Jag såg mig själv sprattla i örns kraftiga klor och hur den med en knyck på näbben slet i mitt kött. Jag rös, det vore inte gott att vara en skogsmus nu.

Elden började falna, nattälvorna dansade i glöden. Jag nickade till, fick ruska på mig för att väcka mig själv till liv, ville inte riskera falla in i eldhärden. Men ville inte heller krypa till kojs. Det var kallt, lite fuktigt. Tankarna bytte av varandra, ingen fäste, ingen ryckte tag i någon framtid. Jag var fast i det som skulle ske. Kanske vände tiden.

Någon, något, tog tag i mina axlar. Jag ryckte till och vände mig om.

”Känner du inte igen mig, karl”, sade den satta gestalten. Det är en bred nordöstkånska, dold i en mörk röst. Något i mannens sätt lugnade mig och jag erbjöd främlingen plats vid värmen.

”Vi lägger på lite ved”, sade gästen, ”det skall vara varmt vid elden, må svensken brinna i den.” Skrockande fortsatte han: ”Jag heter Svend eller Sven om du vill.”

Svend såg sliten ut, trött, men blicken var stadig och ansiktets fåror dolde inte gladlynnnet.

”Det sägs, sade Svend, att min käresta tog livet av mig på den här ön. Att hon kom mot mig med utslaget hår, lockande bröst och kåta höfter. När jag tog henne i famn, vild som jag var i henne, skall den försåtliga kvinnan med båda händerna ha kört upp dolken, en lång kniv, under revbenen på mig och träffat hjärtat. Det sägs att aldrig har en man tappats på blod så fort som jag denna dag. I stället för köttsliga safter pryddes jag henne med, forsande ur min kropp, mitt bultande blod. Som hon, i yster förbannelse och glädje, skall lustfyllt ha dansat i. Men det är lögn och dikt. Må skalder skriva min förnedrings visa, men sant är det inte.”

”Många ville se mig som en ynkrygg”, fortsatte Svend, ”ett offer för en kvinnas list, det var därför som den där historien fick en sådan spridning. De är dummare än kor, tänker jag, både min hustru och min käresta var skarpa kvinnor, ja kanske, säkert, klokare än jag. De kunde båda sköta en gård, det klarade inte Svend Povlsen. Svend Povlsen, det är jag. Vet du förresten att där på andra sidan sjön, en bra bit norr om Breanäs, låg fordom ett trolldomssäte, en plats för att lära sig det inre väsendet av livet, det man inte ser. Som häxor var mina kvinnor, de såg det andra inte såg även om de så hade uppspärrade ögon förstod de icke det uppenbara, det gömda väsendet i folk, det drömda i deras sinnen. Ja, kvinnor hade jag, mer än en. Det blev så, en hemma och en i fält. Kärestan, änkan, som skulle ha tagit livet av mig, hennes gård brände svensken ner för att hon gav en soldat en lavett när han förgrep sig på henne. De fick ta henne med

våld. Hon förlät dem inte, gjorde vad hon kunde för att hämnas, kom ihåg varje liderligt ohederligt svenskansikte.

Nu är det gott här, du skall sova nu, frände.”

Morgonljuset vibrerade. Jag blinkade till. En ekorre, bara ett par meter bort, iakttog mig, med huvudet på sned. Var jag ett hot, en möjlighet. Ögonen följde mig när jag sakta satte mig upp. Blinkar aldrig ekorrar? Hur har den kommit hit? Simmar ekorrar? Varför sprang den inte, var den inte rädd? Som om den förstått att inget fanns att hämta och den inte gitte ge några svar gav den sig iväg upp i det närmaste trädet, en tall. Jag såg hur den, hoppandes, elegant bytte träd i luften.

Minnet av Svend ställde sig framför mig och jag blev klarvaken. Vilken dröm, tänkte jag. Snapphanehövdingen kom till mig i en drömfantasi. Fascinerande.

Jag vaskade av mig nere vid stranden. Gick naken ut i det svala vattnet. Hoppades att jag inte skulle störa det förmodade hägerboet, det var ändå en bit bort.

Efter den påvra frukosten, marmelad på knäckebröd, lite te, samlade jag ihop min fiskeutrustning och gick ner till kajaken. Försöka fånga några abborrar innan lunch, jag hade ju nästan ingen mat med mig. Det var inte ännu tid för bär. Björnbär, blåbär och hallon. De var inte mogna än och skulle inte vara goda att knapra i sig. Jag kunde senare paddla till fastlandet på jakt efter tidiga, ivriga kantareller. Grillstekt abborre med frästa kantareller och lite salt. Det vattnades i munnen. Jag sköt tillbaka känslan.

Det var lugna vågor på sjön och en nästan klar himmel. Jag hade föredragit gårdagens väder för fisket. Stötte ut hela längden på teleskopspöet, svingade linan över huvudet och lade ut den i trädskuggan från ön. Då och då virade jag in för att göra om proceduren med olika mål

i sikte. Ingenting, förutom linan, krusade ytan på närmare två timmar. Jag lutade mig bakåt, trött på stiltjen. Tänkte på Svend.

Jag ryckte till, linan hade sträckts och efter en intensiv kamp, med det tunna spöet, fick jag upp en stadig abborre. Jag paddlade lugnt tillbaka.

Abborrsmaken fuktade fortfarande läpparna. På *Café Einstein* i Berlin hade jag en gång beställt dagens fisk och det hade tagit en stund innan jag kom på att det var abborre. Servitrisen hjälpte till genom att rita fiskens konturer och ränder på en servett.

Fångade ett par smågäddor på eftermiddagen som jag lade i en grop på stranden. Täckte över dem med kol och virade deg runt några pinnar jag stack ner i jorden och lutade över värmen. Jag funderade på om jag med den tunna degen och sylten kunde återskapa något av de fantastiska strudelbakelserna på *Café Einstein*. Kunde alltid låtsas. Jag blåste försiktigt på degen när den var klar. Den var het och jag fumlade med de tunna degstyckena när jag la dem omlott med björnbärssylt emellan. Det blev gott, riktigt gott.

Jag lyfte blicken och stelnade till. I vattenbrynet stod Alicia, bredbent, hållandes en stor köttkniv med båda händerna. Jag skakade på huvudet och viftade bort bilden. Det hände mig att historier som jag hört eller uppfattat som barn kom till mig i olika skepnader. Det här var något annat. Svend hade säkert ett råd till mig.

”Du får ta dig hem nu, frände. Här blir det inte till något. Det är hemmavid du får reda ut det som redas kan.”

I nattmörkret satte jag ut. Lättnaden var inte lika stark som ovissheten och oron, kajaken klöv vattnet.

En kaffe vid havet

Genom bilrutan såg han dalen, dalen han hade vandrat ned igenom och som förband de två byarna. Man kunde se husen från den ena byn till den andra. En fotogenlampa som tändes tidig morgon på ena sidan av byn, följdes strax av andra. Djuren väntade.

I siktlinjen mellan de två familjerna hängde länge skammen tung. Man undvek att mötas. En kort nick, inga ord utbyttes, om ett möte var oundvikligt. Med tiden byttes fotogenet i husen till elektricitet men den gamla bärbara ljuslyktan hade fortfarande en funktion mörka morgnar och kvällar.

Dalen med ekskogen med den röda jorden på slänterna, majsens och vinrankorna, bönodlingarna. De slingrande vägarna som klättrade upp och ner för sluttningarna. Idag användes de för lokal och internationell motor- och cykelsport.

Med tiden svepte morgondimmorna bort skuld och misstroende och slutligen kunde bara en gnagande känsla av förtret någon gång göra sig påmind mellan danserna i de lokala tillställningarna eller när svetten dröp i pausen i lastningen av höet på vagnarna. Missgärningen tonade bort, en yngre generation hittade tillbaka till varandra. Giftermål, dop, fest. Sura minnen tilläts inte dela plats med bubblorna i årets mousserande vin. Ingen nämnde längre det som en gång förbittrat sinnena. Bortsett från någon av de äldre kvinnorna, från endera familjen, som plötsligt när det starka kokkaffet och rakijaruset sent på festnatten hämtar hem minnena

från förr. Det där, det som skedde då, var väl ändå för sorgligt, kunde de säga med låg men klar stämma. Vaddå? frågade kanske ett kusinbarn.

”Nej, ingenting kära barn, ingenting. Det är dags för mig att gå till sängs. Det borde det vara för dig med. Vi gamla och ni små.”

Det hade varit kallt den där morgonen i vingården. Först mindes Ivan det som att Stelina stretade emot. Sedan kom minnena tillbaka, starkare. Det fanns ett motstånd, men det var mer en strid inom henne än gentemot honom. Det förstod han. Hon var tveksam, ändå hade hon bestämt sig. Som en varghona som inte biter ifrån, som tillåter bestigningen, ger mannen överläget men har makten över hans drift.

Han hade sedan länge insett att han inte förstod sig på om en kvinna fann någon njutning i akten. Han var nöjd om det verkade så. Hans intresse i det hade blivit vagare med åren. Från början hade han inte tänkt alls. Erövringen var målet. Lusten fungerade som drivkraft.

Någon gång, i yngre år, hade upphetsningen gått förlorad i hans egen tafflighet eller om den utvalda varit berusad förbi sin egen behärskning. Han hade berättat om en sådan situation, i början av sin matrostid. De andra på pråmen, de som sade något, hade hånat honom. ”Men, man, kör på. Vad är du för en slapptask!” Skratt.

Förra gången han hade besökt släkten hade hans syster Marjana tagit tag i honom. Med båda sina händer höll hon hårt i hans skinnjacka. De hade precis knäböjt vid föräldrarnas grav. När de reste sig borstade de av sig i en rörelse som om de lämnade inte bara dammet utan även de avlidna. Hon stirrade in i honom som om hon skulle kunna nå fram till den närhet hon aldrig haft.

”Det är dags för dig att ta tag i det nu”, hade hon sagt. ”Hur har du kunnat vänta så länge? Ett barn övergivet av sin far redan innan det föddes och övergivet sedan dess. Hur står du ut med dig själv?”

Han och Ana hade hälsat på hans släkt i Pazin och systemen hade kommit förbi. Pazins borg och anslutande underjordiska flod inspirerade Jules Verne till flykten i äventyrsromanen *Mathias Sandorf*.

Själv hade han flytt ett annat fängelse, tänkte han. Det hade verkligen varit kallt den där morgonen i vingården. Då han hade låtsats vara erfaren men kunskapen var inte djupare än hans brors torftiga berättelser.

”Åh, den gamla historien”, hade brodern sagt när Ivan påminde honom om de försnillade pengarna.

”Det är ju sedan länge glömt, vem bryr sig om det idag”, fortsatte brodern.

Systemen hade inte glömt.

”Om jag träffar din son någonsin ska jag berätta om dig och din usla bror.”

Då hade Ivan svarat henne, med broderns ord, att det som en gång hänt nu var glömt och förbi.

Tanken på systemen fick honom att öka farten och han försökte lyssna in sin passagerare. Han körde för fort, alldeles för fort, och tog därför det tillfälle som gavs att lägga sig lugnt bakom en traktor som dök upp framför dem. De kunde passera den i nästa by, den skulle säkert inte längre.

Druvorna, ännu i pärlstorlek, blänkte grönskimrande som om de ännu inte besprutats. De flesta var säkert *Malvazija*, kanske också *Teran* som ännu inte växlat färg. Det mesta blev bordsvin men han föredrog ändå det framför de tyska vita som han alltid tyckt var för söta. Åtminstone de inte alltför dyra riesling- och moselvinerna de själva serverade på restaurangen.

Han hade hört att man kallade regionen för fattigmans Toscana. Där hade han själv aldrig varit. Annars, tänkte han, åker alla överallt. Deras bekantas barn i Tyskland var *globetrotters*. Ett ord han precis lärt sig. Själv var han helt känslomässigt stum inför att göra en längre resa bortom

Europa. Det hade ingen lockelse på honom. Ungdomarna blev klokare, sade deras föräldrar. Bra att se sig om, fortsatte de. Han var inte lika säker. De hade råd att bo på hotell runt om i världen, funderade han, där de från hotellfönstren kunde se ner på den lokalbefolkning som inte kunde göra detsamma i deras land. Vad lärde de sig av det? Det förhållandet ändrades säkert också. Numera åkte väl bemedlade slovenska familjer på skidresor till Österrike. Kanske inte de med vanliga arbeten. Men de som skodde sig på dem som hade. Tiderna förändras. Kanske kommer snart burmeser att köa till det Eiffeltorn han själv aldrig sett eller guppa i havet utanför Rovinj, inte långt från var han nu var.

Byn de nu körde igenom hade här och var helt nyligen börjat bättra på sitt yttre. Några enstaka större hus såg nyrenoverade ut. Blomarrangemang utmed den omgärdande muren, nymålade fönsterluckor, välordnade förgårdar. Deras något mindre kusiner kröp i deras skugga, stadda i olika nivåer av icke-skötsel. En och annan finare bil drog uppmärksamheten ifrån de taffligt målade husen. Husets yttre spelade ännu inte någon roll för de flesta. Inte det inre heller, tänkte han. Förutom möjligen badrummet som gärna skulle vara stort och kakelklätt. Invånarna var säkert mer än kompetenta att hålla uppe en snyggare byfasad. De hade ännu inte förstått att det gällde att se bra ut tillsammans om det skulle hända något radikalt på uthyrningsfronten. Dessutom behövdes förmodligen en och annan swimmingpool.

Undrar vad som hänt om de stannat till utanför baren vid torget och han där delgett byborna sina exploateringsidéer. De hade troligen sett på honom som den främmande idiot han var. Han skrattade, men kvävde skrattet när hans passagerare, en granne till släkten i Pazin, vände sig frågande mot honom. Ivan hade blivit intresserad av grannens historia om ett hus han ärvt. Mannen hade hyrt ut till kosovoalbaner som arbetade på varvet i Rijeka men han sade att han inte gillade att hyra ut till dem och ville nu sälja i stället. En beskrivning som Ivan senare förstod inte

överensstämde med det som verkligen skett. Jobbtillfällena hade sinat och grannen hade fått se sitt lukrativa värv med inhysning av tolv, fjorton unga män i ett litet hus tyna bort. De kom överens om ett köp men Ivan ville först se huset.

Grannen, säljaren, var en pensionerad äldre man, berättade om krigstiden, om andra världskriget.

"*Vita väktarna* hette vi, en gränsvaktsorganisation", sade han. "Är jag stolt? Kan du tro. Du kan det där."

Ivan hummade men visste inte vad mannen ville säga.

"Vi var ju inte *Svarta handen* precis", fortsatte den äldre. "De var verkliga svin. En hemlig polisorganisation som slaktade partisanerna, kommunisterna och deras familjer på det mest vidriga vis. Men det var krig, krig på riktigt, och vi var rädda för att kommunisterna skulle ta över. Ett liv utan frihet. Vi slogs mot dem. Vi samarbetade med tyskarna och italienarna mot de röda. Nu är vi äntligen av med dem, allihop. Det kommer att vara ett bättre land framöver. Vi får väl se. Herregud, vi kunde inte ens tillverka ett litermått av plast. De köpte vi från Italien. Säkert gjorda av kineserna."

"Hur kunde ni i Vita Väktarna samarbeta med italienare och tyskar mot partisanerna?" frågade Ivan.

"Vi var ju tvungna. Vad skulle vi göra? Engelsmännen och amerikanarna visade sig inte förrän sent i kriget, först på riktigt de sista månaderna. Vi hade inget val. Det finns det man ångrar. Inte för att man själv ..."

"Berätta du."

"Du förstår ändå inte", sade han, men fortsatte.

"Vi hade fått tips om en partisan. Kanske var det hösten 1944, italienarna var borta, men tyskar fanns det, de gav oss adresser. Vi gick hem till honom, huset där han bodde. Vi dök upp där, sex eller sju stycken var vi, en patrull. *Buran*, stormvindarna, var ovanligt jävliga. Du kanske inte har

något minne av Buran? Vindarna som får en att glömma att livet kan vara vackert. Han var inte hemma, men frun och två söner var det. Den ene kanske sjutton, arton, den andre yngre. Vad vet jag. Vi var trötta, hungriga, begärde mat på bordet.

Under dagen hade vi hört om flera av våra bekanta som dött i ett försvar av en järnvägsstation. En sprängning. Bland annat en kusin till en av oss, ledaren.

Bondhustrun, inte gammal, satte lite kokt kött på bordet, kål, kanske majsgröt, kommer inte ihåg. Det var generöst, men hon var väl rädd.

Efter att vi ätit och tackat för maten delade vi upp dem. Jag stod vakt utanför huset. Två skulle fråga ut kvinnan, de andra tog pojkarna till ladan. Vad de gjorde med henne, du förstår, det är väl en sak. Det överlevde hon. Men det de gjorde med pojkarna, jag tvivlar på att hon överlevde det. Ett långdraget skrik, sedan ett till, sedan ett till. Två skott. Jag kommer ihåg hur jag satte mig på huk, illamående. För varje skrik där och då förstod jag att kriget för min del var slut. Jag ville inte mer. De stack ut ögonen på dem ..."

Han tystnade. Ivan visste inte vad han skulle tro. Det fanns gott om vidrigheter berättade från kriget. Vissa var sanna, annat var överdrivet. Det fanns säkert otaliga berättelser värre än denna som aldrig lyftes fram. De som fanns kvar, förövarna, berättade inte. Buran ven genom deras samveten och de glömde mer än gärna.

Mannen gick över till att berätta om sin tid i Tyskland. Han hade, precis som Ivan och Ana, drivit en restaurang men blivit sjuk och pensionerat sig tidigt.

"Det är svårt att vara servitör eller diskare om du haft restaurang", sade han. "Import av tyska varor, mest svart, drygade ut pensionen. Längre hade jag en mycket yngre kvinna", berättade han. "Du vet, en dag var hon bara borta. Vad fan skulle jag tro. Hon gillade mina pengar, hon kved i

sängen och nu är hon försvunnen. Otroligt. Har du inte en son som bor norröver?”

Ivan studsade till. Det var nära att han nekade men mannen hade förmodligen sin information från hans släkt.

De var nere på kustvägen, de kunde nu se hamnstadens ytterområden. Höga hus omväxlande med villor klättrade uppför berget. De skulle igenom hela centrum, utmed havet. Kanske en kaffe på *korzon*, gågatan? Skjortan klubbade av svett. Han hade gärna varit framme. Bilen, den gamla men nylackerade Mercedesen, krängde i kurvorna och han växlade ner, påminde sig om att ta det lugnt, han borde ha bytt däck innan färden.

Kaffe blev det först efter att de hade sett på huset. De bänkade sig utanför baren på torget nere vid havet. De var de enda kunderna och hade precis tagit varandra i hand om ett köp.

Ivan lyssnade inte längre på mannen mittemot, som fortsatte prata om sin första tid i Tyskland. Han föreställde sig själv stående på gatan utanför huset med armen om sin sons, Josefs, axlar. Han skulle berätta om hur han låtit renovera huset, modernt kök och två kakelklädda badrum. Vinrankor skulle klättra på pergolan. Detta är ditt, huset, trädgården, skulle han säga med en svepande gest.

Rakijan och kaffet var slut. ”En till?” frågade han sin bordsgranne och gick in utan att vänta på svaret.

”Det blir nog till att veva in markisen idag”, sade ägaren bakom disken.

Att ha eller inte ha

Det som hände var en inte alltför märklig historia men den skulle sätta mitt samvete i spinn. När och hur fungerar ens inre kompass och varför sitter det alltid en smilfink på kompassnålen och styr den till bekvämlighetens rike? Det är mer ett konstaterande än en fråga.

Egentligen ville jag inte prata med honom. Det mesta som påminde mig om grundskolan, i alla fall en bit upp i högstadiet, gav mig alltid en känsla av illamående. Han berättade att han gick på Komvux, läste upp flera ämnen.

Vi hade träffats inne på Triangelcentrat och gått upp mot Bergsgatan tillsammans. Han skulle börja om i livet, hade han sagt. Han vill säkert låna pengar, tänkte jag.

Jag sade, det lät nog hårdare än jag menat, att jag inte ville prata om mellanstadiet. Vi hade gått i samma klass och han hade börjat rabbla namn. Det blev tyst en stund där vi gick. Jag drog åt jackan för att vinden skulle sluta leta sig in.

”Du kan ju komma upp på en kaffe”, sade han.

”Bor du med någon, har ni barn?” frågade jag.

Han berättade att han hade en flicka på fyra år. De hade länge velat flytta, trappuppgången användas allt oftare som langningsplats. Det låg använda sprutor på gården. Nu fick det vara nog.

Möllevången. Möllan. En idyll och en misär, ibland i samma kvarter. Jag hade för någon dag sedan pratat med en arbetskamrat, en kvinna från

Argentina, som var lycklig över att de fått lägenhet på Bangatan, mellan Möllevången och Södervärn, och därmed skulle flytta från Lindängen.

"Men Lindängen är väl rätt fint", hade jag sagt. "Renoverat centrum och grönt överlag."

"Det är inte hur området ser ut utanpå", svarade hon, "utan hur människorna som bor där ser ut inuti."

"Vänta nu", invände jag, "så illa kan det inte vara."

Hon suckade. Hon hade över åren satsat aktivt, först i föreningslivet och därpå politiskt som partimedlem.

"Jag vet", sade hon, "men jag misströstar ibland. Man kan känna att det går framåt i området. Föreningsliv, grannsamverkan, gårdsfester. Loppis. Sedan får två eldsjälar ihop det och flyttar ut på landet eller till, ja, Möllan, och en tredje tappar sugen. Då är det som om man kastas bakåt flera år. Man ser bara de tomma blickarna i hissen och de sjunkna skuldrorna som vaggar fram på gångarna. Den fula graffitin och de slaktade cyklarna. Då vill man flytta."

"Men", sade jag, "såna som du ska bo kvar!"

"Precis", svarade hon, "men jag flyttar."

Hon hade nyligen missat ett avancemang hon tagit som självklart och jag lade hennes tillfälliga, som jag såg det, kärva omfamnande av en pessimistisk syn på ytterområdesmänniskan i den vågskålen.

Den forne klasskamraten försökte en gång till.

"Åh, men visst hade det varit gott med en kopp kaffe. Om inte hemma så kanske på Ambrosia, konditoriet?"

"Måste tyvärr vidare, kanske en annan gång."

Jag hade först inte kommit på vad han hette. Jag kommer bara ihåg några få namn från grundskolan. Någon av de värsta plågoandarna och ett par av de få jag umgicks mest med.

"Förresten bor jag själv numera. Ja, Klara, heter hon, tösen, bor för det mesta hos mig", sa han då.

"Någon jag känner, hon som du ..."

"Nej, det tror jag inte. Vi träffades efter gymnasiet. Det är konstigt ..."

Jag saktade farten. Han stannade, rev av sig MFF-luvan.

"Ja, hon fick MS. Då bestämde hon sig för att flytta. Ville inte bo med mig den sista tiden, månaderna eller hur länge det blir."

Jag såg på honom, för första gången.

"Ja, du vet vad det är", fortsatte han, medan jag nickade långsamt. "Det finns olika grader och hennes, hennes ... är inte vacker. Eller hur jag nu ska säga det. Först tänkte jag att hon flyttade för att skydda mig, bespara mig eländet, men sedan förstod jag att hon hade tänkt lämna mig ändå."

"Tror du ändå att ..."

"Nej, nej. Nu vill hon absolut inte bo med mig. Henne sista tid i livet vill hon slippa den här personen. Som är jag."

"Men om hon mår ... man kan inte ..."

"Du ska väl inte höra på det här. Ibland när jag pratar med folk bara bubblar det."

"Jag kan bara beklaga hennes tillstånd, och att det nu, när det är som det är, går så bra det kan."

"Bra blir det inte, men vad ska man ..."

"Ses vi igen, tar jag gärna en kopp kaffe."

"Okej", svarade han. Blicken vek undan.

"Ha det!"

"Detsamma ..."

Jag hade inte särskilt bråttom. Skulle se på barnvagnar och var på väg mot Dalaplan där jag visste det fanns en affär. Alicia orkade inte följa med. I sjunde månaden, låg mest hemma och mådde uselt. Vårt andra barn. Doktorn hade till slut sjukskrivit henne.

Väl inne i affären tyckte jag de flesta såg fåniga ut och var onödigt dyra. Kunde inte bestämma mig för någon. Jag lämnade affären missmodig. Alicia blev säkert irriterad, bättre humör var hon inte på. En mörkgrön eller mörkgrå, hade hon sagt.

På vägen hem såg jag en flicka, kan knappast ha varit en mamma, med uppsatt hår i äldre stil dra en barnvagn efter sig. Barnvagnen och flickans frisyr var från en annan tid tänkte jag, tjugotal, trettiotal. Det slog mig då att det kunde vara idé att annonsera efter en äldre vagn. Det fanns säkert snygga, fräcka sådana från femtiotalet. Alicia skulle gilla idén.

Till helgen annonserade jag: "Välskött barnvagn från 50-talet sökes".

Det var Åke som ringde, klasskamraten jag nyligen hade träffat på gatan. Jag gick iväg till den uppgivna adressen. Inte förrän Åke öppnade förstod jag att det var han. Då hade vi ändå avtalat mötet över telefon. Han fann sig snabbt, kanske hade han förstått.

"Nu blir det kaffe ändå", sa han snabbt.

Vagnen var en stilig pjäs i utmärkt skick, blå och vit. Ville man kunde man föreställa sig den komma från samma fabrik som tillverkade till exempel en Ford Fairlane. Som amerikanska bilar såg ut på 50-talet. Jag kunde inte med att pruta, vagnen hade varit mormors på flickans sida. Jag tänkte en stund fråga om det verkligen var Åkes vagn eller om Klaras mamma kunde tänkas göra anspråk på den om hon fick syn på den på Malmös gator. Jag frågade inte.

När jag gick hem, passerade jag, strax innan Triangeln, det som varit kvarteret Korpen. Bo Widerbergs filmer *Barnvagnen* och *Kvarteret Korpen* upptog tankebanorna i sällskap med en något besvårad känsla av att gå och putta på en tom barnvagn i centrum av staden. I båda filmerna finns det huvudpersoner som vill bort från sin bakgrund och skapa sig en konstnärlig karriär. Korpen utses inte sällan till en av Sveriges bästa filmer någonsin. Ibland till den bästa.

Det där med konstnärlig karriär är en förförisk vision. En alldeles för stark känsla att jag måste göra rätt för mig i det här landet hindrade mig från att på allvar föreställa mig en konstnärlig eller för den delen sportslig karriär. En enorm begåvning plus en otrolig tur parat med hårt och mödosamt arbete banar väg för möjligheten att som konstnär leva på sitt artistiska värv, det var vad jag föreställde mig. Möjligen behöver inte sportstjärnan tur men det kan säkert vara ett inslag även för den kåren. Är man dessutom inte på den yttersta toppen kunde när som helst tillgången till pengar sina, torka ut. Vad gör man då? Ändå målas det med romantiska penseldrag ut som en möjlighet, en väg ut, för en vilse ung man i till exempel Widerbergs Korpen. Vardagens verklighet med en sliten mor, ett fyllo till far och den bottenlösa avsaknaden av framtidshopp i syskonens ögon kan lösas med några briljanta rader text staplade på varandra. Varför är det mindre förljuget än en happy-ending-hollywoodfilm?

Ändå är Korpen en favorit. Någonstans vill man tro på möjligheten att bryta sig loss från de fängslen som usla omständigheter har begåvat en med, vill inte förstå begränsningarnas envisa urholkande av ens arma förutsättningar, vill inte se på när trappstegen vittrar när de redan från det man föddes var knappt skönjbara. Kanske räcker det att förlora sig i en identifiering med en "hjärte", skevt idealiserad eller inte, för att tillfälligt se en svag hoppfullhetens eld brinna någonstans bortom förlorarnas horisont. Visst finns det filmer från Hollywood som speglade en svår verklighet och en möjlig resning, befrielse. Bland annat kan valfri västernfilm, visserligen ofta med en enstöring till man i förgrunden, innehålla kollektivets slutliga störtande av en ondskefull kraft. Det är upp till en själv om man vill identifiera sig med den asociala hjälten, beredd att dö i nästa duell, eller med stadsbon som lägger undan vapnen, bildar familj och väljer ny sheriff.

Strax efter att vår pojke, vår andra, fötts, bläddrade jag i en tidskrift hos tandläkaren. Jag hade bitit av en tand, inte första gången och väldigt irriterande, och vände närmast ilsket blad efter blad i häftet i väntan på ytterligare pina. En artikel om barnvagnar fick mig att stanna upp. En bild på exakt den barnvagnsmodell jag nyligen tillskansat mig lyste upp sidan. Bildtexten hade att berätta att värdet på en sådan vagn, i gott tillstånd, var ungefär fyra-fem gånger högre än det jag gett.

Redan samma kväll stoppade jag ett anonymt kuvert med samma summa som jag redan betalt en gång i brevlådefacket i min gamle klasskamrats ytterdörr.

Det slog mig senare att han kanske redan flyttat men att namnskylten inte var bytt.

Två pojkar

Det blöder. Jag tar tag i den äldste sonen Isak och håller om honom med ena armen medan jag håller undan Robin med den andra. Det är elva månader emellan Isak och den yngre Robin som är den ilsknare och nästan lika stor som sin bror. Han vevar allt han kan för att nå in och få slag på sin storebror. Hänsynslösheten i slagsmålen dem emellan förbluffar mig, jag vänjer mig inte. De flesta dagar går utan skärmytslingar men när irritationen växt tillräckligt kan de explodera i vildsint pucklande på varandra. Så gör pojkar, säger alla till mig tröstande. Men jag vet att det inte är så. Jag slogs sällan. En gång gav jag en grannpojke en örfil. Denne hade gett sig på kompisens syster, ett förvisso väldigt irriterande litet väsen. För det fick jag själv stryk, men flickan var glad i mig. Då.

Jag lämpar in Isak på toaletten och ger honom instruktioner om hur han håller huvudet för att stoppa näsblodet. Jag gör detta för möjligen tionde, femtonde gången, men det ger mig en känsla av faderlighet som jag uppskattar hos mig själv och pojken verkar lugna ner sig inför de bekanta fraserna och faderns handlag med honom. Utanför står lillebror och skriker. Jag öppnar dörren försiktigt för att den inte ska träffa pojken. Det är ingen mening med att reda ut vad som hänt så jag ber Robin gå till cykelaffären och hämta det reparerade hjulet.

Tar med mig de båda till den nya lekplatsen. De har inte tröttnat på klätterställningarna och kastar sig upp i dem, utmanar varandra i häv- och balansgång. Då och då reser jag mig upp som för att rycka in ifall någon faller. Jag inser att jag inte skulle hinna fram och bestämmer mig för att

luta mig bakåt och slappna av. Jag är förvånad över att ställningarna är godkända, de ser livsfarliga ut och jag frammanar oändliga fantasiscenarier av brutna fötter, ryggar och nackar. En livlös pojke med en hysteriskt gråtande pappa på knä bredvid. Jag har dock aldrig sett något barn trilla ner och skadat sig. Jag ler åt tanken att en och annan förälders beteende säkert skadar barnen mer än klätterställningar och andra lekverktyg.

En pojke hade häromdagen frågat sin mor om vad bögen var för något. Ah, de e såna som tar varann i röven, blev svaret. Jag satt på parkbänken precis bakom dem när de passerade, ville säga något men kunde inte komma på vad.

En ekorre upptäcks i en alm bredvid och all lek stannar upp för att peka och beskåda. En ekorre i en stadspark. Alla barnen är fascinerade och en förskolefröken tar upp en viskvariant av *Ekorren satt i granen*. Dagisbarnen står tätt ihop och sjunger sången med menande blickar sinsemellan.

Märkligt ändå, tänker jag, att barnen har en stark relation till ett för dem sällsynt djur. För stadsbarn är väl i och för sig alla djur sällsynta utom husdjur, gråsparv och torgduvor förstås. Troligen hade inte många av dem sett en ekorre i levande livet förut.

En pojke kastar en pinne mot ekorren, men flera av de andra säger till honom att låta bli. En av de större intar en hotfull attityd.

”Om du kastar ...”

Ekorren tjatrar till och dyker iväg mot nästa träd för att sedan försvinna i lövverken. Barnen rusar runt träden för att få en ny skymt men djuret är borta.

Då och då tänker jag tanken att bjuda ut en av lekplatsmödrarna. Jag ville dock vara säker på att fadern inte finns kvar i hushållet. Det ultimata kravet minskade urvalet kraftigt. Mot en offensiv förförelsestrategi på lekplatsscenen talade dessutom att jag skulle få fler barn att ta hand om.

Hur klarar man mer än två? Å andra sidan tar man troligen mest ansvar för sina egna.

"Det är dina barn", sade jag. Jag hade uttalat det högt, upptäcker jag. Ett par av mödrarna ser undrande bort mot mig.

Jag när inget stort hopp om en ny kvinna, få tillgång till en livskamrat och en varm kropp. Kanske var det dags att förlika sig med situationen.

En dag bestämde jag mig för att rensa upp. Letade fram högen med brev från före detta och andra kvinnor. Rev först breven i bitar från de som ville ha mig - som jag inte ville ha. Rev sedan breven i bitar från de som jag ville ha - men inte ville ha mig. Tömde sedan en halvfull blå Ikeakasse av trasiga relationer i soptunnan.

Senaste "erövringen" hade varit en nesa. Efter att vi hade tagit på oss kläderna och satt oss i köket för en kopp kaffe hade hon dragit sig undan mina smekande händer. Hon rättade till kjolen och berättade att hon träffade många män, hon ville vara säker innan hon bestämde sig. Jag sade ingenting, tog kaffekannen och pekade på hennes kopp. Hon ruskade på huvudet, lade skeden på fatet. Just nu, fortsatte hon, var det ett par som var rätt intressanta men hon var inte säker, hon prövade sig fram, jag skulle bara veta. De båda huvudkandidaterna var rätt olika, det var spännande, förmedlade hon. Den ena är rätt snygg. Skådespelarsnygg, receptionist, verkade ändå ha gott om pengar, envisades med hatt. Den andre, inom IT, var en glad positiv fyr, sportintresserad.

Jag satt tyst. Var jag med i en tävling? I en persons egen "sängkammaridol". Ville jag vinna den, henne? Tävlingen, kvinnan. Vad fick man poäng för? Hade hon noterat, satt betyg på mina egenskaper? Förnärmelsen växte. Helvete, tänkte jag. Var det här juste? Sedan, kanske är det modernt? Är jag sipp? Jag såg mig själv gå bort till tamburen, dra på mig bootsen.

”Ska du inte ha ditt kaffe”, sade hon.

Jag log.

”Tack för detta, god salami förresten”, sade jag och avslutade: ”Lycka till.”

Alicia, utbildad jurist, driven, och från välbärgad släkt är mina barns mor. Efter en filmklubbskväll där vi träffats och gått åt samma håll efter att ha sett *Sommarlek* hade jag frågat henne om lunch. Hon hade tackat ja och det var början på slutet på min karriär. Vi pratade aldrig om ålderskillnaden. Häpen, överraskad och glad tog jag emot beskedet om att hon var gravid. Vi flyttade ihop i en stor central fyra som blev omtalad av vänner och bekanta som en vacker lägenhet i ljus minimalism. Förutom ett skrivbord hade vi gjort oss av med alla mina möbler. Efter det första barnet följde det andra och efter amningstiden följde bråken om vem som skulle vara hemma med dem. Jag gav mig alltid. Hon var på väg i karriären, jag hade kanske nått min topp. Det sades aldrig rakt ut, båda visste det. Vi skiljde oss.

Jag bytte jobb strax därefter, till en liknande position. Det hade varit oroliga tider, verksamheten gick sådär och jag oroade mig ibland över om företaget skulle lägga ner. Det hade varit lika bra att byta.

Jag behöll lägenheten efter skilsmässan. Nu kunde pojkarna ha var sitt rum, de var stora nog, tänkte jag. De var ju ändå mest hos mig.

Det hade varit roligt att inreda rummen till pojkarna. Jag hade gjort misstaget att fråga dem hur de ville ha det men till sist var vi alla nöjda. Föreställningarna som pojkarna haft om piratgrotta och riddarborg hade fått tonats ner men inslagen med kistor, korsade leksakssvärd på väggen och filmaffischer hade de valt tillsammans. De var stolta över rummen och visade upp dem för kompisar och mina besökare. Varannan kväll kröp vi

alla tre upp i en av sängarna och jag läste högt för dem. Jag hoppades det skulle dröja länge innan de tröttnade på det.

Några av mina vänner hade blivit väldigt grabbiga när jag berättade att jag fått ihop det med Alicia, en klart yngre kvinna. Jag hade bestämt mig för att inte berätta om hennes ålder. Ändå gjorde jag det omgående.

"Orkar du med, he he", var bara början på deras retsamhet, och den fortsatte med anspelningar på min utrustnings vigör och omfattning. Jag hade skakat på huvudet åt dem även om förälskelsekänslorna blandades upp med manligt testosteron. En njutbar cocktail.

"Kan du komma med pojkarna på tisdag eller ännu bättre onsdag?"

Hon ringer ofta sent och ändrar tider. Inte sällan har jag dem en och en halv vecka av två. På söndagar var det avtalat om överlämnande.

"Affärsresa", sade hon.

"Grabbar", sade jag till pojkarna, "till onsdag".

Det var ett kort budskap, de förstod. Det innebär att jag sällan träffar Alicia eftersom de då går från skolan direkt hem till henne. Det kan vara lika bra.

Hon är fortfarande lika attraktiv, ser bra ut, använder samma parfym. Samma randiga strumpbyxor. Dem var jag orsak till, jag hade ofta köpt strumpbyxor som present till henne. De randiga tycker jag om, sade hon. Medan vi i dörröppningen, de gånger vi ändå sågs, kom överens om det praktiska blev jag ofta en smula upphetsad. Erotiska förnimmelser framsvor inre bilder av ekivoka gestaltningar som jag irriterat försökte vifta bort.

Du lyssnar inte, kunde hon säga. Det var länge sedan hon frågade mig om vad jag gjorde, hur jag mådde. Jag har inte fått en födelsedagshälsning sedan vi skiljdes. Ibland öppnar en ny pojkvän. Någon stilig upplaga av en affärsman i karriären. Jag följer numera sällan pojkarna till dörren. Hon vinkar inte längre.

Företaget jag arbetar på annonserar förändringar, ny vd är på gång att rekryteras. Inga direkt förestående nedskärningar men ryktet går om ägarnas missnöje med att vinsten ligger lägre än börsindex, i strid med företagets uttalade målbild. Kafferast och lunch går åt till diskussioner om vilken vd som kan vara aktuell. Det vävs en tråd av nedstämdhet och onda föräningar. En och annan oförbätterlig optimist säger att kanske kommer nu företaget satsa sig ur lågkonjunkturen. De flesta skakar på huvudet. Åtminstone är räntorna låga, säger de. "Så länge jag har jobb", är en tankerefräng i mångas huvud.

PR-avdelningen har fotbollsbiljetter över och det är min tur. Jag ser fram emot det. Båda pojkarna är intresserade och jag njuter hela vägen till stadion. På plats finns redan Sven, fotbollspolaren sedan många år. Han säger att han precis hämtat några gamla belgiska filmaffischer, från 50-talet, på en auktionsfirma. Auktionshandlaren hade överräckt dem beundrande. Tjejerna var finare förr, hade handlaren sagt till Sven. Det var Sven som hjälpt mig hitta filmaffischerna till pojkarnas rum.

Samtalet går över till klubbens uttalande om att man letar efter en spetsanfallare. Byter man ut någon av anfallarna i förstauppställningen blir det säkert dyrt.

"Man måste våga, annars vinner man inget", säger en gänglig 20-åring på stolsraden bakom oss.

Det var som ett eko från tidigare på dagen. Jag ger mig in i diskussionen och vecklar in mig i ett resonemang om att inte bara anfallaren utan hela omgivningen måste tro på den nyes nätrasslarförmåga. Den gänglige håller inte med mig.

"Kolla Zlatan", säger han.

Matchen blåses igång och accepterande nickar utbyts innan all koncentration flyttas till gräsplanen.

Tjejerna var finare förr. Meningen snurrar runt hela första halvlek och dribblar sig igenom mina tankar utan att jag kan göra något åt det. Var männen finare förr? Har värdet av en mans manlighet och framgång minskat i takt med kvinnors självständighet. Men det var väl ändå för simpelt. Eller var åtrå enklare än så. När jag träffade Alicia hade jag precis blivit avdelningschef och jag var i fin form tack vare innebandy och styrketräning. Strålade jag annorlunda då? Åtråvärd? Någorlunda klädmedveten har jag alltid varit. Mina söner är "manligare" än vad jag var i deras ålder funderar jag. Eller, de har mer energi i kroppen. Nyfikenhet, upptäckarglädje. De egenskaperna var inte "manliga" så varför tänker jag så?

"Förresten", sade vännen, "Lisa önskar sig ett årskort i present, vad säger du om det?"

"Härligt", svarar jag, "det passar perfekt."

Jag blinkar menande åtföljt med en huvudrörelse åt pojkarna. Lisa som följt med Sven några gånger är hans dotter, äldre än pojkarna. De gnabbades en del men kom bra överens. Bara bra, tänkte jag, att det här inte blir för grabbigt. Hemvägen fylls av pojkarnas funderingar och frågor. Kommer den nya anfallaren att göra många mål? Måste vi äta i skolmatsalen på tisdagar, fisken är inte god? Vad gör en kriminalkommissarie?

Livet är ändå gott, tänker jag.

"Ska vi gå på JP:s för att äta hamburgare?" frågar jag.

"Världens bästa pappa", svarar pojkarna. Jag anar en skälmsk glimt hos den äldre.

I veckan surrades det allt mer och på onsdagens afterwork hade ryktena nått en oönskad trovärdighet. Nedskärningar. Nya Europa-vd:n kommer till kontoret fredag morgon. Ingen vet ännu vem det är, det kommer att offentliggöras under torsdagen.

På fredagen går jag till jobbet i stället för att cykla. Det är en vacker morgon och endast det väntade beskedet skuggar vårkänslorna. Jag minns plötsligt att det är jag som köper fikabröd denna gång och svänger tillbaka för att ta en annan väg. Förutom vete- och rågbullarna köper jag en kanelsnäcka åt mig själv till eftermiddagskaffet. Jag hinner knappt ut ur konditoriet innan jag tar upp den och tar ett bett. Och ett till. Kanske det ändå inte blir så illa.

Klockan är strax nio. En del mumlar lågmält, de flesta är tysta. Någon skrattar till. De två kaffeapparaterna tycks långsammare än vanligt.

Det blir ett kort möte, beskeden är tydliga. Kontoret läggs ner. Alla ledningsfunktioner får placering i Hamburg. Jag har inget jobb längre. Vid ett tillfälle möter jag den nya vd:ns blick. Det gnistrar till av förundran i hennes ögon. Hon passerar på väg ut. Nickar och önskar lycka till. Jag ser efter henne. Kan inte låta bli att sänka blicken. Randiga strumpbyxor, det har hon inte ändrat på.

Jag tar min rock och vandrar hem. Hamburg, tänker jag, hur blir det med pojkarna?

Som en kvinnas hand

Ivan lyfte undan täcket, kanske blev andningen bättre då, han låg naken. Snart skulle han frysa igen. Han lyssnade på andetagen, ett smått visslande pip hade smugit sig in. Slutet kunde inte vara långt borta nu. Kanske hann han dö innan lakanen behövde bytas. Vore en nåd. Satans pinsamt. Han såg ut bortom de halvt slutna persiennerna genom det öppna fönstret. Han önskade de vore helt uppe. Ville ta in världen där utanför, låta den paradera framför sängen. Ögonblick i en skimrande sol, gott vin som gled över gommen som en stilla vals, de unga kvinnornas skratt och de erfarnas smekningar, vännernas ryggdunkningar och besvikna suckar när han, som nästan alltid, slog dem i schack. Världen som nu i stället uppträdde som en sviken vän. Räknade färdigt på den utmätta tiden och stod och väntade bredvid.

Persiennerna hängde något snett. Skruvarna satt som de gjorde. En för mycket, en på snedden. Man ser det inte hade han resonerat när han äntligen fått det gjort. Han hade själv satt upp dem. Nu låg han där och studerade vinklarna, skuggningarna.

Du tjarar, hade han sagt. Orättvist förvisso, hon gjorde det mesta i hushållet. Strök också hans skjortor. Hon var stolt över att han alltid hade en nystruken skjorta. Klagade egentligen aldrig. Han berömde henne för det. Han kunde dock inte förmå sig till att ge henne bekräftelsen på att det var hon som var den drivande kraften i deras liv. Utan henne hade han fortfarande svabbat pråmdäck och langat sönderkokt potatis till

besättningen. Eller på värkande ben serverat *eisbein*, fläsklägg, på någon sylta. Nu gick han till sista vilan som burgen restaurangägare. Hennes förtjänst. Han hade huggit tag i början, stöttat hennes handlingskraft och deras restaurangkarriär med långa arbetsdagar. Från prämarbetare till servitör till att abonnera på en restaurang till att sedermera friköpa en rörelse. Med tiden och med inhyrd personal blev han alltmer bekväm. Någon annan kan jobba nu, tänkte han, jag har gjort mitt.

Man lägger själv sina trösklar, ju mindre man utför desto större blir varje uppgift hade någon sagt till honom. Det gällde på något vis också i äktenskapet, funderade han. Där hade han och Ana ändå varit lyckosamma. Trots allt, persienner eller vad det än må vara, hade de undvikit att mer än någon dag, eller två, i taget hamna i sjuk av förgrämdhet och leda. Ana och han hade etablerat ett signalsystem. Om vännerna vid en middagsbjudning av vana och bekvämlighet föll in i ett bittert kacklande och enfaldigt häcklande, reste den ena sig, den som först fått nog, oftast Ana, och beklagade sin galopperande huvudvärk.

Ana och han hade träffats sent i livet. Hon blev aldrig med barn. Han sade det aldrig, men han var tacksam för det. Ibland talade hon om det. Sade att hon kunde "se ljudet av små fötter". Han hade slutat påpeka orimligheten. Se ljudet av små fötter, hon tyckte om uttrycket. Hon hade kommit på det själv, tänkte han. Vill du ha te kunde han fråga, för att avleda. Gå en promenad? Du tycker inte om barn och du förstår inte sång och poesi, vad ska jag med dig till? svarade hon. Ännu en underlighet, tänkte han, hon läser väl aldrig poesi.

Flugan som irriterat länge gjorde ett nytt försök att buklanda i hans öga. Med något som vagt liknar frenesi blinkade han bort djuret. Han följde den med blicken. Halvt uppåtsittande såg han den spärra ut landningsställena och placera sig med en elegant sväng mitt på picken. Han såg stint på den. Som om hans blick skulle kunna fräta bort de tunna vingarna, få dem att fräsa till som vore de inkastade i eld. Å andra sidan

skulle den då sitta kvar? Ett svagt leende, doppat i lite ironi, lite självömkan, spelade i mungipan. En fluga trampade runt på hans organ. Han kände den inte. Inte den minsta kittling.

En dotter hade han betalat för. Inte i början och inte längre men en tid hade Ana bett honom om att de skulle ta kontakt. Men dottern var nu en vuxen kvinna och en främmande människa, tänkte han. Vad skulle han säga till henne? Dessutom hette dottern Marlene, ett namn han hade svårt att förlika sig med att hans dotter bar.

Marlene hade varit den första kvinna som visade honom vad kvinnan i filmen *Linje Lusta* menar när hon berättar för sin syster att nätterna håller henne kvar vid den odåga och, enligt systemen, barbar till man hon har. Åtminstone tolkade han det så. Hans minne av Marlene var starkare än mycket annat de senaste dagarna. Hon var en fantastisk kvinna, tänkte han skrockande, men att sätta bo med henne var uteslutet. En slutsats han levde med, men inte var klar över vart den kom ifrån, det kommer han inte ihåg.

Annat stod skarpare i minnenas skymningstid. Längre ned på Marlenes gata låg ett bageri dit han på morgnarna gick och handlade. Han tog god tid på sig, morgonen satt i, en skön däven känsla. Någon gång hade han gått runt kvarteret för att förlänga promenaden. Delad av en platanallé som parallellgatan var hade den en aura av aveny. En vacker gata, en sådan fanns inte i hans hemstad. Han pratade gärna med folk i affären som förhörde sig om var han hade lastat av och på. De visste, det hade han berättat, att han arbetade på lastpråmar. Han nämnde städerna utmed flodpassagerna och de berättade om släktingar de hade där. Bad honom hälsa på och hälsa från dem, vilket aldrig hände. De uppträdde alltid lika glatt överraskat när han hyllade brödet. Skorpan, konsistensen, smaken. Bästa i staden, berömde han.

Hon hade alltid frukosten klar, ibland hade hon stekt några ägg. Dofterna hängde i den lilla entrén. När han steg in i lägenheten satt hon

framför väggspegeln. Borstade sitt hår i långa tag, naken. En scen som ibland förföljde honom. Han stod bara stilla, betraktade. Hon sträckte på sig. En rörelse som gjorde det lätt för honom att förstå hans hemlands uttryck för en attraktiv kvinna, "katt". Han gick bort till sovalkoven, hämtade hennes morgonrock.

Den stilla brisen utifrån blåste genom persiennerna in lite hopp och studsade till mot den, mot sängen, lättjefullt lutande liemannen som därigenom tappade greppet en liten smula. En skärv av livsgnista glödde till inom Ivan. Kanske var det som i sagan om grodan, tänkte han. Flugan skulle strax förvandlas till en lusttörstande smekande kvinna. En kvinna som skickade honom över till Hades med hjälp av den sista stora sucken. Ljuva tankar. Han ansträngde sig. Försökte mana fram synerna. Slöt ögonen. Men, inget hände. Kanske behövde han kyssa den. Flugan. Han var absolut beredd på det. Alternativet var att spela schack med liemannen. Det var sällan han hade mött någon som var bättre än han själv. Förutom Gianni Stuparich i Trieste förstås. OS-mästaren i schack, nej, litteratur var det, som behandlade vem han än mötte med respekt. Det gjorde intryck på Ivan.

En kvinna böjde sig fram och rörde med sina läppar vid hans. Det kittlade till. Rummet andades och började långsamt gunga för att sedan vrida sig runt sin egen axel. Det gick inte fort, men det svartnade för honom. Han ansträngde sig för att fästa blicken på fönstret men det var omöjligt. Med utsträckta händer mot väggarna försökte han få dem att sakta ner. Han förstod att han inte fick luft. Kunde han bara öppna fönstret. Men det var redan öppet. Kvinnan lutade sig över honom, stödde sig tungt med händerna mot hans bröst. Hennes mun drogs bakåt i ett hånflin. Brösten skrattade åt honom.

Han flämtade till och öppnade ögonen, trycket lättade något. Det är bara han och flugan i rummet. Andhämtningen gick igång, han lugnade ner sig. Vågade han somna igen? Flugan balanserade nu nästan längst ut.

Kanske kände han något om den tog ett steg till. Hade han varit omskuren hade den redan varit framme. Men, den var helt stilla. Ingen rörelse. Som om den beundrade utsikten.

En son hade han svikit. En son från vingårdarna runt ek- och tryffeldalen. Den som senare skulle bli en vattenreservoar. Det var där han hade sett sin sons mor första gången.

Satans brev. Kunde han inte nyktrat till först innan han skickade iväg det. Längesedan nu, varför minns han det?

Återigen hade han svårt att få luft. Han försökte andas lugnare. Paniken, rädslan kröp på. Benen kände han knappt men han kunde se att de darrade. Magen hängde slapp, det hade snabbt gått utför.

Inte länge sedan han hjälpte en vän på hans gård. Nära hans eget, hans födelsehem, som var förfallet, övergivet.

Han överger inte någon. Tiden, omständigheterna, vad kunde han göra? Som om man verkligen hade ett val.

Han träffade aldrig något av sina barn. Gjorde det ont? Var han bara sentimental? Saknar det han förlorat, aldrig haft? Flickan visste troligen inte att hon hade en annan far. Var det egentligen viktigt? Hon har säkert någon som hon ser som sin pappa, kanske inte vet något annat. Pojken? Kommer de att undra, finns det något hål att fylla? Kanske var deras fäder bättre än han själv.

Han förstod inte varför just han hade råkat få barn med två oresonliga kvinnor. Var de hårda för att de tyckte han var en skitstövel eller var de bara annorlunda eller drogs han till den sorten. Den ena hade han i och för sig bara träffat en kväll. Nå, en eftermiddag och kväll. De valde honom, de valde bort honom. Övergav, de pissade på honom, jävla horor. Nej, nej, inte så.

Var han hungrig, vad tjänade det till? Det flimrade innanför ögonlocken.

Inte än, det fick inte ske än.

Solstrålarna skulle nå honom först. Inte långt borta nu tills de smekte honom. Som en kvinnas hand.

Den hungriga geten

Det ringer på dörren. Marjana sitter vid fönstret. Tungan svider till av kokkaffet men mest är det en njutning. Hon håller upp handen och låter solljuset silas genom fingrarna. Strålarna som vilat på kudden ett par meter bort i sängen tar nu sats uppför hans, mannens, kind. Som om hon styr dem. Han sover och snarkar lätt. Snart når ljuset hans ögon, möjligen vaknar han då. Han, Darko, ser inte ut att vara 14 år yngre. Tur det, tänker hon. Han är trött på helgerna. Får säga till honom om näshåren. Eller ta av mina glasögon.

Själv arbetar Marjana inte längre utanför hemmet. Ibland skriver hon en kärleksnovell till en tidning. En slump gjorde henne en gång till frilansande författare i romansers mystik. Sista året i gymnasiet hade en vän haft med hennes alster till sin mor som arbetade som redaktör på en regional dagstidning. Sedan dess hade det blivit någon berättelse i månaden. Det var inga stora pengar men välkommet bredvid hennes annars lågt betalda kontorsjobb. Efter att vännens mor efter många år gått bort hade ersättaren bett henne att vara lite mer vågad. Den nya redaktören föreslog en pseudonym, *Den hungriga geten*, och hon accepterade. Det roade henne, men mannen som ligger där i sängen fick en hostattack när han första gången läste en historia broderad med getens stil.

Hon reser sig och fångar upp rörelsen när knäet viker sig. På väg ut i köket med koppen rycker hon till när det ringer på dörren igen. De brukar aldrig öppna om det inte var föranmälda bekanta eller släkt. Inte sedan en

berusad granne hade tryckt sig in och skrikande slagit ner Darko innan han insåg att han var i fel lägenhet och att det inte var hans fru som hade en främmande karl på besök. På den tiden hade de normalt inte dörren låst mer än på nätterna. Den förment försmådde mannen bodde kvar i huset, han såg aldrig längre en i ögonen när han passerade i trappan. Hans fru såg man sällan men när det skedde förmedlade hon alltid en känsla av att livet var värt att leva. Hon kunde säga att det var fint att tomaterna hade blivit så billiga, att vintern var ovanligt vacker eller berömma beslutet att riva huset mittemot.

Marjana sätter ner koppen bredvid gasspisen. En extra blick konstaterar att den var avstängd. Beslutet att öppna blir starkare ju närmare ytterdörren hon kommer.

Mittemot henne står en kvinna i hennes ålder. Blicken är fast, den främmande står något bredbent, som om hon tog sats.

"Jag är Stelina. Jag var din brors fru." Besökaren lät orden sjunka in. Hon fortsätter. "Kan du tänka dig att följa med mig och besöka hans grav och Ana, hans kvinna?"

Marjana tog tid på sig att svara. Hon tog tid på sig att välkomna gästen. Hon tog tid på sig att överhuvudtaget röra en min. Decennier rusade genom huvudet tills tiden saktade in och minnena från då blev skönjbara. Vissa av dem singlade stilla förbi som höstlöv, andra for i yster dans från ett hörn till ett annat. Ibland suddigt sammanvävda, ibland glasklara som dagdroppar i morgonljus. Fyllda av händelser.

Mitt i minnena ser hon sig själv ropa ner i en ravin, panikslagen och rädd.

Hon rusar hem. Ingen är hemma utom storebror och på väg ut i stallet skriker hon på honom att han måste följa med. Hon hittar repet och ropar igen efter brodern.

"Din lillebror är död. Skynda!"

Varför hon påstod att den lille var död visste hon inte. Det fick i alla fall storebrodern att lystra och de satte iväg.

Vid ravinen bad hon honom att vira repet runt ett träd och hålla i det. Trädet var ungt, kanske det inte höll, knäcktes. Innan brodern ens hann tänka tanken att han själv skulle klättra ner var hon på väg. Marjana som hade ett försprång i händelseutvecklingen hade räknat ut att det var det enda möjliga. Hon skulle inte kunna stå emot om trädet inte höll och två pojkar belastade repet.

Väl nere band hon repet om den lille Ivan. Han gnydde men kunde, om än yr, bistå vid klättringen upp. Storebrodern berättade sedan alltid historien med sig själv som den avgörande faktorn i räddningsaktionen. Ivan fick hela sin uppväxt höra att hans bror hade räddat livet på honom. Brodern bredde på. Systemen tröttnade på att säga emot.

Mitt emot henne står den kvinna som en gång gifte sig med Ivan. Marjana svalde, ville fukta läpparna med tungan men låter bli. Hon kan se att kraftfullheten i rösten och hållningen döljer den skepnad som förebådar slutet.

Stelina avböjer att stiga på för en kopp kaffe. Marjana tvekar en stund, hon är fortfarande obekvämd med att släppa den främmande nära inpå sig. Det får bli som det blir, tänker hon.

”Du får klara dig själv idag”, säger hon till sin sömndruckne man.

”Visst”, svarar han. Hon är ute ur lägenheten innan han har samlat sig till alla följdfrågor.

De lämnar staden, varvs- och hamnstaden Rijeka, med en buss de äntrar strax söder om Korzon, gågatan. Med havet nedanför dem på ena sidan, vågorna slår högt, och det klättrande berget på den andra, fördjupar de sig i tonårstiden och frågor kring släkt och bekanta.

Stelina och Ana har kommit överens om att träffas på busshållplatsen i den lilla orten där Ana har det hus Ivan köpte till sig och henne. Efter omfamningar och kindpussar, enligt seden, går de tre kvinnorna

tillsammans över torget mot den lilla baren som är den attraktion som finns, förutom det övergivna hamnfortet som länge tjänat som sjukhus. Efter kriget när många led av tbc var det institutionens specialitet.

Skuggorna följer kvinnorna över torget. Alla tre går med högburet huvud. Ser sig inte om efter bekräftelse. Tre kvinnor som hittat sin plats i livet, som lagt det mesta av trånga konventioner och egna olater bakom sig. Stolta, självsäkra, ber inte längre om ursäkt till en man för att de är just kvinnor.

De slår sig ner vid ett av de få borden utomhus, trots att den svaga vinden drar kallt kring vaderna. Barinnehavaren kommer fram, bugar, och frågar vad som önskas.

Ana får då och då dämpa de två andras häcklande av hennes Ivan. Men hon tar det med jämnmod. Hon blir mer upprörd när Marjana citerar fritt ur minnet från sin senaste novell men ler sedan gott med de två andra. Stelina som bjuder på nybakta kakor från hemgården, hon tar upp dem från sin väska, berättar hur bestört hon blev när hennes dåvarande man hade haft med sig en porrkortlek från Sverige till en släkting här. De hade öppnat och spelat med kortleken när hennes syster fnissande hade sagt "alltid lär man sig något". Då, fortsätter hon, hade hon förstått att hennes egen syn på erotiken möjligen är lite snäv även om nu porr kanske inte är "rätt i sig".

"Lite snäv", retas de andra.

"Fast inte om han inte tvättat sig ordentligt först", säger en av dem högre än hon avser. Förståelsen i de andras tvås blick kan ingen ta ifrån dem. Inte heller det frustande skrattet.

Marjana berättar att hennes moster arbetat vid det nedlagda sjukhuset som sköterska. Hon hade fått ihop det med en läkare.

"Slakten misstänkte efteråt att han var gift och att han lurat min moster med löften om det ena och andra, förfört och övergivit henne. Han hade hjälpt henne med en abort, olaglig på den tiden, och det hade lett till att

hon inte kunde få barn senare. Mostern pratade aldrig om det, utan det var släktens skvaller som spann historien kring henne.”

Historien ledde till såväl fördömanden som till reserverade lovord generellt om män. Ana hade inga barn och det tog därför emot för de två andra att prata om sina men Anas uppriktiga intresse gjorde att samtalet blev långt innan de reste sig för att besöka graven.

”Går du ofta dit?” frågar Stelina.

”I början var det så gott som varje dag. Nu, kanske en gång i veckan. Han hade alltid nystruken skjorta. Varje kväll strök jag”, svarade Ana.

”Han brydde sig inte om kläder när han var liten.”

”Jag minns vad han hade på sig första gången han kom till byn för att träffa mig. Annars inte.”

”Jag minns när jag blev uppvaktad första gången”, säger Ana. ”Då var jag redan 18.”

”På senare tid, i alla fall med min nuvarande, är det jag som uppvaktat.”

”Jag kan säga detsamma. Det blir bättre så”, fyller Stelina på.

På en bänk vid kyrkogården, efter gravvisiten, berättar Marjana om sina barns far.

”En stilig man. Ni kan uttrycket om att svepas med, fötterna hittar inte marken. Där står man snart framför prästen och det kittlar vidunderligt i hela kroppen, man ryser av lycka. Sedan inträffar förfallet. Det går fort. Han ser en inte längre. Snäser om inte maten står på bordet. Säger till en att få tyst på de febersjuka barnen. Flaskan följer med från köket till tv:n. Det första slaget. Man tänker att han är trött. Det har varit slitigt på jobbet. Han har för långa pass, får inte betalt för det. Sedan det andra slaget. Det tredje inför barnen. Då har du ett val. Ut med honom ur ditt liv eller acceptera att du har välkomnat helvetet.”

Stelina suckar.

”Jag känner igen det där. Mer än ett slag hade jag då aldrig accepterat. Du gjorde dig väl av med honom?”

"Självklart. Jag ville inte ha det liv han erbjöd mig. Varken för mig eller barnen. Men det var tufft. Släkten hjälpte till, det får man ge dem beröm för. Vad säger ni, ska vi se hur du har det Ana? Innan vi åker hem."

Kvarnerbukten med ön Krk brer ut sig framför dem där de nu lapar sol på terrassen framför det lilla huset. Utsikten hade prytt en marknadsföringsbroschyr. De besökande tackar nej till ännu en kopp och sköljer ner årets krispiga druvors syra med mineralvatten.

"Oljeraffinaderiet som ligger runt hörnet är en påminnelse om den svärta som i tjocka stråk kan välla in över en idyll i vilken tid eller vilket rum som helst", mumlar Marjana till Stelina när Ana går in efter ännu en flaska vatten.

"Det är ett citat från mig själv, ungefär", tillägger hon leende. "Från en av mina berättelser."

"Vad säger ni?", frågar Ana som kommer ut, inte bara med vatten utan även med en butelj rakija, druvbrännvin, och några glas. "Om någon vill ha."

"Vi säger att du har det fint här. Raffinaderiet ser man ju inte om man inte vill."

"Tänker inte på det längre. Men jag var sur och irriterad när han köpte utan att fråga mig."

"Du hade väl tagit för mycket makt ifrån honom, kan jag tro", svarar Marjana.

"Äsch, du pratar."

Marjana smuttar. Det är en bra rakija, ren och stark. Hon tänker att det ändå är förunderligt att den ena kvinnan i halva sitt liv varit förtvivlad och bitter över en man som övergivit henne. Den andra hade funnit sitt livs kärlek och levt gott i halva sitt. Med samma man. Denna man, hennes bror, hade ändå till slut trätt ur sin storebrors skugga och gjort klokt i att välja, eller låta sig väljas, av denna kvinna, Ana.

Hon märker att Stelina ser på henne. Tänker hon detsamma, funderar Marjana. Kan hon nu förlika sig med sin historia? Förlåta? Vad innebär det?

Epilog

Du kände inte din mor, Stelina, eller hur?

Det tog tid för orden att nå fram till mig. Tilltalet kom före. Var det från skuggestalten vid kastanjeträdet i hörnet av minneslunden? Mellan tilltalet och orden passerar obehaget förbi. Varför följer tvivlet hack i häl? Vad har jag att tvivla över? Min mor som varit det stöd och den kärlek som burit mig genom livet. Nu vilar hon här, för tidigt.

Du har inte heller förlåtit henne.

Tankarna flyger. Vänta. Jag vet vad du menar. Men det är inte sant. Ja, jag lämnade hemmet fjorton år gammal. Men jag har aldrig anklagat henne. Vad skulle hon göra? Slänga ut min styvfar? Hon visste hon var gravid. Hur skulle hon klara det? Dessutom övergiven av en annan man innan jag föddes. Kanske lade hon skulden på sig själv... Vem är denna röst?

Du ser, frågade du henne? Du behöver inte säga något. Tiden går, ett sätt att hantera och övervinna våra tillkortakommanden inför våra närmaste kan vara att gå vidare. Din mor trodde inte på ältandet. Hon avskydde det. Kanske var hon en alltför stark anhängare av ett sådant förhållningssätt, för ditt bästa. Du anpassade dig. Hur är det med din nya kvinna förresten? Ny och ny, det är väl ett par år nu?

Äh, ja. Det är utmärkt. Hon uppskattar både mig och sönerna. Hennes egen dotter är utflugen. Men ...

I alla fall, jag har en historia du borde höra. Den är inte lång men den kan ge dig lite mer förståelse för Stelina.

Vad har jag att förstå?

Du känner inte till Kuno, eller hur? Kuno var en lastbilschaufför som kom till Sverige ungefär samtidigt med din mor. De bodde båda på Ärtholmslägret. Det

var innan din mor flyttade ihop med din styvfar på Sorgenfri, i "Hollywood". Visst är folkhumorn fin.

Kuno var av den sorten att han var en lugn och sansad människa men samtidigt hade en stark drift, en vilja att fånga, uppnå, det bästa i livet. Han hade börjat gå kvällskurser. Han hade ordnat med en lägenhet. Han spanade in och uppvaktade lägrets vackraste kvinna. Du har hört det förr, "byns vackraste", "dalens vackraste", "lägrets vackraste" och nu "Ärtholmens vackraste". Kuno tyckte det. Det uttryck han använde kan väl dock närmast översättas till "den finaste".

Det är sant. Jag har ingen aning om någon Kuno. Men var vi än varit, uppvaktade män min mor. Något jag vant mig vid, tog för givet. Kuno var en i mängden?

Kuno var nu inte en av friarna som din mor fann vägde för lätt. Hon bedömde honom inte. Det var enkelt. Hon föll för honom. Hela hon. Det kan låta banalt men ibland samverkar våra behov, våra drifter och våra föreställningar om den andre. Då är vi prisgivna. Det är när någon av de tre, behov, drifter, föreställningar, inte är på plats som toivlen sätter in och vi inte ger oss hän. Det kan bli bra ändå.

Det är en diskussion jag hade med en vän nyligen.

Din mor hade börjat sitt arbete på Skandinaviska Etuifabriken. Det var senare hon fick anställning på Strumpfabriken. I samband med att ni flyttar till "Kockumshusen" i Limhamn. Ni italienar- och juggeungar blev "integrerade" i finskolorna i den stadsdelen. Inte alla av er mådde bra av det. Det var en annan tid. Först hade hon problem med tempot, nådde inte upp till ackordet. Inte det att hon inte kunde jobba hårt men enformigheten i arbetsuppgiften och motståndet mot klisterångorna tog tid att komma över. Hon uppskattade mer arbetet på Malmö Strumpfabrik, även om det också kunde vara enformigt, men det vet du. Kuno var på väg i livet. Han var målmedveten, även om nu "uppåt" var ett vagt mål, hade han bestämt sina strategier. Ambitiös i sitt arbete, vidareutbildning, bostad, kvinna. Din mor tog långt senare efter, när det gällde utbildning och att slutligen, under sina sista år, hitta rätt man. Kanske fanns ett frö från Kuno kvar som hon förvaltade. Kanske drev hon på Kuno.

Under mitt vuxna liv har jag ofta stolt berättat om min mors bildningsresa. Fanns den driften tidigt. Ville hon det redan på hemgården? Alternativet gavs inte. Det fanns många syskon att ta hand om.

Kuno var trött en morgon. Han hade fått sina kursböcker och kämpat långt in på natten med att ens börja förstå dem. De var på ett språk som han precis börjat lära sig. Han fick veta att en ordinarie förare hade blivit sjuk och att en längre körning norrut var nödvändig. Hade han tur med trafiken och fick hjälp vid avlastningen skulle han hinna hem samma dag, kanske till och med innan kvällen blev sen. Han fick förklarat för sig att han kunde avstå. Dock med undermeningen att det inte var en bra idé. Åtminstone uppfattade han det så. Dessutom ville han klara de utmaningar arbetet innebar. Han var inte glad för det, han hade huvudet fullt av vad kvällens möte med Stelina kunde innebära. Kunde han redan leda in deras samtal på en framtid tillsammans. Han var rätt säker på det, men ville inte verka barnsligt ivrig. Inte heller ville han verka för säker. Det var för tidigt att fria, men han ville vara klar över att hon var hans.

Han rullade igång. Han fick anstränga sig för att hålla reda på väganvisningarna och följa dem. Tankarna for ständigt iväg till kvällens möte. Färden till destinationen, målet med transporten, gick bra. Väl framme fick han hjälp att lasta av och han kunde vända hemåt i god tid. Han hade sett att svalorna flög lågt. Träden vek sig i vinden, skurar var att vänta på återfärden. Det som drabbade honom efter någon timme på tillbakavägen var kraftfullt, en storm. Regnet piskade ner.

Hemmavid fanns ett vattenfall, inte långt från den lilla stad han kom ifrån. Man kunde stå under vattenfallet, även om man fick kippa efter andan. Vattnet vräkte ner över en. När man kommit över rädslan var det ändå som en befrielse att stå där. Trotsa naturen, eller vara ett med den. Inte alla vågade gå in under vattenfallet. Det gjorde känslan än skönare.

Skyfallet nu var av samma art. Han såg knappt någonting framför sig och fick sakta ner till krypfart. Han svor och slog med knytnäven i ratten.

Styrningen hade samtidigt blivit något orolig, han förstod vad det var och körde in till sidan. Punktering på ett av hjulen. Det var en mindre landsväg, han chansade på att vägrenen skulle hålla. Han var försiktig, risken var liten, vid minsta problem kunde han vika upp lastbilen på vägen. Han drog på sig jackan och steg ut och ner på vägrenen. Han gick runt lastbilen för att se efter vilket däck det gällde. Han fick kisa och blinka för att kunna se. Vattnet strömmade ner över ansiktet. Efter några tiotals sekunder kände han blötan in på bara skinnet och hur det rann från rygglutet ner i byxorna och vätte underkläderna. Hemfärden skulle inte bli munter, tänkte han. Han hade dumt nog inget ombyte med sig.

Tyvärr visade det sig att det var ett däck på utsidan av bilen, mot vägen, som var punkterat. Trafiken hörde och såg han inget av förrän vattenkaskader vräkte över honom av passerande fordon.

Medan han, genomblöt, och nu frusen, bytte hjulet bestämde han sig. Varför vänta. Han skulle fria samma kväll. En lättnad fyllde honom och han vred de sista

hjulbultarna på plats. Nästa som skulle få av hjulet skulle få problem. Det satt hårt nu. Riktigt hårt. Trots stormen, trots bilarna som passerade, trots tankar på annat håll slarvade inte Kuno. Tvärtom fick förväntningarna på kvällen honom att vrida ett extra halvt varv.

Jag har börjat undra vart historien skulle ta vägen. Jag är nu mer i berättelsen än utanför den. Hade jag hört den förr? Varit för liten för att förstå?

Kuno var klar. Han ställde sig upp och vände sig om. Om möjligt hade nu regnet tilltagit. Norrifrån körde en traktor om en Volkswagenbubbla som knappt hade styrfart. Söderifrån kom en lastbil med släp. Lastbilschauffören insåg, för sent, situationen och lade sig på bromsen. Hjulen låser sig och tar inte i det helt vattenbelagda underlaget. Till slut greppar däcken asfalten och hela ekipaget bromskanar krängande och skrikande. Kuno tar ett par steg. Närheten till det framåtplanande plåtskrovet får honom att inse att det är slut. En duns och han dras in under höger framhjul som trasar sönder honom mot asfalten.

Man kan mena att kärleken tog livet av Kuno. Det kan också vara att dra det för långt. Din mor fick inget veta på flera dagar. Många känslor och tankar vred sig i hennes huvud under den tiden. När hon väl fick beskedet tog det henne hårt. Själöklart.

Rösten tonar ut. Jag kan inte längre skönja någon vid kastanjeträdet, om där nu var någon. Det är helt tyst. Jag fäller upp rockslaget och vandrar hemåt.